

I. N. D. N. 7. C.

DISPUTATIO INAUGURALIS JURIDICA

De

JURE EPISTAL- MATIS,

von Fürstlicher Ordre/

Occasione L. bene a Zenone. 3. C. de quadr. prescr.

quam

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO

SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO

DN. FRIDERICO WILHELMO

MARCHIONE BRANDENB. AC ELECTORATUS

HEREDE, &c. &c. &c.

IN FRIDERICIANA BRANDENB. ELECTORALI

Ex Decreto & autoritate Illustris Facult. Juridicæ

P R Æ S I D E

DN. SAMUELE STRYKIO JCto,

SERENISSIMI AC POTENTISSIMI ELECTORIS BRANDENB.

CONSILIARIO INTIMO, PROFESSORE PRIMARIO, ET

FACULTATIS JURIDICÆ ORDINARIO,

PATRONO AC PROMOTORE SUIO DEVENERANDO,

PRO LICENTIA

Summos in Utroque Jure Honores ac Privilegia consequendi

d. XXIX. Jul. MDCXCIX. horis ante - & pomeridianis

IN AUDITORIO MAJORI

publicæ Eruditorum subjecit disquisitioni

JUSTUS HENNINGUS Böhmer / Hannoveran.

TYPIS CHRISTOPH. ANDREAE ZEITLERI, ACAD. TYP.

DISPUTATIO IN ALGEBRA

DE
MATH.

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

SERENISSIMO atq; POTENTISSIMO
PRINCIPI AC DOMINO,

DN. GEORGIO
LUDOVICO

DUCI BRUNSVICENSI ET
LUNEBURGENSEI,
SACRI ROM. IMPERII ELECTORI,
PATRIÆ PATRI OPTIMO,

PRINCIPI PIO, FELICI, AUGUSTO

s.

Vemadmodum illi, qui jus-
sus summorum Principum e-
minentes reverenter habent,
& se ad illos devotissime
componunt, sola obsequii
gloria nihil præstabilius, nihil
pulchrius ducunt, adeo ut vel in hoc unico de-
votionem erga Principes subjectissime exhi-
bere annitantur; ita ipse mihi non satisfacis-
se pu-

se putavi, hanc obsequii gloriam ad jussus
summorum Principum solummodo disputa-
tione publica expendisse, ni etiam devotissi-
mam ad religionem obsequii unice directam
mentem erga Te, SERENISSIME ELECTOR
in frontispicio subjectissime sisterem, & cle-
mentia^e Tuæ singulari, Augustissimo Tuo
nomini hoc scriptum consecrando, me devo-
tissime commendarem. Equidem diffiteri
haud possum, hanc audaciam me tanta cle-
mentia indignum reddere, quod inconditum
hunc laborem serenissimo Tuo obtutui ex-
ponere non erubescam. Vicit tamen hasce
animi hæsitationes illa ipsa admiranda Cle-
mentia, qua eos, qui rei literariæ & bonis ar-
tibus operam dant, nunquam non excipis, &
quam ipso facto quotidie erga omnes exem-
plo augustissimo ostendere, Tibi gloria^e ducis.
Intuemur enim in Te avitas illas & paternas
virtutes, per totum orbem immortalitati jam
dudum consecratas, & quicquid AUGUSTI
in ERNESTO AUGUSTO gloriosæ memoriæ
Parente

Parente fuit, in id tota natura Tua quam maxime propendet. Tot sane testes Tuæ inusitatae bonitatis mirificæq; benignitatis concurrunt, ut nulla dicendi aut scribendi tanta vis, quæ illam ipsam vivis quasi coloribus depingere, nullum ingenium tantum sit, quod illam capere queat. Ipsa carissima Patria Te optimo felicique patriæ Patre gubernacula Reipubl. tenente, nihil potius nihilque antiquius habet, quam quod Tuis sub alis, SERENISSIME PRINCEPS, quasi in portu navigare & perfrui felicitate divinitus data queat. Quis ergo mihi vitio vertet, si ad ejus exemplum primitias has submisso animi cultu ad tuas deponere pedes, & ea perfrui clementia gestiam, quam Tui omnes quotidie experiuntur. Coruscat Patria radiis Stellæ illius inclytæ, quæ per tot annorum cursus in insignibus Augustissimæ Tuæ Domus admirando cum effectû exsplenduit. Mihi quidem satis erit, si vel sub umbra Tua recumbere, & saltim e longinquo quasi Majestatem Stellæ illius subjectissi-

ma veneratione prosequi possim. Suscipias
proinde, AUGUSTISSIME PRINCEPS, pari be-
nignitate præsentem laborem qualemqua-
lem, qua subditorū Tuorum preces prosequi
suevisti, & permittas ut Tuæ clementiæ singu-
laris ac inusitatæ benignitatis documentum
illis præbeat, in quorum manus forte inciderit.
Deus Stator Imperiorum, Tibi totiq; Domui
augustissimæ Tuæ largissime benedicat, eamq;
protegat & tueatur, & Imperio Tuo pro-
speritatem, felicitatique Tuæ addat diuturni-
tatem, ut sub his divinis alis augustissima
Domus augustiora quotidie capiat incre-
menta, resq; & publica & literaria radiis Tuis
splendescat.

SERENITATIS TUÆ ELECTORAL.

Subiectissimus servus

JUSTUS HENNINGUS Böhmer.

CAPUT I.
DE NATURA EPISTALMATIS.
SUMMARIA.

- I**ngressus de subsidiaria amicorum opera. n. 1.
Orta inde jura. 2.
Unde orta illa necessitas aliorum operam adhibendi? 3.
Prestatio illius operæ quatenus voluntaria. 4.
Quatenus necessaria. 5.
Unde factum ministri reputetur factum Principis? 6.
Fundamentum operæ subsidiariæ Principi debitæ. 7.
Transitus ad materiam de Epistalmate. 8.
Derivatio. 9.
Homonymia. 10.
Vox Ordre quomodo accipiatur. 11.
Stricta & juridica acceptio Epistalmatis. 12.
Synonymia. 13.
In Epistalmate est respectus ad superiorem. 14.
Et subditos. 15.
In Epistalm. voluntas attenditur. 16.
Imprimis expressa. 17.
Etiam per preces declarata. 18.
Obligatio precum. 19.
An & quatenus Scriptura requiratur in Epistalmate. 20. 21. 22.
Decisio. 23.
Limitatio duplex. 24. 25. 26.
Objectum. 27.
Definitio. 28.
Primum affine Lex. 29.
Differentia ejus ab Epistalm. 30. 31. 32.
Quatenus tacite inducatur. 33.
Secundum affine Rescriptum. 34.
Differentia. 35.
An solennem formam ex Nov. 114. desiderent? 36.
Fiunt motu proprio. 37.
Inest conditio: si Princeps rectè informatus fuit. 38.
Mandatis privatorum comparantur. 39.
Personam agentis habilitant. 40.
Effectus eorum in Principem redundant. 41.

A

Tertium

Tertium affine edictum & decretum. 42.

Quartum, annotatio 43. 44.

Quintum, diplomata. 45. 46.

Sextum, Arresta. 47.

An inhibitiones epistalma faciant? 48. 49.

Septimum affine, mandatum, quatenus est contractus. 50. 51.

Differentia. 52.

Octavum, mandatum principis. 53.

Convenientia ejus cum Epistalmo. 54.

Differentia 55. 56. 57. 58. 59.

Divisiones. 60.

Epistalma generale. 61.

Speciale. 62.

Diversa utriusque ratio. 63.

Manifestum. 64.

Secretum. 65.

Quod non propalandum. 66.

Epistalmatis secreti & manifesti diversa obligandi ratio. 67.

Epistalma plenum. 68.

Inde plenipotentarii. 69.

Minus plenum. 70.

Exemplum pleni epistalmatis ex A. B. 71. 72.

Consilium pro legato misso cum plena potestate. 73.

Exempla minus pleni. 74.

- H**Æc communis est mortalium conditio, ut non omnibus negotiis & rebus possint ipsimet superesse, sed multa per *subsidiarias* amicorum *manus* expedire debeant, quo & communia *socialitatis jura* tendunt, & jura civilia in non paucis efficaciam dirigunt suam. Nemo enim tam imperitus rerum, qui ignoret, quam insignia ex hoc fonte nata sint jura & officia apud omnes Gentes, eandem sanctitatem fidemque habentia, cum hujusmodi usus indigentiaque eadem omnes premere videatur, ingravescente præsertim & altiores radices fumente luxuria, cupiditate inclarescendi & æmulationis studio. Nam ita & labores humani multiplicati, onus oneri succedit, & demum eo res redacta, ut dum pluribus simul intenti esse non possimus, plurima negotia aliis sint committenda, nostro tamen nomine expedienda, ex quo ipso solennis ille *contractus Mandati* ortum duxit. Enim verò hæc subsidiaria opera *necessitatem in se nullam* continet efficacem, ut scilicet remota omni conventionem validam, quis ad hanc alteri necessario præstandam in foro compelli possit; cum obligatio ex *officiis humanitatis* adstringat quidem homines, ut alterius, quantum commodè fieri possit, utilitatem promoveant; interim tamen jus imperfectum tantum tribuat, ut quidem, qui operam illam alteri, eam licet justo pretio compensare volenti

volenti deneget, pro *inhumano* reputandus sit, non verò pro *injusto*, quasi alteri jus suum non tribueret. Et hæcenus voluntatis esse dicitur mandatum suscipere, *l. in commod. 17. §. 3. ff. comm.* sicuti alias nemo invitus ad contrahendum compelli potest. At verò hæc intelligenda esse *de statu inter pares*, extra dubiū 5 est. Nam statim aliam induunt faciem negotia; ubi ratio *imperantiū & parentium* intervenit. Tunc enim opera subsidiaria non amplius est *voluntaria*, sed *necessaria*. Ipsi enim imperantes licet nulla re indigere videantur, ea tamen indigentia maximè premuntur, ut non omnia ipsi expedire valeant, sed subditorum operam in subsidium vocare debeant: quo ipso accidit, ut 6 *Ministrorum factum* censeatur *factum* ipsius *Principis*, *L. 1. ff. de off. Proconsul.* & Principi tanquam *Cause principali* imputetur, quicquid a ministro gestum. Cum verò hæc subsidiaria opera fundetur in eo, quod vel aliquis sit *Minister* Principis certoque officio præpositus, vel *speciale mandatum* 7 jussu a Principe in certa aliqua causa acceperit, *wan er Fürstl. Ordre erhalten* / & in utroque casu non semper ex iisdem juribus decisio questionum & dubiorum motorum desumenda, omnino separandi in pluribus hi duo casus, & accuratè observandum, an quis *ratione officii* sui quid egerit, an verò ex *speciali jussu* ejus, qui jus imperandi habet; nam factum exequentis mandatum magis imputatur Principi, quam factum ministri, ceu liquidum reddidit *Dn. Pres. disp. de Oblig. princ. ex fact. Ministri. Vid. Vol. IV. disp. XV.* Imò vero major & uberior potestas est jussu exequentis, quam ejus, qui certo officio est præpositus; nam & officium ministri in pluribus restrictum est ad jussu Principis, & ex eo pendet; ut adeoque hæc materia *von der Fürstl. Ordre* omnino accuratam mereatur inspectionem. Et 8 cum expeditum sit, hanc ipsam materiam usu frequentissimam esse, aulis principum hac voce: *ich habe Fürstl. Ordre* / quotidie personantibus, & non raro inde controversiæ oriri soleant, non inutilem me suscepturum laborem credidi, si præsentis disputatione inaugurali hanc materiam pro modulo ingenii excuterem, & ad regulas justitiae & boni deducerem, ad quam operam summi Numinis gratiam mente humillimè expeto.

Ostendit verò Rubrica, EPISTALMA græcam esse vocem, derivandam 9 ἀπὸ τῆς ἐπέλλειν, *mittere*, & ἐπὶ, quā additā præpositione, denotat *submittere*, ut ita ἐπιστάλμα sit *mandatum*, quod solet fieri per *epistolam*, vulgo *Commissionem* appellari solitam *vid. Stephan. Thes. Græc. Ling. sub voc. ἐπέλλω.* Habet vero acceptionem vel *latam* vel *strictam*. *Latè* denotat 10 omne mandatum, sive a Superiori emanaverit, sive non, unde non prohibet,

- quo minus *Epistalma* dicamus, quod nos vulgo *Bolmacht* / *commission* vocare solemus. Imò ista vox *Ordre* / quam Rubrica præ se fert, hanc ipsam admittit acceptionem, & inter privatos usitata est, cum quid alteri demandatur, imprimis in Cambiis, ubi possessor cambii denotari solet per vocem hanc; auff meine *Ordre* / wen er ordoniren wird / unde etiam nata locutio *Wechselbrieff an Ordre oder Commist. zu bezahlen*. Sic & mandator in jure est is qui mandat, ut alteri credat, *Der da Ordre gibt / Geld aus zahlen* vid. tit. t. ff. de fidejuss. & Mandator.
- 12 Strictè verò & juridicè accipitur pro *jussu superioris* involvente parendi necessitatem, sicuti etiam *mandatum* hanc duplicem non respuit significationem, vid. t. t. ff. & C. Mand. & t. t. C. de Mand. princip. Strictam verò acceptionem magis *juridicam* esse, patet ex l. bene a Zenone. 3. C. d. quadr. prescr. ubi Imperator ipse hanc vocem significatu isto *stricto* accepit. Et hætenus Gl. ad c. l. rectè ait: *Epistalma* est *mandatum*, quod *Imperator* mittere solet, vel scriptura, quam ipse *princeps* scribit, seu *commissio*. Equidem alii legunt *epitagma*, vid. Dion. Gothofr. in not. ad c. l. lit. i. quæ quidem lectio per se non culpanda, cum illa vox magis adhuc rem exprimat, cum τὸ ἐπιτάσσω in se involvat imperium, & denotet *pro potestate jubere, pro imperio statuere*; adeo ut *epitagma* legem quoque significet. vid. Steph. thes. Græc. Lingu. sub voce τάσσω; verum me conformandum esse duxi ad communioem & vulgatam lectionem, præsertim cum utrumque nomen hic unum idemque denotet.
- 14 Cum ergò *epistalma* *superiorem* involvat, & verò multis modis contingat, ut quis Superior esse possit, Excell. Dn. Thomasius *Jurispr. div. L. i. c. 1. §. 30. lit. g.* sciendum est, nobis hoc loco solummodo de eo sermonem esse, qui *jus imperandi habet*, sive sit ipsum summum caput Imperii, sive analogicà quâdam Majestate præditus, quo Imperii Principes referendi, quod ut eo rectius exprimerem, addidi germanico idiomate von Fürstl. *Ordre*. Nam & vox *Ordre* / ex Gallicâ in nostram transfusa linguam uti jam monitum, aliquando nequidem *superiorem*, aliquando tamen *superiorem*, non verò præcise *jus imperandi summum habentem*, nisi sensu κατ' ἐξοχήν tali denotat, ceu patet in bello, ubi milites attentum esse debent auff die *Ordre* / E. G. Sie haben *Ordre* zu *marchiren* zu schlagen / zu stürmen.
- 15 Ex quo porro fluit, quod, quia posito uno correlatorum, ponitur & alterum, etiam hic *epistalma* includat in se *parendi* necessi-

necessitatem: posita enim ratione imperandi, ponitur ratio parendi. Unde epistalma datur solummodo illis, qui subsunt Imperio Imperantis, & ab ejus nutu dependent, quales hic imprimis sunt *Ministri & officiales* & togâ & sago conspicui. Sicuti enim ex Legislatoria potestate omnibus suis subditis leges præscribit, obligandi vim ex ejus præcepto habentes, ita multo magis *præcepta specialia* uni alterivè ex subditis quin dare possit Princeps, nullam habet ἀνωγία. Unde jam novum Epistalmatis περιήγιον nascitur, videl. quod Epistalma duntaxat *ad unum* vel *aliquos*, præsertim ad ministros dirigatur, & in eos vim suam exerat. *vid. Nov. 17. pr.*

Ut vero Leges ex *voluntate* ipsius Principis emanant, & in tantum, ut & tamdiu vim Legis habent, quamdiu ipse princeps *voluerit* §. 6. I. d. J. N. G. & C. ibi: *quoniam Princeps hoc non vult*: ita cum Epistalmate quoque comparatum esse censeo. Nam & hoc ex *voluntate* Principis suam recipit *determinationem*, & exinde etiam omnis sumenda interpretatio, si quoddam dubium incidat. Voluntas autem, uti notum, intra mentem latet, hinc declaratione opus, quæ fit vel *verbis* vel *factis*. Sed in præsentī materia imprimis consensum *expressum* requirimus, cum agatur de *præcepto*, quod conceptis verbis constare debet, & declaratione expressa. Neque verò hic præcise ad corticem verborum respiciendum esse existimo, videl. an voluntas declaretur verbis *imperativis*: sic volo, sic jubeo; siquidem & verba *precativa* inducunt Epistalma, veluti si Princeps dixerit: Es wird uns zu sonderlichen Gefallen gereichen/wenn ihr dieses über euch nehmen werdet. Nam

Est orare Ducum species violenta jubendi.

Panorm. in c. abbas n. 4. x quod met. caus. & cogit rogādo, qui rogat potentior. conf. Dn. Præf. disp. de jure Blandit. c. 2. Joh. Franc. de Ponte. Vol. 1. conf. 91. n. 22. 23. Unde decantatum illud: der Herren bitten ist gebieten / adeoq; eleganter preces imperantium dicuntur *armata*, Menoch. Q. J. A. L. 2. cas. 354. n. 2. Sic & preces primariæ Imperatoris non sunt *nudæ preces*, sed potius *jussa & mandata*, & ita etiam Pontifex in c. dilectus. 34. x. de præb. conjungit preces & mandata, conf. Dn. Schwed. intr. in jus publ. part. Sp. S. 1. c. 5. §. 14. quo ipso fit, ut etiam per preces inducatur epistalma die Ordre & parem ferè parendi obligationem contineat. Nam & quo civilius ille rogat, qui imperare potest, eo arctior nascitur obligatio: quod ipsum etiam in modo fideicommittendi apparet. Sic testator *civiliter rogando*

v. c. si volueris, si fueris arbitratus, si putaveris, si aestimaveris, si utile tibi fuerit visum, eandem imponit necessitatem heredi, quam si *directò* imperaverit ei, ut hoc vel illud faceret. *l. fideicommissa. ii. §. quanquam. 7. ff. d. Leg. 3.* quod adhuc magis procedit in filiis, utpote in quo tanquam pater habet imperandi jus, nam *verba etiam consilii* inferunt inter liberos necessitatem *c. l. §. hæc verba. 9.* Solent etiam eodem modo tributa imponi vel verbis *imperativis*, quod frequentius fieri solevit, vel etiam aliquando *precativis*, quo referri debet *die Ohrbeede*, quæ est species tributi quondam per preces exacti, qualis exactio multis Marchiæ civitatibus adhuc incumbit. *vid. Ill: Dn. de Rhetz. dissert. de Orbeda.* Quod porro attinet verba, quibus voluntas Principis declaratur, parum interesse arbitror, an sint *nuncupativa*, an *scripta*, nam utroque modo necessitas parendi adest, & in aulis principum frequentissimè mandat Princeps *verbis nuncupativis*, quæ idem robur habent ac verba scripta. Annon vero epistalma *præcisè* scripturam requirat, dubium inde habet, quod, ut Alciat. *ad l. 17. C. de pact. n. 19.* ait, ex ipsa *verbi significatione* requirere scripturam videatur, unde & epistalma dicit esse commissionem Principis per mandati subscriptionem factam; quo & Bald. *ad l. bene a Zenone. 3. C. de quadr. præscr.* collimat, dum ait: privilegia Principis non valere, nisi fuerint insinuata per *signum*, quod vocatur *Epistalma*. At verò licet *strictissima* significatione Epistalma *jussionem* Principis per *scripturam* denotare videatur, non tamen præcisè sensu juridico accepta vox hæc scripturam præsupponit, cum in *l. bene a Zenone. cit.* solummodo jussum Imperatoris denotet, & ita correspondeat Epitagmati.

Alia forsan esset quæstio: annon Epistalma *ad sui executionem* requirat scripturam, ita ut officiali prætendenti *Er habe von seinem Gnädigsten Herrn mündliche Ordre bekommen* aliter non credatur, quam si Epistalma possit per scripturam probare? quæ quæstio claram decisionem capit ex *l. si quis. 1. C. de Mand. Princ.* ubi Impp. expresse decidunt, nemini quicquam, nisi quod scriptis probaverit, esse credendum, etiamsi asserat, cum *mandatis secretis* se venisse; imo nullius dignitatem hic aliquid ponderis habituram, sed sacras literas esse quærendas. *conf. l. prohibitum. 5. in f. C. de jur. fisci. Nov. 17. c. 4. Peretz. in C. L. 1. tit. 15. n. 2.* Est enim mandatum seu jussio superioris facti, igitur non præsumitur, sed ab allegante probari debet. *Myl. ab Ehrenb. de Princip. & Stat. Imp. p. 2. c. 40. §. 5. Klock.*

Vol. 1. consil. 37. n. 37. seq. Petr. Belluga. Specul. Princip. Rubr. 7. n. 2. ibique
Camillus Barell. lit. a. Quod in specie urgeri solet contra commissiones
Principis, quibus non creditur, nisi literas Commissionis ostenderint. Et
hoc multo magis obtinet in iis casibus, qui speciale Principis mandatum
requirunt, ubi officiali non creditur. B. Dn. Brunnem. ad l. 5. C. de jur. fisc. 24
n. 11. Limitatur tamen hæc decisio in quibusdam casibus comprehensis in
l. sancimus. 2. C. de Mand. princ. scilicet, si de iudicis assessoris datione
quæstio sit, aut de recta ferenda sententia, quibus casibus iudices in suis
sententiis mentionem facere debent, se non de scripto sed ore tantum a
Principe accepisse, & ita sine scripto aliquo jussioni Principis fides adhi-
benda est. Cæterum videtur Decisio l. cit. 1. restringenda ad nuncium, ab-
sente Principe, jussionem quandam referentem. Nam si Princeps præsens
sit, & non difficilis ad eum aditus, ita ut ad eum tertius gravatus aut alius
pro eo possit accedere, & ita certus de ipsius mandato ab officiali allegato
reddi, vera præsumitur officialis seu iudicis assertio. Nec obstat supra al-
legata præsumtio, quod sc. quæ facti sint, non præsumantur; nam hic ma-
ior militat præsumtio pro officiali. Cum enim sit persona publica, fide
digna jurata, ejusque industria a Principe in ejusmodi negotiis adhiberi
soleat, non præsumendum est, quod quidquam falsi contra tertium ve-
lit asserere, ne alias in præsentia Principis de mendacio convictus debitis
pœnis subjiciatur. Arismin. Tepat. Decis. tit. 70. c. 15. Petr. Caball. Cas. 36.
ubi hanc decisionem pluribus confirmat, it. Myl. ab Ehrenb. Hyparchol. c.
10. §. 12. Declarant hanc rem ulterius verba ex Responso quodam a Dn. 26
Præside benevolè mihi communicato, desumpta hæc: Ob zwar Mevio die-
ses entgegen stehet / daß er alleine auff des Sempronii anbringen / als
hätten S. Churf. Durchl. solches dergestalt zu expediren befohlen /
da doch Sempronius keine Schriftliche Ordre von Ihr Churf. Durchl.
vorgeigen kan / und aus denen Rechten befandt / quod alleganti man-
datum Principis non credatur, nisi in scriptis producat, l. 1. C. d. Mand.
Princ. Menoch. d. A. 7. Q. L. 2. c. 48. n. 5. Weil aber dennoch gewis / daß
der Durchl. Churfürst unterschiedene Ordre durch den Sempronium
auch an das geheime Raths-Collegium mündlich stellen lassen / da nie-
mand von ihm ein schriftl. mandatum prætendiret, zumahlen er in
geheimer admission bey Sr. Churfürstl. Durchl. gestanden / und sich alle-
zeit a latere Principis befunden / dergleichen Personen / wenn sie sich auß
manda-

mandatum Principis beruffen / geglaubet wird / ungeachtet sie solches nicht produciren, *per e. Nobilissimus. ult. D. 97. Tiraqu. de Nobil. c. 2. n. 39. Mascard. de Probat. vol. 2. concl. 1007. n. 58.* So ist daher Mevius daß er auf die vom Sempronio ihn mündlich angedeutete Ehurfürstl. Ordre solches verrichtet/von aller Verantwortung loszusprechen.

27. Solent verò Epistalmata emanare de variis causis ipsius Principis, aliisve publicis negotiis belli & pacis pro tempore & re nata, aliquando etiam de causis privatorum, ubi tamen magis naturam Rescriptorum induunt, cum præsupponant prævias preces, mandata autem hæc fiant *motu proprio*. Plerumque ergo hic præsupponuntur talia negotia, quæ magis Principem spectant, & alias per Principem expediri deberent. Ex hisce præsuppositis jam facili negotio aliqua Epistalmatis strui potest descriptio:
28. Videlicet Epistalma est præceptum Imperantis ad officiales in causis ad ipsum Principem spectantibus directum, ut secundum hoc negotia a Principe demandata stricte gerantur & voluntati ejus satisfiat. Declaratione ulteriori descriptionis hic supersedeo, cum in capitibus seqq. omnes inde derivandæ conclusiones lucem luculentam ei allaturæ sint. Proinde *affinia* solummodo producenda sunt vocabula, & ab Epistalmate cautè separanda.

- Occurrit autem hic (1) *Lex*, quæ *generali* conceptu etiam est *jussio*
29. Imperantis, seu vox Principis, Illust. Dn. de Rhetz *de absol. Princ. pot. c. 3. §. 14.* & fertur inferioribus etiam invitis, semperque vim obligandi involvit. Excell. Dn. Thomas. *Jurispr. Div. l. 1. c. 1. §. 28. lit. e in not.* Et hætenus convenit Epistalma cum Lege. Nam & hic rectè dicitur: *Quod Principi placet Legis habet vigorem §. 6 I. de J. N. G. & C.* Differunt verò: Lex
30. dirigitur ad subditos *generaliter*, & concernit *omnes*; epistalma verò ad *certas quasdam* personas dirigitur, officiales imprimis & cæteros ministros.
31. (2) Lex dirigit negotia & actiones *subditorum*, ut secundum hanc eas instituunt; Epistalma magis *ipsius Principis* negotia administranda respicit, & hætenus *procuratores* Principis vel interpretes ejus voluntatis constituit.
32. (3) Lex etiam *tacitè* inducitur: diuturni enim mores ex tacito consensu Principis legem imitantur, §. 9. *I. de J. N. G. & C.* Epistalma autem regulariter ex ipsius Principis voluntate *expressâ* promanat, & sicuti jussus patris vel domini in jure nostro regulariter *precedere* debet, *arg. pr. I. de Nupt. l. si quis mihi. 25. §. 4. de acquir. vel amitt. hered.* adeo ut non sufficiat,

ciat subsequens ratihabitio, cum illa ad mandatum sufficiat, ita & epistalma executionem *precedere* debere palam est. Etiam si enim aliquando quid 33 ex tacita voluntate Principis suscipiatur a ministris, non tamen Epistalma dici potest, nisi accedente demum ratihabitione expressâ, quæ tunc mandato æquiparatur *c. ratihabitionem. 10. d. R. 7. in 6. Decian. tract. crimin. L. 9. c. 38. n. 1.* Imò & *presentia* Principis vel scientia & acquiescentia inducit quidem *presumptionem* Epistalmatis dati; Petr. Caball. *Resol. crim. cas. 26. n. 1. seqq.* Myler. ab Ehrenbach *Hyparchol. c. 10. §. 12.* Petr. Francisc. de Tonduti *tr. de prevent. judic. p. 3. c. 6. n. 6.* nam & mandatum alias etiam ex probabilibus colligitur conjecturis. Id. *c. 4. n. 9.* Joh. Francisc. Andreol. *controv. for. 183. n. 6.* Sed tamen nuda *presumptio* est, Epistalma datum esse, non verò ipsum Epistalma: unde probationi contrariæ locus.

(II.) *Rescriptum.* Hoc quoque ad certam aliquam personam dirigi 34 solet, *l. 1. C. d. divers. Rescr.* & parem vim obligandi cum epistalmate habet. Sed discrepant tamen in pluribus. Rescriptum enim 1) regulariter præsupponit *scripturam*, *l. sancimus 3. C. d. divers. Rescr. Alciat ad l. 17. C. d. Pact. n. 19.* solennemque conficiendi modum: *l. sacri affatus. 6. C. de divers. Rescr. Nov. 114.* Epistalma autem ex supra dictis etiam absque scriptura *oretenus* fieri potest, nec talem solennitatem præcise requirit. Hoc quidem certum, in 36 *Nov. cit.* singularem formam etiam *jussionibus* principum quibuscunque præscribi, ut scil. non valeant, nisi *annotatione* Quæstoris subjecta, quam formam etiam hodie in aula Imperatoris observari tradit Gail *L. 1. de pac. publ. obs. 5. n. 4.* Ast hæc judicanda sunt ex observantia cujusque territorii propria, negotiique circumstantiis & qualitate, & eatenus hoc admitti potest, quatenus Epistalmata in scriptis producenda. Interea tamen non omni Epistalmati hoc competit. 2) Rescripta conceduntur ad prævias 37 *preces*, quæ etiam eis inferuntur & sic *precantis gratia* emanant. Epistalmata contra regulariter nullas præsupponunt preces, multo minus in *gratiam precantis* conceduntur. Licet enim aliquando *per accidens* præcesserint admonitiones vel preces vel consultationes, retinent tamen suam naturam, si Princeps in gratiam precantis nihil mandaverit. Unde 3) 38 tacita quoque conditio, omnibus rescriptis inesse solita: *si preces veritate nitantur*, (vid. Hercul. Marescottus *variar. Resol. L. 2. c. 1. n. 3.*) applicari Epistalmatibus nequit, licet quibusdam inesse possit illa: *si rectè Princeps fuerit informatus.* Præsumitur enim Princeps male informatus, ubi mandat ali-

- dat aliquid contra jus. Franc. Nig. Cyriac. *contr. for.* 33. n. 12. quare & hic recurri solet ad *secundam* iurisdictionem, ut omnis præsumptio malæ informationis e medio tollatur, *de qua in cap. 3. circa. fin.* conf. Id. *Contr.* 59. n. 13. Non enim præsumitur velle aliquid contra jus. Id. *contr.* 33. n. 13. 4.)
- 39 Rescripta *partem juris* faciunt, & ad Constitutiones Principum referuntur §. 6. *J. d. J. N. G. & C. l. si imperialis. ult. C. de LL. & constit.* Epistalmata autem plerumque *partem juris* non faciunt, & non alia ratione legis vicem obtinent, nisi ratione horum, quorum executioni commissa sunt, & cum plerumque negotia ipsius Principis respiciant, mandatis privatorum comparari possunt. 5) Rescriptis vel *gratia* indulgetur, vel *justitiæ cursus*
- 40 dirigitur. Epistalmata non eandem naturam determinatam habent, plerumque etiam solum *habilitant personam*, alias ad illud negotium, quod
- 41 nomine Principis sui gerunt, inidoneam. Unde (6) principi omnia imputantur, quæ ex epistalmate ejus exequentur officiales, & ipse inde obligatur. Rescriptorum alia ratio est, cum hæc ipsos precantes respiciant. &c.
- 42 (III) Ab *Edicto & Decreto* facillimè discerni possunt. Hoc enim regulariter præsupponit *lites*, & sic *inter partes litigantes* datur: illud *proprio motu* conditur, obligans *generaliter*, quod de epistalmate longè abest.
- 43 Hinc substituimus (IV) *Annotationem*, de qua mentio fit in *l. 3. C. de prescr. 30. ann. l. omnes cujuscunque. 6. C. si contr. jus* quando scil. ipsi supplicationi inscribitur, quod Princeps petitioni supplicantis deferat, quod in Saxonia appellant *eine Signatur. Dn. Præses in annotat. ad Lauterb. tit. de constit. Princ. verb. annotationes.* Id ipsum in Gallia quoque frequens esse solet, ubi consiliarii intimi Regis subscribunt: *Rex vult.* Sed hæc annotationes a Rescriptis non nisi *modo* differunt, adeoque differentia ab Epistalmate in proclivi est, nisi velimus etiam appellare annotationem, quando Princeps mandatum quoddam subscribit, nam & tunc solum ad modum conficiendi & edendi epistalmata referendum esset.
- 44 (V) *Diplomata*, quorum mentio occurrit in *l. continuus. 137. §. 2. ff. de V. O. l. eos. 27. §. f. ff. ad L. Cornel. de fals.* Sed hæc plane separatam ab Epistalmate sustinent naturam; sunt enim codicilli, quibus potestas datur, cursu publico aliquò proficiscendi. Unde phrasis: *diplomate iter facere. vid. Gothofr. in not. ad. c. l. 27. lit. g.* Et hoc utebantur, qui præpropere festinatione ad locum quendam tendebant, ut eo felicius iter absolvere possent.
- (VI) *Ar-*

(VI) *Arresta*, vocabulum Gallis frequentissimum. Facilius hæc 47
 dignoscuntur ab Epistalmate; siquidem accipiuntur pro omnibus senten-
 tiis in *superioribus tribunalibus* latis, quorsum pertinet famosus ille Tra-
 ctatus Paponii *de Arrestis Regni Gallie*. Quoties verò *inhibitionem* Prin- 48
 cipis denotant, ne quid alter faciat aut prosequatur, ad jurisdictionem vel
 partium jura conservanda emissam & publicatam, (vid Myl. ab Ehrenb.
de Stat. & Princ. Imp. p. 2. c. 40. §. 6.) tunc epistalmatis naturam quodam-
 modo inferunt, cum Epistalma & jussum & prohibitionem continere pos-
 sit; quia tamen inhibitiones istæ tendunt *ad jura partium conservanda*, 49
 epistalmata autem magis *negotia Principis* respiciant, & *proprio motu* ita
 edantur, differentiam in illis agnoscere debemus.

Succedit (VII) *Mandatum* quatenus *contractum* denotat, quod in 50
 plurimis epistalma refert. Est enim Epistalma exequens respectu alio-
 rum, quocum Principi intercedit negotium, quasi *mandatarius* ipsius
 Principis, unde & *procurator Cesaris* dicitur, (cum negotia ejus secun-
 dum jussum gerat) & legati vocantur *Mandatarii* dimissi ab eo, qui po-
 testatem habet, ad publicum negotium solenniter conficiendum. Kirchn. *de*
Legat. lib. 1. c. 1. n. 6. Imò sicuti mandatarius fines mandati diligenter observa- 51
 re debet, ita idem officium Ministro Epistalma exequenti incumbit, & in ge-
 nere officium *boni & providi* procuratoris ante oculos habere debet; ut ita
 quod mandatum est in negotiis privatorum, id epistalma in negotiis Principum
 videatur esse. Verum in eo latitat differentia, quod mandatū suscipere sit vo- 52
 luntatis non necessitatis *l. 17. §. 3. ff. commod.* cum contra Epistalma suscipien-
 di & exequendi *necessitas* incumbat officiali. Sunt ergo Epistalmata magis
præcepta Imperantium, mandata vero *officiosa amicorum petitiones*. Illa
 ex obligatione *parendi* imperantibus debita fluunt: Hæc originem ex
officio & amicitia trahunt. *l. 1. §. 4. ff. mand.* Illa *gratuita* in plurimis
 casibus esse nequeunt, cum ab officialibus exequuntur, imò in legatis susci-
 pere Epistalmata ad *munus publicum* pertinet; vid. Schröteri *diss. de Am-*
basfiadore Sect. 2. §. 2. Hæc *gratuita* esse debent *l. cit. §. 4.* imò *privata*
 tantum sunt. Et denique *amplius objectum* habent, quam nuda mandata,

Denique (VIII) superest *Mandatum Principis*, de quo *t. r. C. de* 53
Mand. princ. & specialem tractatum edidit Carol. Eman. Vizzanius. Equi-
 dem si hujus naturam excutiamus, vix aliqua differentia inter hoc & Epi-
 stalma fingi potest; nam & *Mandatum* definitur, quod sit præceptum, 54

CAP. I. DE NATURA

12 quod Princeps pro tempore & re nata ad certas personas, veluti Magistra-
 tus Prætores aut iudices an die Amtleuthe Bögte Burgermeister und
 Gerichte/motu proprio (quo ipso a Rescriptis secernitur) dirigit, eisque
 aliquid fieri mandat. Myl. ab Ehrenb. *de Princ. & Stat. Imp. c. 40. §. 4.* Di-
 on. Gothofr. *ad Rubr. de Mand. Princ. lit. p.* unde epistalmata etiam mandata
 simpliciter sæpius dicuntur, vide B. Dn. Pufend. *de Jure N. & G. L. 8. C. 1.*
 §. 6. veluti cum Edicta summi Imperatoris Minister intimæ admissionis
 subscribit: *Ad mandatum S. Cesareæ Majestatis proprium.* Putarem tamen
 55 adhuc aliquam inveniri posse differentiam. Videl. Epistalmata die Fürstl.
 Ordre magis respiciunt *negotia ipsius Principis*, tam privata in aula, quam
 56 publica cum aliis Principibus peragenda. Mandata autem talia magis
 diriguntur ad Præsides & iudices *de officio & potestate* eorum, *arg. l. 2. C.*
de Mand. Princ. qualia mandata plurima occurrunt in C. v. c. de offic.
 Præf. Urb. Quæstoris, Magistri officiorum, Comitum sacrarum, Largitorum Comitum
 sacri Palatii &c. & *justitiæ administrationem* respiciunt, unde sunt mandata
 57 de solvendo, sine clausula, avocatoria, inhibitoria, demolitoria, compul-
 sorialia, poenalia &c. de quibus singulis ex professo agit Friderus Minda-
 58 nus in *Proc. lib. 2.* Hinc semper *manifesta & specialia* esse solent, cum epi-
 stalmata plurima *arcana & generalia* dentur Illa *partem juris* faciunt, &
 59 hinc plurima Corpori juris inserta esse constat, adeoque ex *suprema legis-*
latoria potestate emanant, cum epistalmata magis ex *jure potestatis* de-
 scendant. Quocirca Epistalma etiam Augusta dare potest, non item Man-
 datum ob deficientem potestatem legislatariam.
 60 Divisiones Epistalmatum potiores sunt sequentes. I) Alia sunt *generalia*,
 61 alia *specialia*. Illa sunt, qua totum negotium dexteritati ministri Princi-
 pis ita committitur, ut *nihil certi* ipsi præscribatur, sed ut agere possit in
 hoc negotio pro utilitate sui Principis, de quibus plurima dicuntur C. 3.
 62 de legatorum officio. Hæc vero sunt, quæ naturam *certam, circumscri-*
ptam & limitatam habent in negotio peragendo, nec simpliciter ex dexte-
 ritate & arbitrio ministri dependent. Hinc diversa oriuntur officia. Nam
 63 illorum, qui sc. generale Epistalma habent, *officium* magis *liberum* est, sic-
 uti arbitratorum in b. f. judiciis: *Horum* verò, qui speciali instructi sunt,
 magis *restrictum* est ad ipsam formulam, quam excedere nequeunt, ceu
 nec iudices pedanei in stricti juris judiciis a formula recedere poterant.
 Effectum horum Epistalmatum diversum *cap. IV.* exhibebimus, quæ hu-
 jus

jus distinctionis utilitatem uberius ostendet. II.) Sunt vel *secreta* vel
manifesta. Hæc in negotio peragendo publice ostendi & exhiberi pos- 64
 sunt. Illa verò neutiquam, sed sunt instar normæ ipsi ministro, veluti le- 65
 gato, datæ, ut limites suæ potestatis & officii inde cognoscere possit, & sic
 ipsam legati personam respiciunt, unde & German. vocantur *Geheime*
Ordre / privat instruction, & a quovis ministro sancte recondenda, ceu
 notat Wicquefort in tract. quem vocat *Ambassadeur* L. 1. partit. 14. Es ist 66
 die gegebene Instruction für ein so heimliches und gleichsam heiliges
 anvertrautes Buch zu achten / daß solche von dem Ambassadeur an
 dem Hofe wo er zu negotiiren, nicht leichtlich in einem Fall produciret
 und zum vorschein solle gebracht werden / es wäre denn / daß es seines
 Durchl. committenten ausdrückl. *Ordre* und Befehl wäre / oder
 sonsten die unumgängliche Nothwendigkeit solches erheischen
 möchte / adeo ut qui velit Legatum cogere, ad producendum arcanum
 Epistalma, violati juris Gentium dicatur reus a cit. Aut. ibid. imo impium,
 hostile, & execrandum vocetur. Sæpe enim contingit, ut contraria ha-
 beat mandata legatus, quædam quæ promat, quædam quæ recondat in
 pectore. Schroeter diff. de Ambass. sect. 9. §. 1. quo casu sciendum, mani- 67
 festo Epistalmate se Principem obstringere tertio, arcano obstringere In-
 ternuncium, ne ab iis discedat. B. Dn. Pufend. L. 3. C. 9. §. 2. Grot. de Jur.
 B. ac P. L. 2. c. 11. §. 12. Potest III.) subjungi illa, quod scil. alia sint 68
Plena, alia *minus plena*. *Plena* sunt, quæ plenam & *omnimodam* potesta-
 tem officialibus tribuunt, & hætenus differunt a generalibus, sicuti
 inter privatos mandatum *generale* & *cum libera* differunt. Revera
 enim plenum Epistalma liberam continet potestatem; & hinc legati
 cum tali potestate missi dicuntur *Plenipotentarii*, quibus scilicet nul- 69
 la præscripta formula, ita ut pro sua potentia & ratione temporis ex
 libera agendi potestate, illud exercere possint, quod dominus rati-
 habiturus est. Schroeter disp. de Ambass. sect. 3. n. 10. *Minus plena* sunt, quo- 70
 rum termini ita restricti sunt, ut totius negotii a ministro gesti validitas
 dependeat a ratihabitione Principis. Prioris exemplum famosum occurrit
 in A. B. ubi Electores nunciis suis ad eligendum Regem Romanum mis- 71
 sis mandatum seu procuratorium, ut dicitur in C. 1. §. 20. *plenum* dare de-
 bent, seu *cum plena & omnimoda potestate mit aller vollkommenen*
Gewalt cap. cit. §. 19. cujus formula solennis traditur cap. 19. ubi tales
 formulæ

72 formulæ adhibentur, ex quibus mandatum plenum revera apparet: velu-
 ti; quod illa etiam debeant agere, quæ *alias mandatum speciale exigant*,
 & valde singularia sunt, & quæ ipsi Principes possent facere, si hujusmodi
 tractatum, deliberationis, nominationis & electionis futura negotiis præ-
 sentes & personaliter adessent, hinc plenum mandatum non videtur esse,
 quod ad certam personam est adstrictum, quanquam id velit Dn. Schwe-
 der. in 3. publ. part. spec. sect. 1. c. 2. §. 4. & Dn. Pfeffinger in Vitriario
 73 illustrato lib. 1. tit. 7 §. 7. lit. a. Hoc vero casu, ubi plenam potestatem
 minister habet, consultum est, ut ea potestate non abutatur, sed de singu-
 lis casibus emergentibus fideliter suo Principi renunciaret & ab eo se instrui
 74 petat. Schroet. cit. l. De posteriori quædam dicentur cap. IV. eo scil. casu
 wenn der Fürst in der gegebenen Ordre sich die Ratification vorbehal-
 ten / vel quando epistalmati manifesto insertum wie weit die Ordre ge-
 hen solle.

CAPUT II.

DE

OFFICIO EORUM, A QUIBUS
EPISTALMATA EMANANT.

SUMMARIA.

F undamentum Epistalmatis. 1.	Officium epistalmantis ex Imperio
Cui competat ius dandi Epistal-	metiendum. 10.
mata? 2.	Generale requisitum observandum. 11.
Diversum fundamentum Legum &	Quenam mandata ambitiosa? 12.
Epistalmatum. 3.	Principis arbitrium in jubendo abso-
Ex Imperio determinatur epistal-	lutum. 13. 14. 15.
ma. 4.	Distinctio veterum inter absolutam
An Imperator dare Epistalma possit. 5.	& ordinatam potestatem. 16.
An Augusta? 6.	Quinam ejus inventores. 17.
Quat. Augusta Tutrix possit dare e-	Quidnam plenitudo potestatis vete-
pistalma. 7.	ribus denotet. 18.
Quatenus filii Principes & Apanagi-	Potestas est officii Principis norma. 19.
ari. 8.	Potestas involvit facultatem justam. 20.
De epistalmate dependente. 9.	Applicatio. 21. 22.

Distin-

A QVIBUS EPISTALMATA EMANANT.

<i>Distinctionis supra traditæ usus fere nullus. 23. 24.</i> <i>An distinctio illa necessaria ad explicandum ius Regium. 25.</i> <i>Rejicitur differentia utriusque tradita a Petro Ant. de Petr. 26.</i> <i>Quat. Princeps sit Legibus solutus. 27.</i> <i>Quid revera plenitudo? 28.</i> <i>Quid ordinata potestas. 29.</i> <i>Ambitiosa sunt epistalmata, que sunt contra ius N. 30. 31.</i> <i>It. que ius tertio quesitum tollunt. 32.</i> <i>Ex iusta causa Princeps potest tollere ius quesitum. 33.</i> <i>1) Ratione dominii eminentis. 34. 35</i> <i>2) Ratione pœna. 36.</i> <i>3) Suffragante lege. 37.</i> <i>Generalis Regula. 38.</i> <i>Ambitiosa sunt que officio boni Principis adversa. 39. 40. 41.</i>	17 <i>Statibus conscribendi milites ius competit etiam injussu Imperatoris 42.</i> <i>Epistalmata contra ius divinum sunt ambitiosa 43. 52.</i> <i>Exempla. 44. 53.</i> <i>Explicatio axiomatis: cuius est Regio, eius est religio 45.</i> <i>Quod nam ius Principi circa Adia-phora & alia sacra competat. 46. 47.</i> <i>Epistalma Principis circa Clericos calumniantes. 48.</i> <i>Commendantur constitutiones Job. Sigismundi & Friderici Wilhelmi. 49. 50.</i> <i>Prohibitum disputare de Ubiquitate Christi. 51.</i> <i>Epistalma contra LL. fundamentales quat. ambitiosum. 52. 53.</i> <i>Exempla. 54. 55. 56. 57.</i>

Cum hic agatur de officio eorum, a quibus epistalmata emanant, apparet, ante omnia inquirendum esse, quibus jus Epistalmata dandi competat, ut hoc cognito eo rectius officium eorum excutere & sistere possimus. Hoc autem deducendum est ex definitione Epistalmatis: Epistalma enim est *præceptum seu iussio Imperantis*. Fundamentum ergo huius rei peto ex *l. liber homo. 37. pr. ad L. Aquil.* & brevibus totam rem ita absolvo: Illi jus Epistalmata dandi competit, qui *ius Imperandi & iubendi* ² *eminens* habet. Inde etiam dicitur *Fürstliche Ordre*. Ex quo patet, fundamentum Legum esse *angustius*, quam Epistalmatum: Leges enim tantum *profluunt ex facultate Legislatoria*: Epistalmata autem non tan- ³ tum ex hac, sed etiam generaliter ex *præcipiendi iure*, licet forte an præcipiens leges ferendi potestate destituatur. Quousque ergo se extendit im- ⁴ perium, & limites imperandi, id quod iura subministrant, eousque etiam jus

- 5 am jus epistalmata dandi progreditur. Plenissimum enim arbitrium jubendi summæ Majestati absolutæ competit : Restrictum vero, cui imperium & inde profluens jus præcipiendi restrictum concessum est, saltem iis in causis, quas restrictio tangit. Imperator ergo supremus quin pro sua Majestate epistalmata libera edere possit dubium non est. Sed Major ratio dubitandi de *Augusta* superest, quod hæc non sit soluta Legibus,
- 6 *l. 31. ff. de LL.* nec dignitatem proprio jure sed a mariti dependentem consequatur, *arg. l. 56. & l. 57. de Legat. 2.* & ita omne ejus *præceptum dependens* sit : Cum tamen Principes eadem illi privilegia tribuunt, quæ ipsi habent *c. l. 31. l. fiscus. 6. §. 1. ff. de iure fisci.* & ita simul imperium quoddam, licet *subordinatum* ei competat Epistalmata etiam dare potest, quod ius etiam de ea prædicatur, ceu apparet ex *l. bene a Zenone. 3. C. de quadr. præscr.* ubi idem jus tribuit Imperator Augustæ, quod ipse habet, adeo ut quæ de Epistalmate ibi habentur, commode ad eam quoque extendi posse arbitrer, dummodo tamen Epistalmata ejus se contineant intra *potestatis* ipsi concessæ terminos. *Augusta* tamen, quatenus *tutrix* filiorum suorum est, plus potestatis & juris habet, cum omnia ea expedire valeat, quæ ad ipsa jura Majestatica & territorialia pertinent, unde & ad
- 7 externos Principes pro salute sui pupilli & provinciarum ipsius legatos mittere potest, concurrat ad negotia belli, & pacis, habet jus condendi leges provinciales &c. Vid. hac de re pluribus Dn Præf. *Disput. de Tutel. mat. Princ. Imp. c. 4. §. 5. 6. & 7.* hinc ei liberum jus epistalmata dandi tribuendum erit in omnibus illis negotiis, quæ ipse Princeps maritus si viveret, per epistalmata expedire posset. Cæterum *Principes filii* adhuc sub patria potestate constituti, item *Apanagiati* cum parum Imperii habent, parum etiam dicendum erit de eorum Epistalmate. Facit tamen natalitatis præeminentia, ut jussus eorum juxta Fürstl. Ordre referri debeant, licet non eandem inferant necessitatem, quam Epistalmata ipsius Principis regentis. De aliis mandatis & jussibus veluti, die *Ordre und commando der Officiere* hic non sumus solliciti, cum horum Imperium & inde profluens jus præcipiendi sit *mere dependens* a jure & placito ejus, *der aus Landes Fürstl. Macht und Hoheit die Ordre geben kan / &* tunc ipse Princeps censetur Epistalma dedisse, quoties hoc per Præfectos belli ex potestate eis delata expedit. *c. 68. de R. J. in. 6. l. 5. C. d. Accus.*
- 8
- 9
- 10 Sicuti vero, ceu dictum, jus epistalma dandi se se refert ad jus imperandi,

perandi, hinc officium ejus facillime determinari potest, si modo limites
 ejus potestatis accurate observentur. Hinc totum officium Principis huic
 unico generali includi potest requisito: Epistalmata non debent esse
 ambitiosa. Dicuntur autem *mandata ambitiosa*, per quæ ulterius pro-
 greditur is, *der die Ordre gegeben* / quam fines potestatis ejus admittunt,
arg. l. ambitiosa Decreta. 4. ff. de Decret. ab ordin. fac. l. ordinis ambiti-
osa 2. C. de decret. decur. l. Præses provincie. 12. C. d. transact. c. quamvis.
4. ff. de præb. in 6. Videndum ergo, quænam sint, & quomodo fiant am-
 bitiosa. Equidem quod Principi placet, Legis habere vigorem dicitur, §. 6.
J. de J. N. G. & C. quod licet legislationis respectu ibi dicatur, tamen eti-
 am ad præsentem materiam commode applicari potest. Joh. Petr. Fonta-
 nella *decis. 455. n. 1.* Videntur vero hæc verba latissimum Principis arbi-
 trium & potestatem in jubendo absolutam designare, ita ut omnia ex Prin-
 cipis voluntate licita esse & probabilia videantur, juxta decantatum illud:
sic volo, sic iubeo, stet pro ratione voluntas, vel Juliae testimonium, libidi-
 nis erga Caracallam privignum suum argumentum: *si libet, licet*. Et
 huic absolutæ Principis potestati valde favere videntur jura Regia *1. Reg.*
VIII. 11. seqq. descripta, quo loco jus Regium verum contineri contendit
 aliquot rationibus *Dn. Phil. Reinh. Vitriar. Instit. J. N. & G. c. IV. §. 3.*
 Imo solet hic provocari ad *l. ἀξίως. de L. Rhod. de jact.* quod Princeps
 sit *Dominus omnium*, ita quidem ut criminis Hæreseos se suspectum aut
 reum reddat secundum Bartol. *in l. hostes. ff. de captiv. & postlim. revers.*
 qui illud negare ausus fuerit. Imo sicut Deus potest omnia; sic & Prin-
 ceps pariter in terris dicitur quibusdam omnia posse, ita ut factum ejus
 reputetur factum Dei. Petr. Ant. de Petra *de Jure quas. per Princ. non toll.*
c. 24. n. 10. seqq.

Sed ut recte intelligamus veterum in hac materia de potestate Prin-
 cipis flosculos hosce & similes, sciendum est, decantatam apud eos ubivis
 fere occurrere distinctionem inter Principis *potestatem absolutam* seu ejus
 plenitudinem, & *ordinatam*; ex qua semel posita, sed sæpius pessime ap-
 plicata distinctione infinitæ profluxere conclusiones, quando quæstio fuit:
 An Princeps vel Papa hoc vel illud possit facere? statim enim parata
 fuit responsio, posse hoc vel illud Principem, licet non de ordinata, tamen
 de plenitudine potestatis, quæ distinctio proinde in multis causis ad instar
 tegumentum injustitiæ Principum a JCtis adulatoribus adhibita & applicata
 fuit.

- 17 fuit. Sane Itali Icti hujus distinctionis autores fuisse videntur, qui imprimis ad omnipotestatem Papæ sui extollendam talia excogitarunt & postea quoque eandem ad Imperantes alios applicarunt. *Plenitudo enim hæc potestatis* in Principe tantam præsupponit facultatem, vi cuius etiam ille possit absque causa & ratione prægnante quid facere, quod alias ad Regulas æqui & boni haud quadret. Hoc enim casu, ait Bald. *in c. cum super. col. 1. de caus. poss. & propr.* nemo potest dicere, cur ita facis? quia tunc est supra jus, contra jus, & extra jus, & est omnia. Hinc porro plura posse Principem facere de plenitudine potestatis ajunt, quæ non de jure facere possit, posse mutare quadrata rotundis &c.

- Revocanda proinde hæc distinctio ad suos limites, ne in hac materia etiam quid Principi tribuamus, quod officio ejus maxime adversum est. Præsupponimus vero ante omnia hic duo. (1) *Officium* Principis secundum ejus *potestatem* esse determinandum, & hanc illi loco normæ esse, hinc officium omne injustum, quod ejus potestatem egreditur (2) *potestatem* omnem Principis esse *jus* seu *facultatem*, quæ præsupponit, qualitatem personæ moralem competentem ad *juste h. e. legitime* & cum *effectu morali* aliquid habendum vel agendum. Grot. *L. 1. c. 1. §. 4.* Pufend. *de J. N. & G. L. 1. c. 1. §. 19.* Exell. Dn. Thom. *Juriss. div. L. 1. c. 1. §. 82.* conf. Bald. *in Cons. 326. n. 2. in f. seq. in 1. part.* ubi ait: *potestas* est aliquid *legitime posse*. Et sic etiam plenitudini potestatis eadem facultatis definitio inesse debet, & consequenter omnis absoluta potestas præsupponit *causam justam*, vi cuius *juste & legitime* hoc vel illud facere possit, adeoque falsum est, quod hic pro ratione stare debeat voluntas.

- Secundum hæc præsupposita ergo etiam hæc plenitudo adhuc sub-
 22 jecta est Legibus *Naturæ & divinis*, & hisce evidenter repugnans nihil præcipere potest Princeps, ne quidem ex plenitudine potestatis, licet *ex causa necessitatis* aliquando quid permittere possit, quod alioquin non esset licitum. Et sic non aliter dici potest, quod Principi placet, legis habere vigorem, nisi placeat tanquam viro bono, & regulis justitiæ consentaneum
 23 sit. Christoph. Crespus de Valdaura *obser. 60. n. 68.* Quando ergo absoluta Principis potestas legibus naturæ & divinis non est exempta, & se ad iniquitatem non extendit, & sic eadem ordinata videtur, hinc non video differentiam inter hæc duo, saltim non illam, quam veteres ubivis cre-
 24 pant. Et eatenus admitti potest sententia Fern. Vasqu. *contr. Ill. p. 1. lib.*

l. c. 5. n. 5. circa fin. contendenti, in Principe legitimo non posse dari plenitudinem, quæ quicquam a potestate ordinaria differat. Unde & ineptum figmentum eadem dicitur Excell. Dn. Coccejo *Jur. publ. prud. c. 20. §. 39.* Est enim magis *abusus* quam usus legitimæ potestatis, cum Tyrannidem quandam sapere videatur confer. Molin. *de J. & J. tr. 2. d. 2. disp. 174.* Ill. Dn. de Rhetz *diff. de absol. Princ. pot. c. 3. §. 2. in f.* Nec ulla ratio suadet, eam ad interpretandum *jus Regium* supra *alleg. loc.* in subsidium vocare, cum absque tali ad Tyrannidem vergente distinctione commode explicari possit. vid. Grot. *de J. B. ac P. L. 1. c. 4. §. 3.* Vana quoque est nota characteristica utriusque potestatis, quam suppeditat Petr. Anton. de Petra. *c. 3. qv. 3. n. 2.* quod scilicet secundum *ordinariam* potestatem Legibus positivis suppositus sit Princeps, *l. vox digna. §. C. de LL.* secundum *absolutam* vero Legibus solutus sit. *l. Princeps. 31. ff. de LL.* Nam Princeps, quatenus Princeps, nullis a se latis legibus de ordine rei suppositus est, cum nihil agat in seipsum, & sic nullum superfit obligandi principium. *conf. B. Dn. Struv. Ex 2. tb. 8.* Imo male differentia petitur a re, quæ magis ad politicam doctrinam, quam Juris prudentiam spectat. De jure enim verum est, Principem esse solutum legibus a se latis, cæteris paribus, & sic etiam potestas, quæ ex jure definienda, ordinata hic sese exserit. Aliud vero est, annon magis conducat & proficuum sit Reip., si Princeps vivat etiam suis legibus, cum Regis ad exemplum totus componatur orbis, & sic Leges a Principe latæ magis ipso Principis exemplo in observantiam deducantur, & ita bonus Princeps *spontanea voluntate* non ex necessitate juris legibus submittit Principatum *sec. d. l. 5.*

Cæterum, ut brevibus me expediam, potest illa dici plenitudo potestatis, quam Princeps exercet in *casu necessitatis* ad salutem totius Reip. vid. Christoph. Cresp. de Valdaura *Observ. 114. n. 54. & observat. 1. n. 53. seq.* Et tamen hic supponitur eo ipso *causa justa*, quæ facit, ut epistalmata ex ea provenientia non possint dici ambitiosa. Nam tunc optime applicatur generalis summorum Imperantium lex: *salus populi suprema lex esto.* *conf. Pufend. L. 7. c. 9. §. 3.* Inde quoque Dominium eminens est. Et hoc respectu ordinata potestas potest dici, qua Princeps agit secundum potestatem suam ordinario modo extra suppositum casum necessitatis. Ex hisce præsuppositis patet, *ambitiosa* esse illa epistalmata, quæ contra jus Divinum & naturale sunt, veluti si quis jubeatur, parentes aut liberos suos in-

- nocentes jugulare, cum matre aut filia concumbere. Pufend. *L. 8. c. 1. §. 6.* aliudve in contumeliam Dei committere &c. Et in genere eandem hic
- 31 puto rationem observandam esse, quæ in Legibus condendis observatur, nam & hæc jussum continent. Quacunque ergo ratione lex a Principe lata violans jus Naturæ est injusta, eadem ratione etiam epistalma speciale injustum & ambitiosum redditur, & sic Princeps officio suo non recte fungitur: veluti quæ ius tertio quæsitum tollunt, neque enim hoc moris imperatorii esse dicitur in *l. nec avus. 4. C. d. Emanc. lib.* Frustra quoque talia jussa vestiuntur Clausula: *de plenitudine potestatis*, quæ, ut demonstratum, ad iniqua se non extendit, unde & veteribus potius *plenitudo tempestatis & diabolica* dicitur. Petr. Ant. de Petr. *cit. tr. c. 24. n. 36.* Tale epistalma erat Ahabicum illud *III. Reg. XXI 2. seqq.* quem Deus proinde severissime condemnat. Inde in quolibet epistalmate Principis censetur semper apposita clausula: *sine præjudicio juris tertio quæsiti.* Petr. Franc. de Tondut. *de prævent. judic. p. 2. c. 36. n. 18.* Hector. Capycii Latri *decis. noviss. dec. 170. n. 40. & Dec. 154. n. 67.* Sicuti vero, *ex justa causa* tollere jus tertio quæsitum potest, Ferdinand. Arias de Mesa *Var. Resol. l. 2. c. 49. n. 17.* ita ea ratione epistalmata non erunt ambitiosa, cum quoties concurrit vulgare dominium cum eminenti, huic semper cedere debeat. Dn. Thomas. *Jurisp. div. L. 1. c. 1. §. 127.* id quod fere duobus contingere potest modis secundum Grot. *d. 7. B. ac P. L. 2. c. 14. §. 7. (1) ex Dominio eminente*, radicato in ipsa Principis Majestate. Hinc jubere potest vi hujus juris, ut ædes & suburbia tempore belli ingruentis diruantur, ne ea adjumento hosti esse possint, ut agri subditorum in exstruendis propugnaculis, vel dilatandis fossis ob publicam necessitatem destruantur, & occupentur, arbores dejiciantur, materia, quam suis usibus privati disposuerunt, adhibeatur muniendo oppido; imo, si metus subsit, ne forsan hostis castrum alicujus nobilis occupet, & inde gravissimum toti provinciæ damnum inferat, & Princeps commode illud munire aut militem præsidarium ibi habere non possit, ut eatenus destruat, quatenus hosti inservire potest; vid. Myl. ab Ehrenb. *de Princip. & Stat. Imp. c. 77. §. 3. seqq.* ita tamen, ut damnum ex publico refundatur, non ex creditibus ipsius Principis, cum non in huius solius, sed totius Reip. salutem vergat. vid. Jll. Dn. de Rhetz. *de jur. publ. L. 2. tit. 2. §. 2.* Sic etiam subditis per præceptum Principale injungi potest, ut pecuniam mutuo dent publicæ utilitatis gratia. Petr. Ant. de Petr.

e. 15. n. 76. confer. Nonius Acoſta de priviſ. creditor. in præfat. ad Reg. 11.

n. 22. Eodem modo Principi jus in ipſam vitam ſubditorum ſuorum competit tempore neceſſitatis veluti belli. Nam tunc ex juffu Imperantis legitimi alicui injungi poteſt obligatio, ut ſe probabili vitæ periculo exponat, veluti *wan die Soldaten zum Sturm commendiret werden* & quidem ſub tali obligatione, ut periculum tale declinare non poſſit, ni graviffimas ſubire pœnas velit. vid. Pufend. *de J. N. & G. L. 2. c. 4. §. 18.* Et ſic ex juffu Ducis talem tueri ſtationem debet, in quo probabiliter videt, ſibi pereundum eſſe. Id *L. 8. c. 2. §. 4.* Nam horum juſſorum non eſt ea intentio, aut ſaltim eſſe non debet, ut *directo* miles morti tradatur. Tunc enim epiſtalma omnino fieret ambitioſum, quale erat Davidis *II. Sam. IX. 15.* qui proinde homicida a Nathane Propheta appellatur; ſed ut ſolummodo civitas defendatur & a tota provincia magnum avertatur periculum, licet inde ex calamitate belli miles occubuerit. Puf. *c. 1.*

Altera cauſa eſt *pœna*. Hinc juſte jubet in pœnam delinquentis bona alicui auferri & fiſco addici, it. ne res reſtituatur, quæ apud tertium depoſita eſt, veluti a reo capitalis judici, cujus bona publicata ſunt. Nam licet, ſi jus Gentium & N. ſimpliciter intueamur, ei qui dedit, reſtituenda ſit res depoſita: ſi tamen jus Civ. & Legum ordinem; magis in publicum ad juſſum Principis deferenda ſunt; *hec enim eſt juſtitia, quæ ſuum cuique ita tribuit, ut non diſtrahatur ab ullius perſonæ juſtiore repetitione.* l. bona *fides. 31. ff. depos.* Hiſce duobus caſibus addo tertium, nim. poſſe Principem non quidem contra Legem & æquitatem, bene tamen *juxta legem* ſeu *lege ſuffragante* quid præcipere, licet in præjudicium tertii hoc vergat: vid. Zaf. *Vol. 2. conſ. 10. n. 7.* quo pertinet, quod ſi procurator ex Epiſtalmate Imperatoris vel Principis rem fiſcalem, quæ aliena eſt, alienaverit, alienatio illa ſubſiſtat, & emtor inquietari nequeat, ſed qui de ſuo præjudicio quæritur, intra quadriennium ex juſſione Principis contra fiſcalem actionem movere poteſt. l. bene a Zenone. 3. C. de quadr. præſcr. Nam in jubendo: ut res, quæ aliena eſt, alienetur, non peccat Princeps, cum non ſit vendita, ut aliena, ſed ut propria ipſius Principis. Manifeſtius id adhuc illuſtrari poteſt ex l. *vetuſtiſſimam. f. §. 2. C. de jure domin. impetr.*

Ne vero me ulterius diffundam in reliqua juris Nat. præcepta, & epiſtalmata juxta ea examinem, ſufficiet dixiſſe, ea eſſe ambitioſa, quæ contra pietatem, exiſtimationem & verecundiam & generaliter contra bonos

- 39 mores sunt. *l. 15. ff. de condit. instit.* Imprimis vero ea, quæ officio boni Principis maxime adversa, Reip. pestis ingens, subditis onus durum, & vicinis Principibus ansam præbent inhiandi ejus provinciæ, & illam ex veteri statu deturbandi. Cum enim salutem Reip. tueri nulli magis credatur convenire, nec alius sufficere ei rei, quam Cæsar. *l. 3. §. 3. cum l. seq. de offic. Præf. Vigil.* hinc ubique de salute suorum subditorum vigilare & sollicitus esse debet, & eo etiam epistalmata dirigere. Referendum huc merito esset, wen der Fürste Ordre giebt / die Völcker nach geendigten Kriege abjudancfen. Quam enim perniciosum sæpius integris Regnis provinciis & Rebus publ. fuerit, exempla heu! infinita ruinis deplorandis docent. Nam juxta proverbium: *in pace de bello cogitandum.* Facile enim eæ civitates ab exteris vincuntur, quæ prorsus arma deseruerunt, seque totas otio pacis certitudine freti, manciparunt, abjecto omni rei bellicæ exercitio rerumque militarium studio. Myl. ab Ehrenb. *de Stat. & Princ. Imp. p. 2. c. 74. §. 1.* Expedit ergo militem semper in promptu habere, unde etiam tot consilia agitata de perpetuo milite in Imperio alendo, quod quomodo levioribus sumtibus expediri possit, tractatu germanico plena calculatione instituta exposuit ante biennium Dn. Almers. Et hæc ratio sibi cavendi in conscribendo & alendo milite competit Principibus & statibus Imperii per *I. P. art. 8. §. Gaudeant*, licet minorem potestatem leges militares prioris seculi eis reliquerint, ceu patet *ex R. I. de An. 1560. tit. Verzeignis etlicher puncten. §. 1. ibi.* ohne Vorwissen / Bewilligung und Erlaubnis desselben Kreiß Obristen &c. Unde nec ad nostros applicari potest Principes Imperii *l. lex. 3. ff. ad L. Jul. Maj.* quod scil. ille teneatur ex *L. Julia Majestatis*, qui *injussu Principis*, Wenn er von Keyser keine Ordre hat / delectum habuerit: Nam hæc lex ad statum Imperii Monarchicum pertinet, ubi jus belli erat penes solum Imperatorem, quod tamen etiam statibus communicatum est vid. *I. P. art. cit. §.* Unde etiam sicuti illis jus belligerandi competit, ita etiam illis facultas die Ordre in Kriege zu geben non est deneganda.
- 43 Quod in specie *jus divinum* attinet, cum hic major ratio dubitandi suboriri soleat, non adeo ob inevidentiam rei, sed ob contradictionem ambitionis, operæ pretium erit, ostendere, quatenus epistalmata ratione hujus juris ambitiosa dici possint. Ubi ante omnia prænoto, *jus Divinum* hic non strictè accipi pro jure divino morali universali, sed juris Divini nomine

nomine hic venire, quæ Christianæ religioni sunt essentialia h. e. quæ in quovis vere Christiano ex V. & N. Testamento exiguntur, adeoque perpetuæ sunt veritatis. Sicuti vero in hæc Principi nullum jus nulla potestas competit, ita omnia Epistalmata contraria sunt ambitiosa & peccaminosa, id quod ipsum etiam de Romano Præsule prædicant J. Cti Romanæ Ecclesiæ addicti, ceu patet ex Petr. Ant. de Petra cit. tract. c. 24. n. 44. ubi in tali casu Papæ plane denegat obedientiam. Huc ergo refero casus hodie maxime frequentes, si jussus immediate tangat subditorum conscientias. Sicuti enim imperium in eas nullum habet, ita etiam frustra & injuste eosdem cogit ad hanc vel illam religionem capefcendam. Quocirca nemo assumens religionem sui Principis se hoc purgare potest: *er habe solches auff Ordre seines gnädigsten Herrn thun müssen.* Equidem vulgo dici solet: *cujus est Regio, ejus etiam est Religio.* Sed, siquidem hoc verum est, sano tamen sensu accipiendum, ne jus inquisitionis sacrae quod in pontificiis damnant nostri, Principi adscribamus. Certum enim est, quod illo axioma Principi jus circa sacra tam ex natura sua competens, quam legibus publicis indultum indigitetur. Videlicet (1) ut circa Adiaphora in Ecclesia libera ei determinatio relinquatur (2) ut ea, quæ ad Jurisdictionem Ecclesiasticam cum omnibus speciebus pertinent, ab ejus dependeant voluntate, adeoque epistalmata, quæ de his causis emanant, minime pro ambitiosis habenda sunt. Haftenus ergo, ut *emigrent* in religione dissentientes juste juberi possunt. *J. P. art. V. §. quantum deinde. 30.* præsertim, siurbationibus ansam præbeant *J. P. art. c. V. §. placuit. 34. inf.* Et cumurbationibus maxime ansa dari soleat per disputationes acerrimas publicumque adversarios pro suggestu calumniandi & damnandi studium sub prætextu Zeli alicujus divini, ex quo non possunt non exacerbari animi civium, & ad seditionem incitari, ceu exempla recentia & antiqua testimonium omni exceptione majus hac de re perhibent, inde recte Princeps sua Epistalmata eo dirigit, ut interdicator Clericis æstuantibus hoc disputandi genus, & Principi non denegetur jus decidendi controversias Theologicas. vid B. Dn. Brunnem. *de jur. Eccles. L. 1. c. 2. §. 14. seqq.* Dn. Thomas. *von Recht der Evangelischen Fürsten in Theol. Streitfachen.*

Merito proinde immortalibus deprædicanda laudibus pietas Gloriosissimæ memoriæ Principis Johannis Sigismundi Electoris Brandenburg-

denburgici, qui inter tot revolutiones & turbas Anno 1614 iussit, ut ministri Ecclesie verbum Dei populo annuntiarent absque omnibus calumniis & abominationibus. Restauravit postea idem Mandatum Magnus
 50 FRIDERICUS WILHELMUS gloriosissimæ memoriæ, Elector Brandenburgicus, & ita pacem Ecclesiæ hisce mandatis stabilivit, ceu fusius expositum in Disp. Dn. Thomas. *de felicit. Brandenb. subdit. ob emend. per Edict. Elect. Stat. Eccl. & polit. §. 8.* Sic notum, quod in terris Brunsvicensibus serenissimorum Ducum iussu factum sit, ut *de ubiquitate Christi* pro suggestu disputare amplius fas haud sit. Hæc & similia iussa Principum saluberrima sunt, ad bonum Ecclesiæ maxime tendentia, adeoque a ministris Ecclesiæ vere piis magni habenda & observanda. Sed si Princeps extra hos casus progredi ulterius & ministris verbi divini injungere quid vellet, quod ipsam fidem salvificam & interna Religionis tangeret, epistalma redderetur ambitiosum, & ita omnino sperni deberet. Exemplum esto, si a Principe iussus sit aliquem ex coetu præmissa absolutione admittere ad S. Synaxin, de quo tamen certissime ei constaret, hunc non esse dignum absolutione, tanquam in peccato continuo viventem, hic omnino certum est, Principis Epistalmati mandatum divinum esse præferendum, & omnia potius perferenda, quam ita profanare sanctum Domini. Unde ejusmodi minister, qui iussu Principis talem admisit, contra conscientiam & officium suum gravissime peccat, nec excusabit ipsum coram Tribunali divino: *Er habe Fürstl. Ordre gehabt/ der er zu pariren verbunden gewesen.* Merito proinde rejicimus Pontificis decisionem in *c. quod quidam. §. X. de pœnit. & remiss.* quod scil. minime a confessione removendus sit, qui asserat, se abstinere non posse. Seria enim pœnitentia non est, ubi non est serium minimeque fucatum propositum peccatum fugiendi. Hinc verus fidelisque Ecclesiæ minister, & qui est ἀφιλάργυρος, nullo epistalmate induci potest, ut talem ad S. Synaxin admittat.

54

Denique cum officium Principis non tantum ad Leges N. & divinas adstrictum sit, sed etiam potestas ejus quandoque *legibus fundamentalibus* & pactis circumscripta sit, uti de summo capite Imperii nostri constat, aliquid momenti etiam in hac materia afferet, ne scil. Epistalmata dirigantur contra pacta & Leges fundamentales. Licet enim Princeps sub se habeat leges, non tamen pacta & conventiones sub se habet. Camill. de Curt. *in divers. jur. feudal. in §. potest quoque n. 14.* Si ergo contra
 quid

quid fiat, evidenter Princeps potestatis suæ excedit terminos. Jam dudum enim est explosa illa quorundam sententia, posse scil. Imperatorem de plenitudine potestatis *solum* aliquid facere, quod alioquin esset contra Leges fundamentales. Unde sicuti neque Imperator solus Decreta & Le- 54 ges Imperii sancire potest vi *J.P.art. 8. §. Gaudeant.* nequidem ex plenitudine potestatis, nisi decisioni Imperiali status Imperii causam committant, quo referenda verba ex supplicatione Statuum in Comitibus Ratisbonensibus *Anno 1576.* Imperatori exhibita, & a Dn. Schwedero *Jur. publ. part. Spec. §. 1. c. 30. §. 17.* adducta, conf. Dn. Coccej. *Jur. publ. prud. c. 20. §. 39.* & ab eo cit. Paurmeist. *c. 2. n. 31. p. 347.* ita nec solus Epistalmata de illis rebus, quæ totum concernunt Imperium, & ad quas etiam status concurrere debent, dare potest. Sic Epistalmata dare nequit ratione executionis sententiæ in Camera vel Judicio Aulico contra Statum Imperii lata, quia jus exequendi sententias Imperiales Directoribus circulatorum publicis assertum est Legibus. vid *Dissert. de jure exequendi sentent Imper.* 55 Unde etiam, si nomine Imperii mittendi sint Legati, mandata expediuntur non a solo Imperatore, sed omnium Statuum consensus quoque ad hæc concurrere debet, Sie müssen ihre Ordre und instruction von ganzem Reiche haben; qua de re perspicuus est textus in *R. I. de Anno 1559. §. 2.* ibi: Und haben darauff Churfürsten Fürsten und Stände sich auff unser wolgefallen einer Instruction unser und des Heil. Reichs Schicksung und Gesanter verhaltung verglichen / dieselbe uns zugestellet &c. 56 Idem etiam in militia Imperiali, de qua tamdiu in Comitibus deliberatum fuit, observandum esse puto, ut scil. epistalmata ad hanc dirigantur ab Imperatore & Imperio. 57

CAPUT III. DE OFFICIO EPISTALMATA EXEQUENTIIUM

SUMMARIA.

Generalis ingressus ad caput generaliter. 3.
presens. 1. Obligatio parendi. 4.
Officium quid? 2. Unde fluat? 5.
Officium Epistalmata exequentium An etiam illegitimo Principi parendum, 6.
D

- dum. 6.
 Pufendorffii sententia. 7. 8.
 Limitatio. 9.
 Obligatio parendi ad jus imperandi respicit. 10.
 Requis. 1. officium exequentis dirigens 11.
 Ejus exegesis 12.
 An iniusto epistalmati parendum. 13.
 In dubio voluntas Principis ex regulis justitiæ interpretanda 14. 15. 16. 17. 18.
 In dubio parendum Principi. 19.
 In dubio pro Epistalmate est præsumptio. 20. 21.
 Pufend. hac de re sententia 22.
 Cautela pro Ministro intimo. 23. 24. 25.
 An & quatenus acquiescendum Principis assertioni, prætendentis se habere justas causas tali præcipiendi. 26. 27.
 Decisio 28. 29. 30.
 Parendum Principi, si ipsa executio non involvit peccatum. 31. 32.
 Iniqui Epistalmatis executio differenda 33.
 Explicatio l. 20. C. d. poen. 34. 35. 36. 37. 38.
 Dura sententia Jul. Clari. 39.
 Controversiæ status formatur. 40.
 Rationes dubitandi 41. 42. 43. 44. 45.
 Hobbesii sententia. 46.
 Refutatur Hobbesius 47.
 Rationes decidendi 48. 49. 55. 56.
 Decisio Juris Canon. 50.
 Hug. Grotii. 51. 52.
 Servi non in omnibus parere tenentur dominis 53. 54.
 Rejicitur sententia dissentientium. 57.
 An mors potius perferenda, quam ut quis exequatur injustum epistalma? 58.
 Officium potius deponendum, quam exequendum injustum epistalma. 59. 60.
 Mors eligenda præ executione iniqui epistalmatis. 61.
 Omnia tamen prius tentanda. 62. 63.
 Ratio 64. 79.
 Coeca obedientia Russorum & Moscovitarum 65.
 Sententia Pufend. distingventis. 66. 67.
 It. Juris Canon. 68.
 Reprehensio ejus. 69.
 Pufendorffio responderetur. 70. 71. 72. 73. 74.
 Principi violenter non resistendum. 75.
 Exemplum Christianorum militantium. 76.
 Quatenus Praxis hæc Theoria respondeat. 77. 78.
 In injustis epistalmatibus clausule nil operantur. 80.
 Epistalmata iniqua nequidem ex vi Homagii obligant. 81.
 Quanam Epistalmata injusta? 82.
 Quatenus Principum epistalmata circa sacra & adiophara obligent. 83. 84. 85. 86.

Exemplum Ambrosii. 87. 88.

Epistalmata, quae publica negotia respiciunt. 89.

An Legati possint impune exequi, quicquid iis injunctum? 90.

Legati non debent esse timidi. 91.

Ad questionem respondetur negative additis rationibus. 92. 93. 94. 95. 96. 97.

Notatur Grotius inviolabilitatem Legatorum nimium extendens. 98.

Quatenus epistalmata contra LL. fundamentales Imperii sint obligatoria. 99.

1) *Ratione Imperatoris, a quo profecta.* 100. 101.

2) *Ratione Statuum.* 102.

Quae ledunt pacem publ. non obligant. 103.

Pax publ. etiam stringit subditos. 104.

Quatenus milites hoc casu jussibus sui Principis non obligentur. 105. 106. 107.

Contra milites proceditur ad Ban- num post literas avocatorias. 108. 109.

Non excusantur, sacramento aut juris ignorantia. 110. 111.

An miles in bello injusto Principi ad obsequium teneatur. 112.

Rejicitur Hobbesius. 113.

Decisio. 114.

Justitia belli non semper apparet. 115.

In dubio miles parere debet. 116.

Notatur Grotius. 117. 118. 119. 120.

Exemplum Legionis Thebaeae. 121.

Quatenus vasalli in bello iniusto teneantur sequi dominum. 122.

Notatur durities tx. 11. F. 28. 123.

Decisio 124. 125.

Questio de Navarcho se obligante ad proprium interitum. 127.

Ratio dubitandi. 128.

Decidendi. 129. 130.

Epistalmata contra LL. civiles quatenus obligent. 131. 132.

Declaratur exemplis. 133. 134.

Quid? sit tertius inde ledatur? 135.

Decisio. 136.

In bona fide est, qui solvit jussu Principis. 137.

Excusatur, qui jussu Principis deponit pecuniam alteri debitam. 138.

It, qui arrestatam solvit. 139.

It, si fideiussor solverit usuras indebitas. 140.

An liceat resistere ministris jussum iniustum Principis exequi volentibus. 141.

Decisio varia & anceps. 142. 143. 144. 145.

An & quatenus minister iniustum epistalma exequens puniri possit. 146.

A quo? 147. 148.

Rationes dubitandi. 149. 150.

Cessat poena ordinaria, sed non extraordinaria. 151. 152.

An concipiens scriptum injuriosum jussu superioris iniuriarum teneatur. 153.

Quomodo commodè exequentem punire possit Princeps, contra quem executio facta. 154.

An Princeps teneatur ad resarciendum damnum, quod ministro propter executionem epistalmatis contigit. 155.

Decisio. 156.

Temperamentum Decisionis. 157.

An successor in regno possit inquisitione gravare ministrum ob infelicem eventum executionis epistalmatis a defuncto iniuncti 158.

Decisio. 159.

Limitatio. 160.

Secundum requisitum Principale a ministro in exequendo observandum. 161.

Fines mandati exacte observandi. 162.

Ministro contra epistalmata quid intentanti resisti potest. 163.

An aliquando licitum sit excedere fines mandati, si hoc utile videatur committenti. 164.

Decisio ex Gellio cum rationibus dubitandi. 165.

Quid in bello? 166.

Declaratur exemplis. 167.

Applicatur Decisio ad Legatos. 168.

Quid in hac decisione observandum? 169.

Quenam decisio in hac questione obtineat, si epistalma sit generale? 170.

Unde judicetur mandatum generale? 171.

Ob mutatas circumstantias ab Epistalmate recedere licitum est. 172.

Hoc casu tamen rescribendum ante Principi. 173.

Quae tacite epistalmati insunt, peragere minister potest. 174.

Tertium Requisitum exequenti epistalma observandum. 175.

In bello nihil citra mandatum Principis gerendum. 176.

Declaratur ex Grotio. 177. 179.

Ex jure militari. 178.

Aliquando justa causa excusat. 180.

An consultum sit Praefectos belli strictè alligare ad epistalma Principis? 181.

Decisio. 182.

Potestas criminalem sententiam exequendi iudicibus sine jussu Principis non competit. 183.

Quid si demandata executio & nova ratio inquirendi suboritur? 184.

Ubi speciale mandatum requiritur, exacte id observare debet minister. 185.

Declaratur hoc LL. & exemplis. 186. 187.

Generale mandatum habens potest transigere de causa illiquida. 188.

Quatenus securus sit, qui emit a fisco. 189.

An scientia procuratoris prejudicet Principi. 190.

*Ubi non sit necessarium epistalma? 191.
Declaratur (1) in procuratore Cæsaris. 192.*

(2) In ducibus belli sponsiones facientibus. 193.

Differentia sponsionum a fœderibus. 194.

Quando sponsiones facere licitum? 195.

Ob imminens periculum grave sepe quid facere licet absque epistalmate 196.

Declaratur. 197.

Quartum requisitum Principale ab exequirente observandum. 198.

Exactissimam diligentiam in exequirendo ministri adhibere debent. 199.

Quid si non exequatur epistalma minister? 200.

Qui dolo recusat adimplere man-

datum Principis, lege Julia Majestatis tenetur. 201.

Unde determinatio pœnæ hoc casu capienda? 202.

Excusatur, qui ex justa causa differt executionem & secundum jussum expectat. 203.

De jussu secundo vel tertio. 104.

Quando jussus secundus expectandus? 205.

*Declaratur Legibus & exemplis. 206
207*

In alienatione Domanialium requirunt trinam jussionem. 208.

Effectus secunda jussionis. 209.

Limitatio. 210.

Ubi dubium incidit, ibi secunda jussio petenda. 211.

It. si utilitati publicæ evidenter epistalma repugnet. 212.

EX hætenus dictis constat, quod Epistalmata habeant respectum ad eos, quibus gloria parendi relicta est, imprimis vero ad *ministros & officiales*, & quia plures controversiæ & dubia hic occurrere solent, operam dabo in hoc capite, ut officium officialium aliorumve Ministrorum circa Epistalmata distincte exhibeam, ne vel cœca obedientia, vel malitiosa aut desidiosa inobedientia, executionem Epistalmatum vel injustam vel inutilem reddat. Quemadmodum vero officium in genere requirit, ut actio ejus, de cujus officio quæritur, sit *attemperata legibus præscriptis*; cum officium dicatur, quod quisque efficere debeat pro suæ personæ conditione: Anton. Fernandez. de Otero *de official. c. 1. n. 3.* ita hac in materia officium Ministri, seu ejus qui Epistalmatis executor datus, consistit maxime in eo, ut actiones suas mandato Principis seu Epitagnati tanquam legi præscriptæ attemperet, & Principis voluntatem

- exacte observet, *candide, sincere*, omni adhibita *cura diligentiaque* præceptum sui Superioris executioni tradat. Inde jam perpendenda solennis
- 4 materia de *arctissima obligatione Ministrorum* officialiumque, quæ, ut supra dictum, ex jussu & *jure imperantis* fluit, cum nulla *obligatio* proprie dicta absque *Imperante* concipi queat. Excell. Dn. Thomas. *Jurispr. div. L. 1. c. 1. §. 136.* Hinc quoad executionem *Epistalmatis* oritur obligatio stringens ex *jussu Imperantis*, ut hanc a se nemo declinare possit. Tendit huc monitum Jcti in *l. non potest. 199. ff. d. R. I.* quod non possit dolo carere, qui imperio magistratus (seu *Imperantis*) non paruit; ex quo etiam fluunt poenalia judicia in non obtemperantes proposita *vid. t. t. ff. si quis jus dic. non obtemp.* Sane ipsa Jurisprudencia universalis satis accurate hoc fundamenti loco præsupponit: *Imperanti esse parendum*, id quod etiam ipsa definitio *Imperantis* ostendit, Dn. Thomas. *c. l. c. 3. §. 33. seqq.* & Jctus. in *l. 2. ff. de J. & J.* egregie illustrat. conf. *l. obligamur 52. §. 5. 6. 7. ff. de O. & A. l. si stipulatus. 81. §. 1. ff. de solut. l. liber homo 37. pr. ff. ad L. Aquil.* conf. Thom. Carlevalii *Tract. de iudic. tit. 1. disp. 6. n. 4.* Quibus præsuppositis quæritur: an ea obligatio circa exequenda epistalmata solummodo debeat *legitimo Principi*, an vero etiam illi, qui dejecto & pulso legitimo Principe imperium *invadit* & se pro Rege gerit? Pufend. *De I. N. & G. L. 7. c. 8. §. ult.* rem totam ita definit: sæpe rem redire eo posse ait, ut non solum *licitum*, sed etiam *debitum* sit, parere imperio eius, qui in *qualicunque possessione* regni est. Quanquam enim ejus jussa, quod legitima potestate destituantur, vim obligandi *in se* non habeant, imprudentes tamen fore, si vitam & fortunas suas ita temere in periculum projicere velint. Dum enim quilibet bonus & legitimus Princeps omnino præsumendus est, velle suorum civium salutem conservare, præsumptio quoque ita capienda est, ut censeatur Princeps legitimus ratum habere, id quod subditus ex jussu *invasoris* agit, & in tantum obligationem remississe erga se. conf. *Grot. L. 1. c. 4. §. 51.* Hoc puto tamen limitandum: modo epistalmata talia non contra ipsum Principem legitimum dirigantur, veluti, si jubeantur cives contra eum arma capere &c; nam hic omnem obligationem cessare puto. Quemadmodum vero jus *Imperantis* non plane *absolutum* est, sed *alligatum ad Leges universales & divinas*, imo optimi quoque Principes principatum suum submittere legibus civilibus *spontanea voluntate* soleant *l. digna vox. 4. C. de LL. l. ex imperfecto. 23. ff. d. Leg.*

ff. d. Leg. 3. ceu ex præcedente capite constat, ita etiam obligatio & officium Epistalmata exequentium quibus cancellis includi debeat, inde deducendum, quod aliquot includam requisitis.

Primum ergo requisitum officium ministri circa exequenda epistalmata dirigens esto: Ut officialis satisfaciatur epistalmati sui Principis, quatenus obligatorium est, & fides, qua Deo & Principi suo obstringitur, permittit. Pro hujus requisiti exegesi statim primo loco inquirendum, quænam epistalmata sint *obligatoria*. Sane illud indubium est, si regulis æquitatis & justitiæ jussio Imperantis non adversetur, hætenus generatim dicta firmo stare talo. At gravior quæstio suboritur, ubi Epistalma continet iniquitatem evidentem, an & quatenus jam minister obligatus sit ad exequendum tale mandatum? Quæ quæstio ut recte decidatur, formandus est ante omnia recte status controversiæ.

Primo non est sermo de *voluntate* Principis adhuc *dubia*, seu quando epistalma sanam recipit interpretationem Nam hoc casu minister, qui illud exequi debet, prudenter id interpretari debet, ne recedat a regulis justitiæ & æquitatis: semper enim interpretatio in *meliores partem* est capienda. *c. in his. 30. x. de privil.* imprimis in hoc casu, ubi Princeps præsumitur noluisse, ut suorum mandatorum aliter, quam de jure conveniret, ratio haberetur. *l. omnes. §. C. si contr. ius vel util. publ. Mev. conf. 100. n. 13.* Neque enim præsumitur velle aliquid contra jus maxime naturale & divinum. *Gyriac. Nig. contr. for. 33. n. 13.* sed potius ejus jussus intelligi debet cum justitia *Id. contr. 59. n. 9.* Unde Dd. dicere solent: Princeps omnes actus vult regulari a *justitia poli & fori*, *Gail. 1. obs. 14. n. 6.* & Princeps nunquam voluisse credendus est, quod juste velle non potuit. *Fab. in C. Lib. 1. lit. 11. n. 5. conf. Vultej. vol. 3. conf. 22. n. 21. 22. & conf. 18. n. 174. Felin. conf. 51. n. 7. Hector. Capyc. Latr. Decis. noviss. Decis. 174. n. 2. Joh. Francisc. de Ponte. vol. 1. consil. 55. n. 3. & conf. 59. n. 27. & consequenter commissiones seu jussus Principum debent, quoad fieri potest, restringi & reduci ad terminos juris. Franc. Nig. Cyriac. contr. 59. n. 8. Card. Tusch. lit. p. conf. 657.*

Deinde etiam non sumus solliciti de casu, ubi *non apparet evidens iniquitas*. Sæpius enim jussio simpliciter considerata potest videri recedere a regulis justitiæ, quæ tamen ex prægnantibus causis & circumstantiis, quæ exequentem latere possunt, emanavit. In tali ergo casu sicuti quod jussu

jussu Principis factum est, in judicium venire non debet *l. quod Principis*
23. ff. de aqua & aq. pluvi. arc. ita minister ad obsequium obstrictus est,
 præsertim si videat periculum in mora esse, & necessitas executionem
 20 urgeat. In dubio enim pro epistalmate est generalis præsumptio, quod ex
justa & rationabili causa emanaverit. Vult, *Vol. III. conf. 19. n. 178. & vol.*
II. c. 14, n. 54. Richter. p. 3, conf. 13. n. 33. Petr. Anton. de Petr. de jure quæs.
per Princ. non toll. c. 32. quæst. VIII, princ. B. Dn. Brunnem. Iur. Eccles. l.
 21 *1. c. 2. §. 31. inf.* De qua præsumptione consuli imprimis possunt Menoch.
de præsumt. R. 3. præf. 8. conf. Card. Tusch. lit. p. concl. 682. Non potest ergo
 non obtemperare, qui credere debuit, sibi juste mandari; imo nec incul-
 pandus, qui aliter scire & credere non potuit. *Mev. conf. 100. n. 98. Richt.*
p. 1. conf. 47, quæst. 4. quare potius exequens in bona fide est, *justa* videli-
 22 cet ductus opinione *Mev. c. l. n. 116. 117. 118.* Hinc *B. Dn. Pufend. de I. N.*
& G. L. 8. c. 1. §. 6. valde periculosam hanc sententiam esse autumat, quod
 scil. jussa Principum recte possint detrectari, si dubium quoddam circa
 eorundem æquitatem oriatur. Hoc enim modo sæpe necessum esset, ut in
 peccandi necessitatem inciderent, dum contra conscientiam facturi sint,
 si obediverint, contra fidem Imperantibus datam, si non obediverint. Cum
 vero certum sit, conscientiam inter dubia momentorum nutantem sibi
 optime consulere, electa illa parte, ex qua minus peccandi periculum; &
 jam longe præsentius sit periculum peccandi, propter dubium illiquidum
 fidem expresse datam negligere, ob præsumptionem pro Principum Epi-
 23 stalmate generalem, hinc licite & juste exequitur illud minister. *conf.*
Thomas Hurtado in Resol. Moral. tractat. 3. c. 1. n. 3. seqq. ubi pluribus
 hanc materiam, etiam per casus speciales deducit. *Add. c. quid culpatur.*
4. C. 23. qv. 1. Imo etiam si Princeps speculative dubitet de honestate rei
 præceptæ, tamen cum præcipit, in dubio obedire ei tenetur subditus. Tho-
 mas Hurtado. *c. l. Resol. 1.* Multo magis obedire tenentur ministri & offi-
 ciales, si Princeps quidquam imperet, quod quidem possit sine peccato
 fieri a subdito, sed metuatur, ne progressus fiat ad ulteriora, si in hoc pa-
 reatur. Recte enim & prudenter hic loquitur *B. Dn. Brunnem. Iur. Eccles.*
lib. 1. c. 2. §. 31. Facias & pareas iis omnibus, quæ ex tua parte non lædunt
 pietatem: cætera pervigili providentiæ divinæ committenda, & si tandem
 sequantur imperata injusta, tunc tempus erit Apostolicam Regulam se-
 qui: Oportet Deo magis obedire quam hominibus. Omnino enim indigna
 subdito

subdito vox est: latitat anguis sub herba, aliud Princeps intendit, ac verbis præ se fert. vid Dn. Thomas. von Recht der Evangel. Fürsten in Theolog. Streitsachen. *th. 6. §. 5. circa fin.* Interim tamen Ministri Principis intimioris admissionis, a cuius nutu & consilio Princeps quam maxime dependet; caute hic procedere debent ex sententia Dni. Præs. *in lls. Mod. ff. ad tit. ad L. Aquil. §. 15.* Cum enim his non sola parendi 24 gloria relicta, sed etiam contradicendi necessitas *vi officii* incumbat, si viderint, voluntatem Principis ad injusta & noxia propendere, ut a culpa se liberent, omnibus modis dissuadere debent, quæ molitur Princeps, & si nec ita quicquam efficere possint, & res magni momenti videatur, sententiam suam contrariam scriptam Principi offerre, & ut ad acta reponatur, petere, quo eorum consilio hoc factum non esse constet posteritati: quod si nec ita quicquam efficere potuerint, paren- 25 dum est Principi jubenti, in quantum iussa Dei non violantur, *conf. c. sicut. 2. D. 14.* & si hoc fecerint, accusari non possunt, quod juramenti sui immemores fuerint, iussus enim Principis a perjurio excusat.

Exinde etiam decisionem suam petit quæstio affinis: An Minister 26 Principis Consiliariusve, si Princeps asserat, se iustas & prægnantes habere causas, hoc vel illud jubendi, quæ tamen huic omnino ignotæ sunt, illius propositione acquiescere debeat? Regulariter causa præsu- 27 mitur in Principe, *Gl. in l. relegati. in verb. ex aliqua causa C. de pæn.* quæ tamen cum *Gl.* non ex voluntate sola Principis desumenda, licet veteres Jcti hanc esse communem opinionem asserant, quos refert Lud. Rudolf. de Sabloneta *de absol. Princ. pot. c. 6. n. 203.* ita, uti ibi addit, ut vani capitis existimetur ille, qui asserit, Principem non posse præcipere sine omni cognitione & sine causæ expressione. Nam & ipse Sabloneta *c. l.* multas refert casus, ubi non præsumitur iusta causa in Principis jussu. Et deinde, militat saltem præsumtio pro Principe, 28 quæ ex facti circumstantiis dijudicanda. Sane in dubio stari debet verbis generalibus Principis asserentis, se ex iusta causa præcepisse id, quod præcepit: *Alex. consil. 2. vol. 1. n. 20.* veluti si Princeps jubeat, ut bona alicujus fisco addicantur, quia deliquisset. Simplici enim huic asserti- 29 oni credendum esse volunt. vid. Petr. Ant. de Petr. *c. tract. c. 32. concl. 2. n. 36.* etiamsi jusserit torqueri aliquem ex infallibili ejus conscientia. *Id. c. 13. n. 33. & c. 15. n. 72.* Sed adulatoriam hanc sententiam merito ab

- aulis removendam esse puto. Imo ubi epistalma fundatur super *facto non coram Principe gesto*, sed *ab aliis accepto*, major ansa nascitur inquirendi in causas a Principe detectas, ne alter, cujus bona vel vitam epistalma petit, inauditus condemnatur: nec enim Principis supremi assertioni statur, cum agitur de facto alieno, cui non adfuit. Christoph. Crespus de Valdaura *obs. 19. n. 57.* In aulis sane Principum invidia dominatur, & ita saepe de Principe male informato quærelæ suboriuntur.
- 30 Alia forsan ratio est, si epistalma fundetur super facto, de quo Principi non ex aliorum relatione, sed *ex propria conscientia* constat, tunc enim ministrum propositione Principis facilius acquiescere posse puto, sub limitatione tamen *n. 24.* allata. Vid. Petr. Ant. de Petr. *c. cap. 32. n. 37. seq.* Palæott. *de consult. consist. sacr. p. 2. qu. 5.* Christoph. Cresp. de Valdaura *cit. l.* ubi eximit casum, si agatur de gravi præjudicio. Interim tamen qui in Principis certa scientia se fundat, illam probare debet, cum in dubio non præsumatur. Petr. Franc. de Tondut. *quest. & Resol. Benef. l. 1. c. 62. n. 10.*
- 31 Imo nec suppono casum, quando Princeps injusta *ex parte suis tantum* præcipit, ita ut ipsi ministerio seu obsequio crimen nullum insit. Nam interdum peccat Princeps jubendo, subditus vero non peccat parendo, & ita sine dubio talia præcipienti obedientia præstanda,
- 32 veluti si minister jubeatur exigere iniquam contributionem, vel etiam pendere. Peccabat sine dubio David jubendo, ut numeretur populus: Joabus bene dissuasit, bene tamen tandem, cum Rex in proposito subsisteret, obtemperavit. B. Dn. Brunnem. *Iur. Eccles. l. 1. c. 2. §. 30.*
- 33 Denique a statu controversiæ quoque separandus casus, ubi quidem iniquitas evidens videtur subesse, *jussus* tamen non est *stringens*, sed *moram & tempus differendi executionem admittat.* Nam tunc is, cui Epistalma datum, ante omnia summa ope eo anniti debet, ne statim epistalma executioni detur. Quocirca hoc casu probe observet constitutionem Theodosii Imperat. cedro dignam in. *l. vindicari. 20. C. d. pæn.* ubi sanctissime dispositum, ut, si Princeps severius duriusve contra consuetudinem pro causæ intuitu jussit vindicari in aliquos, non statim jussio executioni detur, sed per 30. dies suspendatur & differatur, cum adhibita illa dilatione sæpius fieri possit, ut Princeps flectatur, qui forsan irato animo epitagma tale durum dedit, dum ita
- inter-

intermedio tempore secunda deliberatione iram mitigare, & placato animo clementiæ & pœnitentiæ locus esse queat. Jac. Gothofr. in *Comm. ad l. 13. C. Theod. d. pœn.* Quicquid enim in calore iracundiæ fit vel dicitur, vel jubetur, non prius ratum habendum, quam si ex perseverantia apparuit, iudicium animi fuisse. *l. quicquid. 48. ff. d. R. I. conf. Myl. ab Ehrenb. de Hyparchol. c. 11. §. 20.* Exemplum enim testantur, quam sæpe ira Principum innocentibus exitium attulerit, quod ipsum comprobatur Seneca *L. 2. d. ira. c. 23.* horrendo exemplo, ubi notanter addit: in suspenso iram retinendam, posse pœnam dilatam adhuc exigi, non posse exactam revocari. Et hæc ipsa ratio occasionem præbuit legi illi egregiæ, ceu ostendit *c. cum apud Theffalonicam. 69. C. 11. q. 3.* ubi Theodosius Imperator accepto nuncio, a seditiosa plebe trucidatum esse quendam ex militaribus, jussit ex improvviso obtruncari passim, ut quisque ex populo seditioso occurrisset. Hac cæde funesta multiplici pollutum gravi reprehensione excepit Ambrosius, & de tanta clade pœnitentiam agenti suator autorque fuit, ut legem præsentem conderet. conf. Ferdinand Arias de Mesa *variar. Resol. lib. 2. c. 36. n. 2. & 4.* ubi circa *l. 20. cit.* plures coacervat autores. Differre ergo tali casu executionem providus Minister debet, præsertim ubi de morte hominis agitur. Nulla unquam de morte hominis cunctatio fera est. conf. *c. de catero. 5. X. de sentent. & re jud.* Hector. Capyc. Latri *Decis. noviss. Decis. 191. n. 33.* Rigidus vero hic videtur Jul. Clarus, qui *quest. 60. vers. solet dubitari. circa fin.* asserit, se non dare consilium differendi executionem & Principi rescribendi, imprimis, si Princeps ira esset accensus, ne contingat forsan ei, quod contigit Prætori Varisii, qui suspensus fuit jussu Ducis Galeatii Sfortiæ, quod ille non statim executus esset pœnam suspendii in homine, quem Dux suspendi mandaverat, referente Boss. *ad tit. de homicid. n. 98. in f.* Quamvis enim talis dilatio aliquando periculosa esse possit, justa tamen est. Hinc Mev. *p. 1. dec. 143. n. 6.* apposite ait: Frustra metuit iudex (rescribens Principi) ex eo offensam, quod nunquam displicere potest bono Principi. Quin imo, cum hoc casu Princeps ipse non tam immediate partem gravet, sed iudex; quamvis jussum ejus secutus, etiamsi ab ipso Principe appellari non possit, tamen a gravamine illo dabitur appellatio; non enim tunc iudex merus est executor, sed ipsi incumbit,

talia mandata & rescripta non attendere, & sic ex actis & probatis judicare. *l. pen. C. de precib. Princ. offer.* Thom. Carlevalii *disput. de judic. tit. 1. disp. 2. n. 761.* Hercul. Marefcottus *variar. Resol. l. 1 c. 86. n. 31.* Dn. Lyncker. *tr. de Gravam. extraj. c. 5. S. 1. §. 9. n. 3. 4.* atq. quando idem ut *minister tantum* exequitur, cum tunc immediate a Principe Gravamen procedat, appellatio institui nequit, sed aliis utendum remediis. Dn. Lynck. *cit. l. §. 10. n. 4. seqq.*

- 40 Controversiæ ergo status in hoc continetur: an Minister aliusve subditus jussui sui Principis satis *claro & indubio*, interim *evidenter iniquo* tam respectu Principis quam exequentis, nec *moram ferenti* aut dilationem admittenti obsequi, eumque exequi obstrictus sit? Equi-
- 41 dem quidam veterum JCtorum non veriti sunt id affirmare, ut Cyn. *in l. rescripta. 7. C. de prec. Imp. offer. n. 10.* & quos Flamin. Chartar. *de exec. sentent. C. fin. n. 328.* pleno numero recenset, adeo ut asserant, teneri judicem mandatum Principis exequi, etiamsi officiali mandaret, ut non præcedentibus indiciis & absque ullo corpore delicti inquisitionem specialem contra aliquem formaret. vid. Petr. Ant. de Petr. *de Jur. quas. per Princ. non toll. c. 15. n. 92.* Imo ut aliquem sine processu
- 42 & causæ cognitione suspenderet, aut alia mortis poena afficeret, quia Princeps esset lex animata interris, & quod præsumerentur acta per Principem legitime facta, præsertim cum non sit, qui dicat ipsi Principi, cur ita facis? Conf. Arismin. Tep. *decis. tit. 48. c. 2.* Petr. Ant. de Petr. *c. 13. n. 33. c. 32. concl. 2. princ. n. 1. seqq.* Joh. Francisc. de Ponte *cons. 131. n. 26.* & hanc sententiam esse communem ex Suarez. *verbo officialis n. 3.* refert Hippol. Bonacoss. *Thes. commun. opin. lit. o. conf.* Matth. de Afflict. *dec. 150. n. 26. seq.* Hinc. Bald. *in l. prius. C. qui accus.*
- 43 *non poss. n. 54.* ait: hanc parendi necessitatem, quod alias improbum, facere probabile; & licet injuste faciant, qui præcipiant, hos tamen non injuste facere, qui parent. vid. Mev. *cons. 100. n. 115.* seu ut dicitur
- 44 *in l. non videtur. 167. §. 1. ff. d. R. I.* qui jussu judicis aliquid facit, non videtur dolo malo facere, qui parere necesse habet. Neque enim ejus ulla culpa est, qui parere necesse habuit. *l. is damnum. 169. eod. c. 26. d. R. I. in 6.* Provocare etiam solent ad *l. prospexit. 12. ff. qui & a quib. l. in fraulem juris. 10. §. 2. ff. de his quæ ut ind. l. sit acitum. 13. ad L. Fat-*
- 5 *cid.* Quin etiam salva conscientia epistalmata talia executioni tradi posse

posse, satis audacter asserit Suarez. *in sent. recept. lit. P. n. 275.* Denique ab hac sententia non abhorret Hobbesius *in tr. de Cive c. 12. §. 2.* 46
ubi ait: *si jubeat facere, quod peccatum jubentis est, modo qui jubet, iure dominus meus sit, id si facio, non pecco.* Et denique concludit: *Opinio igitur eorum, qui docent, peccare subditos, quoties Principum suorum mandata, quæ sibi injusta esse videntur, exequuntur, & erronea est, & inter eas numeranda, quæ obedientiæ civili adversantur.*

Verum sicuti hæc conclusio fuit ex pessimo fundamento, quod 47
scil. cognitio justî & injusti pertineat ad civitatem, hanc proinde neminem privatum sibi arrogare posse, adeoque Principis voluntatem justum constituere; vid. *Id. c. tr. c. 6. §. 9. 13.* ita hic nullam puto subesse obediendi obligationem in subdito, cum cesseret *omni ex parte* jus 48
præcipiendi & jubendi in Imperante, quippe qui ipse Legibus divinis subjectus est, adeoque nihil contra has præcipere valet. conf. *Mev. p. 1. Dec. 143. n. 4.* Et hoc casu omnis pro Principe cessat præsumptio, 49
quod scilicet ex justa causa epistalma dederit *Gail. Lib. 2. O. 58. n. 1.* Sablon. *de abs. Princ. pot. c. 6. n. 216.* ut proinde merito extollenda sit decisio Juris Can. *in c. non licet. 2. D. 10.* quod non liceat Imperatori 50
vel cuiquam pietatem custodienti aliquid contra divina mandata præsumere, nec quidquam, quod Evangelicis Prophetis aut Apostolicis regulis obviat, agere. Nam etiamsi vel maxime expressim obediencia promissa fuisset, restringi tamen debet illa ad mandata licita & juri 51
& rationi & æquitati consona. *Costa consil. 49. n. 9. & 15.* Optime huc facit assertum *H. Grot. d. Jur. Bell. & P. L. 1. c. 4. §. 1. n. ult.* apud omnes bonos, inquit, extra controversiam est, si quid imperent summum imperium habentes naturali juri aut divinis præceptis contrarium, non esse faciendum quod jubent. Nam Apostoli cum dixerunt, Deo magis quam hominibus esse obediendum, ad certissimam provocarunt regulam omnium inscriptam cordibus. conf. *B. Dn. Brunnem. Jur. Eccles. lib. 1. c. 2. §. 29. inf.* Eandem sententiam illustrat *Grotius L. 2. 52*
c. 26. §. 3. pluribus exemplis & testimoniis, ostendens *n. 3.* ipsa jura civilia favere quidem his, qui parere necesse habent, per *supra cit. ex.* sed non in omnibus: videlicet excipiunt ea, quæ atrocitatem habent 53
facinoris vel sceleris. *l. ad ea 157. pr. ff. d. R. I. l. sed si unius. 17. §. 7. d. injur. l. qui in puteum. 11. §. 1. quod vi aut clam.* Quo respiciens Seneca

L. 3. de Benef. c. 20. ait: Non enim aut nos omnia jubere possumus, aut in omnia servi parere coguntur. Contra Rempubl. imperata non facient, nulli sceleri manus commodabunt. Eodem modo Alfen. in *l. servus. 20. pr. d. O. & A.* servum non in omnibus rebus sine poena domino dicto obedientem esse posse, sicuti si dominus hominem occidere aut furtum alicui facere servum jussisset. Quocirca sano sensu accipien-
54 dum, & ex *l. 157. cit.* interpretandum, quod dicitur in *l. 2. §. 1. ff. de Noxal. Act.* servum scil. nihil deliquisse, qui domino jubenti obtemperaverit. Conf. disp. Dn. Præs. *de obl. Princ. ex fact. Min. c. 3. n. 44. & 45.*
55 Guglielmi Dunozet. *Decis. 131. n. 8.* Mar. Giurb. *Decis. 47. n. 1.* Scacc. *de judic. c. 57. n. 9.* Hector. Capyc. Latr. *Decis. noviss. Decis. 170. n. 4.* Anton. Grannanieto *comment. in L. 2. & 3. decret. lib. 3. tit. 5. c. 6. n. 7.* ubi discernit mandatum durum vel asperum ab injusto. Huc etiam facit *arg. l. toties 6. §. 3. ibi: non esse ei necesse obtemperare. ff. de pollicit.* Neque enim inde injuriarum nasci debet occasio, unde jura nascuntur
56 *l. meminerint. 6. C. Unde vi.* Et hoc est, quod Theologi in hac materia dicere solent: quod secunda tabula cedere debeat primæ, & quod neglecta tabula prima, sequantur lapsus tristes in secunda. conf. Petr. Ant. de Petr. *c. 24. n. 41. seqq. & n. 54. seqq.* Proinde vituperio summo digna sententia, quod absque ullis indiciis & corpore delicti ex jussu Principis possit formari inquisitio specialis; vid. Mart. Schrad. *de sentent. Princ. ex potest. plenit. lat. c. 3. §. 27. 30. & 31.* cum nequidem Princeps possit mandare, ut procedatur absque partis citatione. Hector. Capyc. Latr. *Decis. noviss. dec. 122. n. 16.* Imo nimis temere Suarez
57 *cit. l. exequentem epistalmata talia absolvit a peccato in conscientia,* præsertim cum etiam in aliis quæstionibus, quæ non eandem evidentem iniquitatem habent, difficile & quodammodo temerarium sit, velle judicare, an hoc vel illud salva conscientia fieri possit, nec ne? cum hoc dependeat ex cujuslibet intentione, qua negotium aggreditur & perficit, quam nemo perscrutari potest, nisi summus ille *καρδιογνώστης* Deus. conf. Myl. ab Ehrenb. *Hyparchol. c. 11. §. 17. 18. 19.*

58 At cum hic sermo sit de casu, ubi epistalma moram & dilationem non fert ob præcisam parendi necessitatem, illud adhuc superest enodandum dubium, quid agendum eo casu Officiali, seu cui epitagma injunctum, cum non debeat exequi mandatum, an officio potius suo renun-

renunciare, imo mortem præsentaneam, si scil. sub hujus comminatione negotium injunctum, potius obire obstrictus sit, quam tale epistalma exequi? Sane & nostra tempora exempla hujusmodi horrenda suppeditant, ut proinde non absolum videatur, hoc dubium hic tangere. Equidem quod *renunciationem officii* attinet, minor ratio dubitandi subesse videtur, cum hæc jactura æqua mente sustineri in gloriam Dei debeat, eventuque meliori sæpe pensari soleat. Notatu dignum est exemplum, quod, qui e latere Principis sunt, merito intueri debent, quod ex Franc. Vivii *Thes. comm. opin. opin. 628. n. 10. & 11.* adducit Myler. ab Ehrenb. *Hyparch. c. 11. §. 16. n. 25.* de Præsidente Parlamenti Parisiensis, cui cum Rex mandasset, ut sub pœna depositionis sententiam voluntati ejus conformem ferret, in causa quadam, respondisse fertur: *Malo officium perdere, quam scienter Deum offendere.* Et ita etiam officio privatus fuit: postmodum tamen ob candorem revocatus & honoribus meritis condecoratus. conf. Petr. Ant. de Petra. *cit. tr. c. 32. concl. 2. princ. n. 4.* Hoc enim certum est, Principes ministris quidem imperare posse, ut causam breviter expediant, non tamen, quid pronunciare debeant, præscribere, sed libertatem integram deliberandi & judicium ferendi relinquere, uti bene observat Christoph. Cresp. de Valdaura *obs. 114. n. 53.* De mortis periculo vero gravior disquisitio superest. Si Grotium audiamus *cit. c. 4. lib. 1. §. 1.*, ibi *in f.* concludit: tolerandam esse injuriam, si qua nobis inde inferatur. Et hanc sententiam merito approbo, si nulla evadendi via & ratio, & illa executione Deus ipse lædatur. Quamdiu enim adhuc subest fugiendi ratio, salutis suæ consulere quilibet fuga tenetur, ne se ipsum malo aut morti objiciat, recusando implere voluntatem sui Principis. vid. Carpz. *de L. Reg. c. 14. sect. 2. n. 8.* Imo & arte eludi posse tale Principis. mandatum, ubi occasio aliæque circumstantiæ non resistunt, nullus dubito, cum exempla testentur, sæpe Principes ad saniores reversiones mentem ira extincta, & factum ministri dissimulantis cum summa laude approbasse. Neque enim omne falsiloquium turpe, & omnis simulatio reprehendenda, prout ipse Ulp. ex Labeone optime notat in *l. 1. §. 2. ff. de dol. mal.* Imo tali casu semper pro me militat dictum Apostolorum *Act. V, 29. seqq.* Deo magis obediendum esse, quam hominibus, quod etiam suo exemplo vivide illustrarunt, contra ac Moscovitæ Rusique, qui

qui Domino suo in omnibus, quicquid etiam tyrannice mandet, obedientiam præstant, cum Dei voluntate omnia geri existiment, ceu ex Chytr. *chron. Saxon. l. 1.* refert Carpz. *ad L. Reg. c. 2. n. 18.*

- 66 Equidem B. Dn. Pufend. *supr. cit. lib. 8. c. 1. §. 6.* hic distinguen-
dos duos casus putat; alterum, quo quis *nudam* suscipit *executionem*
actionis, alterum, quo quis actionem jussu imperantis suscipit, ut *su-*
67 *am.* Illum non imputari executionem facienti, hisce tamen concur-
rentibus requisitis: (1) ut *mera* tantum illi *executio* injungatur, i. e.
ut ipse membra tantum sua viresque corporis accommodet, & ita
mandatum exequatur prorsus alienum, non tanquam suum. Quo sen-
su etiam merus executor *nudus minister voluntatis* esse dicitur a Dd.
etiam in aliis materiis, Petr. Franc. de Tondut. *in quest. & Resol. benef.*
l. 1. c. 16. n. 5. (2) Ut illud ipsum ministerium, quantum potest, aver-
setur, & deprecetur. (3) Ut propter detrectatam illam executionem
ipsi præfens vitæ periculum, aut aliud grave malum intentetur a mandan-
te, cum ad illud malum subeundum, neq; justitia neq; caritas obliget, hinc
citra peccatum tale Epistalma expediri posse autumat. Quacum senten-
68 tia fere coincidit decisio Pontificis *in c. pastoralis. 28. vers. quia vero.*
X. d. offic. & pot. jud. deleg. quod scil. cum ordinarius teneatur obse-
qui delegato, & si sciat sententiam illam esse injustam, exequi nihilo-
minus eandem teneatur, *cum non cognitio sed executio tantum* (nu-
dum ministerium) *eidem demandetur*: nisi apud eum efficere possit,
69 ut ab hoc onere ipsum absolvat. Verum cum ipsi Canonistæ valde se
torqueant in interpretanda & excusanda hac Pontificis decisione, ceu
patet ex Gonzalezio *comment. ad c. si quando 5. X. de Rescript.* Anton.
Grannanieto *in Comment. ad Lib. 2. & 3. Decret. lib. 3. tit. 5. c. 6. n. 7.*
mihi non tanti ponderis videtur esse, ut propterea a sententia negativa
recedam. Unde merito reprehendit cœcam hanc obedientiam B. Dn.
Zieglerus *in not. ad Lancellott. lib. 3. tit. 16. §. 4. verb. donec Principi.*
& monet, nos obedientiam Principi debitam ita semper temperare, ne
per eam in Deum peccetur, aut conscientia onerentur. In specie vero
verb. exequi nihilominus tenebitur. sententiam hujus *c. alleg.* rejicit,
docens executorem parere non debere, ubi manifeste de sententia in-
justitia constet. Eandem sententiam approbat B. Dn. Brunnem. *de Ju-*
re Eccles. Lib. 3. c. ult. §. 4.

Et eatenus puto sententiæ Dn. Pufend. subscribendum non esse. Quomodo enim hanc epistalmatis executionem *meram* dicere possumus? aut hominem exequentem ut *merum instrumentum* considerare? Diversa ratio enim est, inter instrumentum *naturale & morale seu hominem agentem*. Quid quod ipse Pufend. fateatur, etiam nudam executionem quorundam actuum multis ipsa morte acerbiorum videri. Neque enim hic applicari potest Regula, ex duobus malis minus esse eligendum, cum alterum sit *malum morale*, alterum tantum *physicum*, quo casu malum morale præferri nequit. Imo & caritas Christiana, ad quam provocat, ad hoc etiam nos videtur obligare, ut in certis casibus vitam pro fratribus nostris profundamus. Equidem hoc casu extremo magis excusandi quam inculpandi videntur, sed minime inde inferendum, ac si nihil contra jus & æquum factum sit. Neque hic *necessitas* præsidium aliquod affert, cum hic deficient illa requisita, quæ necessaria sunt ad liberationem ab obligatione legis. Videl. *necessitas* quidem adest, sed medium evadendi provenit a malignitate Superioris, quo casu *necessitas* non excusat. Excell. Dn. Thomas. *Iurispr. div. L. 2. c. 2. §. 148.*

73

74

75

76

Inde tamen non inferendum, quod Principi violenter resisti possit. Aliud enim est, Principi impia præcipienti vel iniqua per subditos exequi volenti non obtemperare; aliud domino cum violentia resistere: B. Dn. Ziegler. *in not. ad Lancell. cit. l. verb. violenter resistere*. Illud subditis licet, quin & facere convenit, hoc non item. Goldast. *in Bohem. c. 5. n. 6.* Conf. Carpz. *ad L. Reg. c. 14. Sect. 1. n. 14.* ubi ex Augustino adducit exemplum Christianorum sub Juliano militantium, eos sc. servasse quidem ipsi, sed ubi ad causam Christi ventum esset, non agnovisse, nisi illum, qui in cælo esset. Quando voluisset, ut idola colerent, ut thurificarent, præposuisse illi Deum. Quando dixisset: producite aciem, ite contra illam gentem, statim obtemperasse &c. Illustrantur hæc commodè ex Gellio *Noct. Att. l. 2. c. 7.* conf. Card. Tusch. *lit. p. conf. 478. n. 9.*

77

78

Sed quanquam hæc in Theoria firmo nitantur fundamento, valde tamen dubito, an praxis ei satis respondeat, cum Epistalmatum major haberi soleat ratio, quam justitiæ & conscientiæ. Comprobavit tamen hanc theoriam egregio exemplo Iustus Papinianus, qui ab Ant.

- Caracalla parricidium fratris Getæ juris aliquo colore defendere jussus, illud recusavit, rationem hanc subnectens: non tam facile esse parricidia excusare, quam admittere, & ita mortem sustinuit. vid. Ill. Dn. de Rhetz *de absol. Princ. potest. c. 3. §. 16.* Optimè hanc in rem Bald. in *l. Emil. ff. de minor.* Magnus est Cæsar, sed major est ratio & veritas. Addo: Jussus Principum sunt vocanturque SACRI *l. un. C. Theod. de Mand. Princ. l. 5. C. de Iur. fisci. l. ult. C. de long. temp. præscr. l. 20. C. Theod. de Heret. Nov. 114.* sed non sunt sacri, ubi Majestatem Dei sacram violant. Princeps est vicarius Dei in his terris; Pfeil. *1. consil. 78. n. 37.* sed quatenus se ut vicarium Dei gerit, eatenus etiam ei sine ullo dubio debetur obsequium. At in iis, quæ sunt injusta, præcipiendis, non se gerit ut vicarium Dei. Et nihil hic operabuntur omnes clausulæ v. c. de plenitudine potestatis, non obstante, motu proprio, ex certa scientia &c. vid. Petr. Ant. de Petr. *sæpe laud. tr. c. 32. concl. 2. princ. num. 17.* Præsumtio enim pro Principe est nulla, ubi evidens adest injustitia.
- Imò illud quoque hic addendum, subditos ne quidem ex vi homagii seu juramenti subjectionis ad executionem talium epistalmatum teneri: nam & formula juramenti solum obligat ad ea, quæ Dei jussa non lædunt, dum jurant: Auch sonst alles andere thun / was ein treuer Unterthan gegen seinen Landes Fürsten und Obrigkeit von Gottes auch Gewohnheit und Rechtswegen zu thun schuldig ist. vid. *Append. Exam. Iur. Feud. Dn. Præf.*

- Constabit autem ex capite antecedenti, quænam Epistalmata sint talia, ut non possint dari executioni. Videlicet quæ Juri Nat. & Divino morali sunt adversa, & quorum executio simul in exequente peccatum necessario inducit. Præprimis huc spectant (1) quæ veræ fidei Christianæ e diametro repugnant, cum circa hæc disponere non sit Principis. Equidem jus circa sacra ei sine dubio competit, vid. B. Dn. Brunnem. *jus Eccles. l. 1. c. 2. per tot.* Illustris Cancellar. Dn. Ludolph. Hugo in *tract. de Stat. Region. German. c. 3. §. 22. seqq.* ubi Autonomiam in rebus sacris pluribus illustrat; & hætenus Epistalmata circa Adiaphora & ritus Ecclesiasticos merito a ministris Ecclesiæ observanda, vid. Brunnem. *Ius Eccl. l. 1. c. 2. §. 28 & 34.* Conring. *de Autor. Maj. circa sacra. tb. 15.* adeo ut refractarii Clerici ad obedientiam pœnis legitimis adigi possint, Wenn sie denen Fürstl. an sie gestellten Ordren

Ordren in diesen Stück nicht pariren wollen. Sæpe enim accidere solet, eos ex re indifferenti necessitatem quandam fingere, & Principis jus circa eam excludere, quo tamen involant sine dubio in jus Principis circa sacra. Exemplum recens sistit libellus quidam, cui titulus *Birsteinische Antwort auff die Nethenische übelgegründete Verantwortung*/ubi imprimis legi meretur Responsum Facultatis Theologicæ Marpurgensis, in quo pœna remotionis ob denegatam Illustrissimo Comiti Isenburgensi obedientiam Inspectori Nethenio fuit dictata. Add. Excell. Dn. Thomas. *Vindiciæ juris Majest. circa sacra*, quæ plenius ea, quæ huc faciunt, suppeditant. Sed tamen & Principes hic limites potestatis suæ excedere non debent, reputantes, sibi competere superioritatem in Ecclesia, non in Ecclesiam, in divinum ordinem, non in ipsa divina; Ziegl. in *Prel. ad Decret. ad c. 2. X. de judic.* alioquin Epistalmata sunt ambitiosa, nullam vim obligandi habentia, ceu cap. antec. n. 44. seq. plenius demonstratum. Breviter: Ita se gerant Clerici circa Epistalmata Principum sacra respicientia, ne vel Dei jussa postponantur, vel etiam debitum Principi obsequium, ab ipso Deo *Rom. XIII.* præscriptum temere & prætextu Religionis recusent. Abhorremus enim merito a vulgato Canonistarum dicto *ad c. si papa. 6. D. 40.* Etiam si Papa multa millia hominum ducat ad gehennam, nemo tamen dicere debet: *Papa quid facis?* Hanc enim Tyrannidem jam dudum excusimus per Dei gratiam.

Satis commodè hæc illustrari poterunt exemplo Ambrosii adducto in *c. convenior. 21. C. 23. qu. 8.* ex quo potissima in medium producere operæ pretium esse duxi. Ita autem insit Ambrosius: *Convenior ipse a Comitibus & Tribunis, ut Basilicæ matura fieret traditio, dicentibus, Imperatorem jure suo uti, eo quod in potestate ejus essent omnia.* In hoc erat situm Imperatoris Epistalma. Denegavit autem Ambrosius ei obsequium, dum hoc modo respondit: *Si a me peteret, quod meum esset i. e. fundum meum, argentum meum, jus hujusmodi meum, me non refragaturum; verum ea quæ divina sunt, Imperatoris potestati non sunt subiecta.* Non inquiram quidem curiosè, quatenus Ambrosius potuerit justè detrectare obsequium, & an Epistalma de templo tradendo Hæreticis sit injustum etiam ratione executionis; sunt enim hæc utique altioris indaginis: Christiani veri templum in corde habent:

bent: sed illud saltem inde patescit, accurate fuisse observatam distinctionem *in thesi* inter ea, quæ saltem a parte præcipientis sunt iniqua, & quæ etiam a parte exequentis. Inde pergit: *Si patrimonium peritur, invadite: si corpus occurrat &c.* Applicat autem clarius, quæ in thesi attulerat, ad hypothesein dicendo: *Mandatur, trade Basilicam, h. e. dic aliquid verbum in Deum & morere, nec solum dic adversus Deum, sed etiam fac adversus Deum. Mandatur, trade altaria Dei, urgemur igitur præceptis regalibus, sed confirmamur Scripturæ sermonibus.* Inde infert: *Nunquam volens jus deferam, coactus repugnare non novi, potero dolere, potero flere, potero gemere, adversus arma, milites Gothos quoque lacrymæ meæ mea arma sunt. Talia enim sunt munimenta Sacerdotis. Aliter nec debeo, nec possum resistere.* Egregia sanè regula viri pii contra Zelum plurimorum Clericorum, plus quam resistendi studium foventium, quorum arma magis sunt carnalia, quam Spiritualia. Expresius adhuc eadem exponit in seqq. *Allegatur, inquit, Imperatori licere omnia, ipsius esse universa. Respondeo: Noli te gravare Imperator, ut putes te in ea, quæ divina sunt, imperiale aliquod jus habere; noli te extollere, sed si vis diutius imperare, esto Deo subditus. Scriptum est: quæ Dei, Deo: quæ Cesaris, Cesari. Ad Imperatorem palatia pertinent, ad Sacerdotem Ecclesiæ. Publicorum Tibi mœnium Ius quesitum, non sacrorum. Iterum dicitur: Mandasse Imperatorem: debeo & ego unam Basilicam habere. Respondi: non licet tibi illam habere. Quid Tibi cum adultera? adultera enim est, quæ non est legitimo Christi conjugio copulata.* Declarat hæc in sequentibus exemplo Nabothis cum applicatione, & tandem concludit, se non posse templum tradere, quod custodiendum acceperit. Sane hæc eadem quæstio etiam hodie proh dolor! post funestum illum *pacis Ryswic, art. IV.* renascitur, & eisdem querelis, quibus Ambrosius *in alleg. c.* usus est, omnia plena & referta esse constat. Sed cum vulnera ita recrudescere incipiunt, major ratio erit piis & ferventibus ad Deum fuis precibus præcavendi, quam disputandi, præsertim cum Epistalmata in hoc negotio plerumque soleant esse armata h. e. non ad jus & regulas æqui attemperata, sed via facti & violenta executione stipata. Inde patiendū potius respondendum, quam frustraneis dubiis resistendum.

& ad utilitatem publicam promovendam inventa & introducta sunt. 90
 Ubi statim de *Legatis*, per quos maxime publica negotia tractantur,
 movenda peculiaris quæstio; (notum enim est, quod ex communi jure
 Gentium inviolabilitate quadam singulari gaudeant, Christoph. Cresp.
 de Valdaura *observ. 113. n. 24.*) an ita impune eis liceat exequi, quicquid
 eis a Principe commissum? Hoc quidem extra dubium, in Legato quo- 91
 vis requiri *παρρησίαν*, præsentemque animum omni timiditate vacu-
 um, daß er seines Herrn Ordre vollstrecken könne/so gefährlich
 und wichtig sie seyn möge / modo prudentia quadam emolliat duri-
 tiem causæ. *Wicquefort. Lib. 2. partit. 7.* Et hætenus excusatur, quan-
 do libere pro interesse sui Principis verba facit: Sed si jussu Principis 92
 delictum committat, prodiones machinando, subditosque ad sedi-
 tionem incitando, ipsi sua inviolabilitate excidunt, nec ad beneficium
 Juris Gent. provocare possunt, qui ipsum Jus Gent. proditorio more
 violarunt. Tunc enim non tam sunt Legati, quam emissarii & sicarii.
 Nihilominus tamen non desunt, qui exequi legatos debere putant, 93
 licet vel nefas eis injunctum sit. Sed ita legato plus liceret in alieno
 solo, quam ipsi ejus, si adesset Principi, cum tamen omnem suam san-
 ctitatem a sanctitate mittentis habeat: & contra, minus posset in sua
 ditione Princeps, quam in domo sua Paterfamil. Excell. Dn. Thomas.
Jurispr. div. L. 3. c. 9. §. 76. Unde sicuti quando Princeps hostilia mo-
 litur in alterius territorio, populum in conspiracyem & seditionem 94
 concitando, juste capi & poena affici, ut hostis, potest, ita ut hoc casu
 Imperator non sit adeundus; **Weil sich die Stände des Reichs selbst
 schützen können v. Cap. Leop. art. III. & VII.** secus ac statuit Myl.
 ab Ehrenb. *de Princ. & Stat. Imp. c. 20. §. 33.* Ita idem dicendum de ejus
 Legato. *Ziegl. in not. ad H. Grot. L. 2. c. 18. §. 4. n. 7.* Sicuti ergo ipse
 Rex vel Princeps, quem repræsentat Legatus, si esset in territorio præ- 95
 sens, ejus Principis summæ potestati subjectus esset, licet non semper
 ratio politica & decori admittat, ut dominus territorii suam potesta-
 tem in eum exerat; ita eadem ratio est in Legato. Inviolabilitas enim 96
 hæc vim injustam cohibet. *l. 9. ff. de Rer. divis.* & securitatem conce-
 dit, non facultatem ad quævis scelera impune patranda. Sic ab Elisa-
 betha Regina Angliæ punitus est Legatus Mariæ Reginae Scotiæ, quod 97
 seditionem, quamvis ad jussu Reginae Scotiæ, movisset, quod exem-

plum secundum omnes circumstantias plenius enarrat Wicquefort
l. 1. Ambassadeur L. 1. part. 27. Et ita H. Grot. *L. 2. c. 18. §. 4.* quem cit.
 98 *l. 1.* Wicquef. stricte sequitur, inviolabilitatem Legatorum nimium ex-
 tendit, hinc merito ejus sententia ad suos limites revocanda, ne misso
 plus juris tribuamus, quam ipsi mittenti, si præsens esset, competeret.
 conf. Arumæus *ad A. B. Diss. 1. n. 21.* Myl. ab Ehrenb. *de Princ. &*
Stat. Imp. p. 1. c. 19. §. 12.

99 De illis Epistalmatibus, quæ in negotiis publicis sunt contra ju-
 ra communia, itidem magna oritur concertatio, quatenus executioni
 danda? Dirigam autem ante omnia sermonem meum ad ea, quæ ad
 Leges fundamentales Imperii spectant. Equidem respiciunt illæ har-
 moniam inter Status & summum Imperii caput, & sic ad earum ob-
 servantiam pactitio quodam jure tenentur. Quod ergo Imperatorem
 100 concernit, sane si quid contra Leges fundamentales jubeat, difficile est
 definire, an & quatenus minister ad obedientiam obligetur, ob und
 wie weit er der Ordre pariren müsse / veluti si executio alicujus sen-
 tentiæ, quæ tamen per LL. publicas Circulis competit, demandetur
 ab Imperatore Legato suo: si alienatio rerum, quæ ad Imperium spe-
 ctant, non præmissa consultatione Statuum injungatur ministro aulae
 101 Imperatoriæ &c. Et cum in ipso ministerio & executione non soleat
 hisce casibus aliqua inesse turpitudine aut peccatum, sed per jussu tan-
 tum fides pactorum lædatur, & ita ipsi Imperanti injustitia imputan-
 da, hætenus obstrictum esse puto officialem Imperatorium ad execu-
 tionem Epistalmatum, præsertim cum hujusmodi casibus ipsi non com-
 petat arbitrium, gesta sui Principalis examinandi, eaque in dubium vo-
 candi. Pfeil. *1. conf. 78. n. 37.* Quanquam ergo ratione jubentis vide-
 atur epistalma esse injustum; tamen executio in eo, qui resistere & sua
 contradictione nihil efficere potuit, non est injusta.

102 Alia forsan esset ratio in Statibus Imperii. Cum enim hi qui-
 dem in suis territoriis analogica quadam gaudeant Majestate, adeo-
 que in Camera Imperiali vel judicio aulico ratione gestorum con-
 veniri possint; ministri & officiales, si Princeps adduci non possit,
 ut desistat a proposito, non eodem modo erunt obligati. Qualitas ta-
 130 men negotiorum omnino attendenda. Nam hætenus Principi ad ob-
 sequium obstricti sunt, quatenus Epistalmata non tendunt ad subver-
 tendam

tendam pacem publicam. Hæc enim sanctissimis est munita Legibus. Vid. Ordnung des Landfriedens *de Anno 1521. & 1548.* omnisq; diffidatio inter Principes Imperii sub poena banni prohibita. Si quid enim controversiæ inciderit, unusquisque jure experiri debet secundum *I. P. art. XVII. §. 7.* Et hæc sanctio publica non tantum Principes Imperii summos stringit, verum etiam eorum subditos, ceu disertè exprimitur in *cit. R. I. d. An. 1521. art. IV. §. 2. & 1548. art. VI. §. 2.* his verbis in utroque Recessu consonantibus: Desgleichen sollen wir und unser jeder / wie obgemeldet / bey unsern Amtleuten / Unterthanen und Verwandten ernstlich verfügen und verschaffen / auch ihnen das in Pflicht binden / solches wie obstehet / getreulich zu halten / und zu vollenziehen / und in ihrem Amtern und befehlgen fleißig auff sehen zu haben / damit den Landfrieden gelebt und nachkommen / und solche gefährliche Zuschüb durch und Unterschleuff und andere Fürschüb und Vergünstigung fürkommen / nicht gethan noch gestattet werden in keine Weise / sonder Gefehrde. conf. der Königl. Landfriede zu Worms. *d. Anno. 1495. art. 9.* ibi: mit euren Amtleuthen / Bisthumben / Pflegern / Berwesern / Stadthaltern / wie sie Nahmen haben / auch euren Unterthanen &c.

Hinc quæstio oritur, an Duces belli, Præfecti militum, ipsique milites jussu sui Principis constatum Imperii bello petere intendentis, obligentur? Quandoquidem quilibet obstrictus est ad pacem publicam, legibus publicis tam sæpius munitam conservandam, obligatio erga Principem cessare videtur. Cum vero tali casu Camera Imperialis mandata avocatoria statim decernat contra violatores pacis publicæ *Ordin. Cam. part. 2. tit. 9. §. und ob sich 3.* antequam mandata decernantur, excusandi sunt, quod reclamare tuto non potuerint. At postquam mandata avocatoria die Absfoderung Ducibus militibusque insinuata sunt, diversa adest ratio. Nam iis non solum Duci belli, ut militem e vestigio dimittat, sed etiam ipsis tumultuariis & gregariis militibus, ne prece vel pretio militent, serio præcipitur; adeo ut nullum amplius superesse possit obligationis vinculum, imo ne tunc quidem debent jussui sui Principis obedire, quatenus ad bellum continuandum tendit. Ideoque Wenn sie dennoch der gegebenen Ordre pariren / ad poenam Banni aliasque juris communis poenas tam contra

Duces belli quam ipsos milites proceditur, Gail. *lib. 1. de pac. publ. c. 4. n. 1. 2. 3.* sed proh dolor! parum attenduntur talia mandata; Exempla non defunt, sed cum invisa sint nec ignota, hæc lubens omitto. Interim de jure epistalmata hæc non obligant, nec liberant a pœna, cum obedientia in delictis inofficiosa & jure reprobata sit, *l. cum ratio naturalis. 7. §. 4. ibi: quamvis jussu patris. ff. de bon. damnat.* Tiraq. *tr. de pœn. caus. 34.* quamquam ab necessitate parendi nonnunquam mitius puniri soleant, vid. Gail. *l. 1. de p. publ. c. 4. n. 14.* ubi *n. 15.* ostendit, quod militibus mercede conductis & gregariis nullam præstet excusationem sacramentum militiæ, tanquam quod contra pacem publicam nefarie sit præstitum, adeoque ipso jure reprobatum, cum in deteriore exitum cedat, & peccati nutritivum sit. Imo nec possunt allegare ignorantiam juris, quæ alias milites excusat, postquam de voluntate & interdicto Imperatoris per literas avocatorias sunt certiores facti. Conf. *Id. n. 17.*

Solent etiam hic juris universalis Doctores disceptare: an civis jussui Principis injustum cientis bellum obtemperare, & rectè arma capere possit? Decisio hujus quæstionis formanda erit secundum principia hætenus declarata. Equidem Hobbes. *tr. de Cive c. 12. §. 2.* ad suum recurrens fundamentum pessimum, simpliciter respondet hoc modo: si militavero jussu civitatis, putans bellum injustè susceptum esse, idcirco non injustè fecero, sed potius si militare recusavero, pecco. Sed fundamento ejus supra destructo, non hic nova opus est animadversione. Videlicet non hic sermo est de his, quibus libera competit electio militandi, aut quiescendi, qui *volontairs* vulgo vocantur; sed de his quibus injungitur, ut militent, & tunc sanè, si de evidentia constare posset, abstinendum utiq; bello esse contendit Grot. *de I. B. & P. lib. 2. c. 26. n. 3.* quod in evidentia notoria & indubia concedi debet, ut antea allatum exemplum de militantibus contra pacem publicam apertè docet. Sed tamen difficillimum judicatu erit, quodnam bellum sit injustum? Cum enim hoc dependeat ex *causâ* ejus *justifica*, hæc autem privato cuivis non appareat, imo nullum bellum suscipiatur, quod non ab utraque parte a justitia commendetur, & ita privatorum judicium maxime suspendi debeat, saltem dubium plerumque erit, sintne justa sui Principis arma nec ne? Hinc oportet

portet utique subditum se determinare ad jussu Superioris. Si enim asserente Seneca, servus herilis Imperii non censor, sed minister est, imo plebi, ut loquitur Tacitus, non judicium, non veritas; sane militare jussus in dubio hoc casu epistalmati sui Principis obtemperet, summumque imperantem super justitia belli Deo rationem reddere permittat B. Dn. Pufendorff. *d. 7. N. & G. L. 8. c. 1. §. ult* & Principi, dicenti bellum esse justum, credat. Joh. Francisc. de Ponte. *Vol. 2. consil. 15. n. 13.* conf. Thomas Hurtado *in Resolut. Moral. tract. d. cap. 1. n. 3.* ubi plures pro hac sententia coacervat Moralistas.

Equidem dubia conscientia qui agit, peccare alias dicitur, & ita 117
in dubio potius abstinendum esse ab armis, dicendum videtur, cum H. Grot. *cit. l. §. 4. n. 4. seqq.* sed regerit recte Dn. Henniges *in Comment. ad c. l.* posse judicium dubitans firmum reddi, quando rationibus intrinsecis, quæ consultantem dubie suspenderunt, aliquid accedit ab extrinseco momento, quod judicii imbecillitatem tollat, & alterutram partem constanti determinatione amplectendam svadeat. Et hoc extrinsecus momentum est Epistalma superioris, pro quo in dubio summa præsumptio militat, & huic secundum supra exposita omnino insistendum, si evidenter illicitum non appareat conf. B. Dn. Struy. *Synt. 7. Feud. c. XI. §. 7. n. 2.* Hinc addit Dn. Hennig. *c. l.* Hoc subdito semper credendum est, nihil Imperantem, præsertim quod communem utilitatem concernit, nisi ex magno consilio præcipere, & propterea obsequium, quod in dubium a subdito in re licita nunquam trahi potest, præstandum est. Eadem ratione ex Vasquio contra Grot. concludit. Ill. Dn. Rhetz. *diff. de absol. Princ. pot. c. 3. §. 18.* Opponit quidem Grotius: In dubio minus ex duobus esse eligendum; jam autem inobedientiam in tali casu minus malum esse, quam injusta arma capescere, & multorum innocentium homicidium committere. Sed in re certâ hoc verum, nam ibi inobedientia præferenda cæde multorum innocentium. Ast hic de dubio disceptatur, & ubi judicium suum non debet temere ferre privatus, quod etiam absque summo detrimento & interitu Reip. civibus in rebus dubiis concedi nequit. Et ita resoluta quæstione, recte judicium de exemplo Legionis Thebææ ferri potest, quod adducit Grot. *c. l. §. 3. n. 4.* his verbis: *Julianus Imperator, quamvis esset Apostata, habuit tamen sub se Christianos milites, quibus cum dicebat, producite aciem pro defensione Reip. obediebant ei. Cum autem diceret eis: producite arma in* 120

G

Christi-

Christianos, tum agnoscebant Imperatorem cæli. Conf. c. quid culpatur. 4. C. 23. q. 1. ubi in f. hæc verba habentur: Ergo vir justus, si forte sub Rege homine sacrilego militet, recte potest illo jubente bellare, si vice pacis ordinem servans, quod sibi jubetur vel non esse contra Dei præceptum certum est, vel utrum sit, certum non est, ita ut fortasse Regem reum faciat iniquitas imperandi &c.

- 122 Ex eodem fonte dependet decisio quæstionis, quatenus vasalli ad officia militaria sint obstricti ob religionem juramenti? Equidem in 2. F. 28, dicitur: Domino guerram faciente alicui, si sciatur quod juste, aut cum dubitatur, vasallus cum adjuvare tenetur. Sed cum palam est, quod irrationabiliter eam facit, adjuvet eum ad ejus defensionem, ad
- 123 offendendum vero alium non adjuvet, si vult &c. ex quo sequitur, quod in bello notorie injusto sequi dominum possit. Sed eatenus puto hunc textum rejiciendum, tanquam contra jus Naturæ pugnantem. Unde merito Feudistæ hoc restringunt ad casum, quo dominus in ma-
- 124 gno periculo est constitutus. Struv. c. l. n. 7. Alioquin enim si domino in bello notorie injusto succurrat, parti læsæ ad damnorum restitutionem tenetur vid. Gothofr. Anton. *jus feud. disp. VII. §. 6.* ibique Dn.
- 125 Jo. Sam. Stryk. *in additam. lit. b.* Fides enim ad facinora non extenditur, & quæ ad turpem causam se referunt, non oportet ad effectum perducere *l. quintus Mutius. 7. inf. ff. de annuis leg.* aut patrocinium seu auxilium in scelere præstare. *l. per omnes. 6. C. de defens. civit.* Gail. c. l. n. 10. Imo impia est promissio, quæ scelere adimpletur Id. 1. obs. 25. n. 5.

- 127 Vicina huic quæstioni est alia: an Navarchus possit jussu superioris expresso se obligare, in extremo necessitatis casu potius pulvere pyrio totam navim & se suosque deperdere, quam concedere, ut una
- 128 cum navi in hostium potestatem perveniat? Hoc epistalma rigidum plurimi rejiciunt, tanquam *αυτοχρησίαν* fovens, & hinc nullam inde obligationem nasci posse autumant, cum nemini jus in vitam concessum, & quilibet a Deo, summo Duci, in statione sit collocatus, quam sine ejusd. Ducis jussu relinquere non possit. Nec obstare necessitatem putant, cum hæc per deditionem evitari possit. Sed re accuratius inspecta, excusationem merentur, qui pro patriæ salute mortem obierunt: Unde & tales ex judicio summi Pufend. *Lib. 8. c. 2, §. 4.* ab *αυτοχρησίαν*

Χειράς crimine absolvendi sunt, si damnum ingens a Rep. vel tota provincia eo ipso avertatur, & magis noceatur hosti, quam nobis, quod plerumque contingit, ceu dilucide declaravit laudatus Dn. Pufend. *c. l.* 130
 quicquid enim licite promittitur, hoc etiam licite præstat Navarchus. Jam autem licite promittit, se suam salutem pro conservanda Rep. & totius provinciæ integritate omnibus expositurum esse periculis, & sic etiam licite tale epistalma exequitur. Neque enim hic Navarchus *directo* mortem propriam intendit, eorumque qui in navi sunt, sed ut hosti inde noceatur.

Denique (III) ad Leges civiles progredior, ubi tamen Epistalma non statim potest dici injustum, quod ex certa scientia contra eas Princeps dedit. Habent enim Leges auctoritatem ex voluntate Principis, adeoque sicuti eas plane tollere potest, ita non video, quid obftet, quo minus jussu contra Leges civiles non teneatur exequi Minister. Deus quippe leges hasce ei subjecit, & ipse est lex animata (*Νόμος ἐμψυχος*) hominibus *Nov. 105. §. 2. inf.* & ita quod Principi placeat, legis habet vigorem, & quod Principem voluisse probari potest, pro dispensatione habetur. Tiber. Decian. *Tr. Crimin. L. 2. c. 30. n. 2.* Hinc quod Principe volente fit, contra legem factum non censetur, & eapropter nec crimen erit: scienter enim contra Leges agens, videtur dispensasse. Richt. *dec. 4. n. 27.* Inde licet lex in illo, qui ad certum quoddam officium admovendus est, requirat quasdam necessarias qualitates, non tamen prohibet, quo minus Princeps jubere possit, ut aliquis admittatur ad illud munus, qui illis requisitis & qualitatibus non est instructus. Sacrilegii enim instar est dubitare, an is dignus sit, quem elegerit Imperator *l. disputare. 3. C. de crimin. Sacril. l. Sacrilegii. 5. C. d. divers. Rescript.* & honorabitur, quem Princeps honorari voluit Franc. Nig. Cyriac. *contr. for. 301. n. 1.* præsupposito tamen, quod sciverit ejus qualitates, tunc enim non de Principis potestate, sed voluntate disputatur, quod prohibitum non est. Gail. *2. obs. 58. n. 7.* Aliud proinde est, si falsis commendationibus deceptus fuerit Conf. Myl. ab Ehrenb. *de Stat. & Princ. Imp. p. 2. c. 53. §. 14.* Porro licet regulariter bonorum possessionem sine Tutoris autoritate pupilli amplecti nequeant, ex Principis tamen indulgentia & jussu, judex competens sine tutoris autoritate eam dare potest *l. bonorum. 7. C. qui admitti ad B. possess.* 134

- 135 Cum vero quædam possint esse juris positivi, quæ tamen suum fundamentum proxime in naturali æquitate habeant. B. Dn. Brunnem, *ad cit. l. 5.* videndum, an idem in hisce Epistalmatibus dicendum sit? v. g. si tertius lædatur, ejusve jus quæsitum tollatur. Equidem jussus Principis pro se præsumtionem habet, quod nemini jus quæsitum tollere velit Petr. Belluga *Specul. Princ. Rubr. 9. n. 72.* ibique Camill. Borell. *lit. f. Card. Tusch. lit. p. concl. 686.* imo præsumitur circumventus & per importunitatem mandasse, quando adest tertii præjudicium Joh. Francisc. de Ponte *Vol. 1. conf. 55. n. 6.* Sed ponamus de serâ certaque constare voluntate, fane Princeps fines æquitatis transit, hinc si alteri per Epistalma rem meam absque omni causa concedat, in foro conscientie me non tenere obedire ex Ancholr. & Felin. 136 asserit Petr. Anton. de Petr. *cap. 24. n. 48.* Verum licet Princeps injuste talia Epistalmata edat, cum tamen ejus naturæ sint, ut a quovis examinari non possint, an Princeps justam causam habuerit nec ne? & deinde ipsa executio hoc casu nullum videatur involvere peccatum, hinc talem exequentem absolvendum esse puto, qui iusta opinione ductus mandatum implevit. Et ex hoc fonte quodammodo excusari posse, si excusanda est, decisionem Pontificis in *c. pastoralis. 28. X. de offic. & potest. jud. deleg.* supra *n. 68.* relatam puto, quæ alias iniquitate non caret. Inde in bona fide est, qui solvit jussu Principis, cum 137 necessitatis opinio subsit: Mev. *conf. 100. n. 116. 117. 118.* Card. Tusch. *lit. p. concl. 480.* v. g. si Princeps mandet solvendam esse pecuniam minori, sine Curatoribus, & solverit, securus est, cum enim compulsus sit ad solutionem, nihil ei imputandum. *l. cit. prator. 7. §. 2. verb. quid tamen. ff. de Minor.* Eodem modo, qui alteri debitum jussu Superioris 138 deponit & pecunia interit, liberatur, nec vero debitori amplius tenetur; necessitas enim obsequendi Principum mandatis, ubi ipsi ministerio nullum adhæret peccatum aut culpa, ab omni periculo & damno 139 liberat Mev. *ibid. n. 96.* Idem est, si jussu superioris pecuniam arrestatam solvat. Petr. Peck. *de jure sist. c. 28. n. 3. seq.* Porro si fidejussor 140 usuris jussu Principis solverit, repetere eas potest a debitore, quas alioquin repetere non potuisset. Card. Tusch. *lit. p. concl. 480. n. 4.* quod tamen puto limitandum, modo debitor eundem Principem agnoscat superiorem, alioquin enim fidejussor hoc, tanquam casum fortuitum, cui factum

EPISTALMATA EXEQVENTIUM.

53

factum Principis æquiparatur, ferre debet &c. Cæterum æquislima Hector. Capycii Latri. *in Decis. noviss. Decis. 191. n. 28.* sententia hic observanda, ut tali casu quando scil. Princeps aliquid mandat judici exequendum, cui tamen partis grave præjudicium subsit, adhibeatur citatio & causæ cognitio, quo etiam collimat, *l. etsi non cognitio: 4. C. si contr. jus vel util. publ.*

Ex hisce ergo apparebit, quatenus & in quantum jussa Principum observare debeat minister, aliusve ad quem illa emanarunt. Antequam vero ab hoc requisito primo discedamus, duæ adhuc occurrunt quæstiones resolvendæ. Nimirum quæritur: an liceat resistere Mini- 141
stris Principis, epistalmata injusta exequi volentibus? Hæc quæ-
stio & gravis & periculosa decisionis est. Equidem ipsi Principi resisti 142
non posse manifestum est, sed ministro non eadem sanctitas debetur, quæ Principi. Et tamen si promiscuè resistendi licentia indulgatur, facile anfa ad seditiones pessimas aliaque incommoda dari potest. Nam & Principis jussus Ministri quandam sanctitatem conciliare videtur. Sed jussus tamen est iniquus? Quid ergo inter tot fluctus consilii & juris? Si epistalmata ipsam Reipubl. salutem, civiumque vitam petant, 143
& in omnibus hostilem animum Princeps sæviendi in viscera Reip. ostendat, puto tali casu civibus & subditis jus esse se defendendi adversus iniquum factum ministri. Difficilior autem determinatio erit, si 144
epistalma concernat unum alterumve, veluti si Princeps innocentem incarcerari aut occidi mandet, nam tunc resistendi licentia non ita impunita & licita erit. vid. interim Dn. Pufend. *L. 7. c. 8. §. 5. seq.* Grot. *l. 1. c. 4. §. 1. in fin. seqq.* Sic & aliam decisionem videtur postulare hæc 145
quæstio, ubi novæ emergunt circumstantiæ, veluti ubi regiminis forma aliud suadet. Sane in Imperio nostro Romano - Germanico ubi Statibus jura superioritatis non tantum, sed etiam plura sublimia cum Imperatoris juribus concurrentia competunt, alia sine dubio formanda esset hujus quæstionis decisio, si legato in præjudicium Statuum Imperator per epistalma quid injunxerit. Verum hanc quæstionem eatenus inde cisam libenter relinquo.

Deinde cum non raro accadat, ut hætenus plenissimè dicta non observentur a ministris, quam potius ex adulatione summa eo ferantur, ut injustissima mandata exequantur, quæstio inde altera

146 nascitur: An minister talis, aliisque mandatum Principis scienter exe-
 quens, ulla aliqua actione, teneatur, aut propterea puniri possit? Ubi
 147 primum ponendi termini habiles. Videlicet non est quaestio: an ab
 ipso Imperante a quo epistola emanavit, possit puniri; culpa enim
 redarguit ipsum Imperantem & hoc respectu culpa potius imputan-
 da mandanti quam exequenti, nisi ei possit imputari, quod sec. l. 20. C.
de pæn. ubi commode fieri potuit, non distulerit executionem, aut
 Principi malè informato, quod sæpe contingere potest. l. 1. C. *de petit.*
bonor. Mev. 1. Dec. 143. n. 1. non contradixerit, cum contradicere potu-
 148 isset & ex officii necessitate debuisset. Quaestio ergo est an a Princi-
 pis jubentis Superiore possit puniri? Veluti ab Imperatore, si Status
 Imperii adversus constatum ejusve subditos per ministrum quid ten-
 149 taverit. Equidem sunt non pauci, qui ministrorum Principum, hoc
 tantum exequentes, quod mandatum est, impunes esse autument, ita
 ut licet ex Superiorum mandato injusta dicant aut scribant, tamen eos
 excusatos esse l. 7. §. 4. *de Jurisd.* l. 197. *de R. V.* Mev. *conf.* 93. Ubi et-
 150 iam illam tractat quaestionem, an concipientem scripti alicujus, qui
 jussu Principis vel alius superioris illud edidit, peculiaris actio inju-
 riarum intentari queat, quod ibi negat, conf. Dn. Lyncker. *tr. de gra-*
vam. extrajud. c. 9. part. 2. §. 69. n. 3. modo mandatum Principis exhi-
 bere possit. Unde & Gl. in l. *illicitas. 6. §. 9. verb. necessitatem ff. de off.*
Præs. ait: *Necessitas obsequendi Principum mandatis ab omni damno*
& periculo liberat. Quis enim est innocentior quam qui Superiori
 151 paret & Principis mandata reveretur. Mev. *conf.* 100. n. 96. Verum hæc
 assertio non simpliciter assensum meretur: Id quidem admitti potest,
 quod si *principaliter jus Principis* vertatur, *secundario officialis*, veluti
 si jussu & instinctu domini quid peregerit, & dominus facta ejus præ-
 stare velit, processus in Camera denegentur, id quod præjudicio decla-
 rat Dn. Lyncker *tr. de Gravam. extrajud. c. V. S. 1. §. 23. n. 4.* Ast, si
 excefferit mandatum Principis Id. l. *cit. n. 7.* vel grave quoddam jussu
 Principis commiserit delictum, non eadem decisio locum habebit, quan-
 quam enim eatenus excusandus sit, ut *pæna ordinaria* affici nequeat,
 metus enim attenuat culpam. Quia tamen non eam prorsus excludit,
 cum pro nullo metu quis debeat peccatum mortale incurrere, ut ele-
 ganter dicitur in c. *sacris 5. X. de his que vi met. caus. fiunt. extraordi-*
naria

naria aliqua affici potest poena pro rerum & delicti circumstantiis. Imo
 hoc extendunt etiam ad casum, ubi solummodo ad *preces* Principis
 quid factum, cum sint armatae, & potius Mandata Conf. Menoch. *Q.*
J. A. cas. 354. n. 2. seqq. Myl. ab Ehrenb. *Hyparch. c. XI. §. 29.* Magis
 enim succurritur, qui aliquid faciunt ex aliqua necessitate, quam qui
 ex mera voluntate *arg. l. cum postulassent. 44. §. 1. d. damn. infect. l.*
alienationes. 13. ff. famil. hercisc. l. qui erat. 49. eod. l. liberorum. 11. §.
ult. inf. & l. 12. ff. de his qui not. infam. Unde & in casu jam allega-
 to de concipiente ad jussum Superioris scriptum injuriosum omnes be-
 ne attendendas esse circumstantias arbitror. Quid enim si in Princi-
 pem Statumve Imperii jussu sui Principis tales evomuerit injurias?
 num mandatum excusabit, quod non fuit obligatorium? *l. si remunc-*
randi. 6. §. 3. ff. Mand. Unde si Princeps ejusque Cancellarius alicui in-
 juriam intulerint & contra utrumque, & Principem & Ministrum gra-
 vatus injuriarum experiri velit, etiam in Camera ei processus non de-
 negabuntur. Dn. Lyncker. *loc. cit. n. 8.* Imo solent non infrequenter
 Princeps injuriam devolvere a se in suos Ministros, jussumque dissimu-
 lare, quo casu sane Princeps vel legitimis subicere poenis ministrum
 vel eum tradere debet. Sed quia hoc adhuc multis innodatum
 est difficultatibus, hinc Princeps jubens potius conveniendus quam exe-
 quens.

Vindicabit tamen aliquando istam injuriam in exequente, si ip-
 sum exequentem vel in ipso delicto, vel alio modo apprehendere &
 ita punire possit; quod aliquoties accidisse testantur exempla, ubi Mi-
 nistri alterius Principis in ipsa executione contra alterum Principem
 deprehensi, morte dare poenas debuerunt, ubi rejecta excusatio *das sie*
solches auff Ordre ihres Herrn thun müssen. Item si bona sub Prin-
 cipe, cui injuria illata, habent, non infrequens est, bona illa fisco
 vindicari, praesertim si fuerint feudalia, ob contemptum domini directi.
 Sed quaeritur, an hoc casu, ubi tantum damnum ob jussum Principis
 officiali exequenti illatum, Princeps ei teneatur ad indemnitatis prae-
 stationem? Certe ubi evidenter injustum epistalma fuerit, qua ratione
 reparationem damni jure petere possit, non video. Jussus enim non
 fuit obligatorius, adeoque merito sui delicti poenas luit, cum alioqui
 & mandans & mandatarius eadem poena teneantur. *l. non solum is. 11. §.*
si man-

si mandatu meo. 3. ff. de injur l. si quis. 7. §. f. ff. dict. l. 1. §. 12. & 13. ff. unde vi. ibi: non excusatus est, qui jussu alicujus dejecit, non magis, quam si jussu alicujus occidit. l. non ideo §. C. de Accusat l. 15. ff. de sicar. conf. Dn. Præf. Vol. 4. disp. 25. de jur. ex alt. person. permiss. citra success. vel cess. c. 1. n. 23. seqq. Unde hoc nomine vix aliquid a suo Principe prætereundum potest. *l. mandavero. 22. §. 6. ff. Mandat.* Cum vero metu
 157 *justo* territus & plane invitatus talia executus sit, & hætenus diversa ad-
 sit ratio in mandatario & executore Epistalmatis, mitius quodammodo
 cum ipso officiali procedendum, & præsertim ubi de iniquitate Epi-
 stalmatis officiali haud fuit integrum judicare, vel Princeps adjecerit
er wolte ihn schadloß halten / er sollte nur die Ordre auff seine Gefahr exequi. Sed Principis indulgentia tamen hac in re plus vale-
 bit, quam plurimæ contra Principem sententiæ.

158 Cæterum in hac quæstione adhuc dubium remanet circa succes-
 sorem, annon ille ob infelicem eventum Epistalmatis, & damnum Re-
 gno vel territorio inde illatum, possit satisfactionem a ministro, qui
 tale injustum Epistalma executioni tradidit, prætereundum, & eo nomine
 159 illum gravare inquisitione? quod non facile dixeris, si scil. minister ex
 officii ratione Principi contradixerit, eique periculosum eventum aut
 etiam iniquitatem ostenderit, Princeps autem defunctus a proposito
 suo nulla ratione dimoveri potuerit, hinc enim, ut supra notatum,
 parere tenentur Principi in quantum jussa Dei suprema non violan-
 tur. Et eatenus recipiendum assertum Nicolai Papæ in *c. de rebus* 22.
C. 12. q. 2. quando constat de voluntate Principis non ipse executor, sed
Princeps pro emendatione redarguendus. ex Ulp. in *l. injuriarum. 13. §.*
1. ff. d. injur. Iuris executio non habet injuriam. conf. Petr. Belluga *Spe-*
cul. Princip. Rubrica. 26. n. 13. Merito ergo excusandi videntur *wenn*
sie die Ordre vorzeigen können: quod enim, cum fieret, crimen non
 fuit, hoc Principe mortuo scelus esse nequit; imo uti successor gratiam
 delicti semel factam revocare nequit, ita quod ipse vivo licitum fu-
 it, in classem delictorum referre non debet. Dn. Præf. *llf. Mod. t. ad*
 160 *L. aquil. §. 15. inf.* Cæterum si officio suo hac in re non satisfecerunt,
 sed amore adulationis pessimo Principis Epistalma approbarunt, quod
 cum modestia improbare debebant, non dubitatur, quin contra tales
 a successore moveri possit inquisitio. Violant enim (1) Homagium Prin-
 cipi

cipi suo præstitum cum juraverint, se velle quovis modo avertere, si quid periculosius contra Principem ejusque statum suscipiatur, *er wolte auch vor seine Person nichts wissentliches vornehmen / daß seinen gnädigsten Herrn zum nachtheil kommen könnte.* (2) facit contra officium, quod non in simplici parendi gloria, sed contradicendi facultate & dissuadendi ratione consistit. (3) ipsa obedientia hoc casu inofficiosa est, & sic delictum. Hinc graviter admonet officiales Myl. ab Ehrenb. *Hyparchol. c. XI. §. 26.* ne tales iniquas jussiones executioni mandent.

Sed transeamus ad *secundum Requisite*, quod sequens est: 161
 Ut terminos Epistalmatis exacte observent, nec ab illius formula recedant. Sicuti enim in negotiis privatis *diligenter & ad unguem* fines mandati custodiendi sunt, Guglielm. Dunozet. *Decis. 133. n. 9.* Petr. Bellugæ *specul. Princip. Rubr. 43. n. 2.* Joh. Franc. Andreol. *Controv. for. 18. n. 9. 10.* & qui excedit, aliud quid facere videtur. *l. diligenter. 5. pr. ff. Mand.* & eo nomine judicium mandati non habet locum *l. potest & ab una. 41. ff. eod.* præprimis si certum sit & determinatum, *l. si quis. 46. eod.* quin imo etiam jussus domini vel patris, cui proxime accedere videtur epistalma, non obligat dominum vel patrem, nisi quatenus jussit, *l. dominum. 3. ff. quod jussu* & in exercitoria & institoria actione lex seu conditio præpositionis diligenter observanda: *l. sed si pupillus. 11. §. 5. ff. de instit. act.* quem in finem cum magistro navis contrahens instructionem suam exhiberi curare debet *wie weit seine Ordre gehet.* Dn. Præs. *in not. ad Lauterb. tit. de Exercit. Act. verb. scire potuit. it. tr. de Action. Forens. invest. S. 1. membr. 8. §. 17.* Ita etiam ministri Principis fines sibi præscriptos observare debent, nec ab illis recedere. Illustrari hoc potest exemplo Legati Electoris Brandenburgici Nicolai a Bock ad electionem imperatoriam missi, qui contra Principis sui mandatum votum dedederat Ludovico Bava- 162
 ro, & non Friderico Austriaco, ut quidem jussus erat, ob quod factum fame necatus misere perit. Cranzius *lib. 9. c. 8.* Hinc Impp. Arcad. & Honor. *l. quicumque 2. C. d. Execut. & exactor.* præcipiunt compulso- 163
 ribus, exactoribus, admonitoribus, portitoribusve præcepti, die die Fürstl. Ordre überbringen, ut hoc tantum potestatis arripiant, quod mandatum curæ suæ specialiter approbatur; quo & collimat *l. 7. C.*

Theod. cod. ibi. extra limites specialiter sibi praescriptos agat, adeo ut ministro contra praeceptum Superioris quid intentanti temerario ausu, impune resisti possit. l. contra nostra. 5. C. eod. l. devotum. 5. C. de Metat. l. prohibitum. 5. C. de jure fisci ibi. ut etiam si officiales ausi fuerint a tenore datae legis, von der Fürstl. Ordre / desistere, ipsis privatis resistentibus a facienda injuria arceantur. Conf. l. omnes judices. 33. C. de decur. l. nemo fiat. fin. C. de discuss. Ant. Fab. in C. tit. de Exec. rei judic. def. 15. multo magis appellari potest. Thom. Carlevalii Tract. de judic. tit. 1. disp. 6. n. 4. Dn. Lynck. tr. de Gravam. extraj. c. 3. p. 2. §. 27. n. 17. Excessus tamen exequentis dejure non praesumitur. Ludov. Postius de Manuten. decis. 75. n. 9.

- 264 Proinde non insulse disputatur apud Gellium *N. A. L. l. c. 13.* quidnam foret in recepto mandato rectius, id ne omnino facere, quod mandatum est, an nonnunquam etiam contra, si eo facto videri possit res eventura prosperius exq; utilitate ejus, qui id negotium mandavit? Refert ibi, non paucos esse, qui sententiam suam in una parte defixerint, & re semel statuta deliberataq; ab eo, cujus negotium id potissimum esset, nequaquam putaverint contra dictum ejus esse faciendum, etiam si repentinus aliquis casus rem commodius agi posse polliceretur, ob rationem, ne si spes fefellisset, culpa impatientiae & poena indeprecabilis subeunda esset; si res melius forte vertisset, Deo quidem gratiam habendam, sed exemplum tamen intromissum videri, quo bene consulta consilia religione mandati soluta corrumparentur. Dissidentium verò opinionem hoc fundamento niti, ait, quod talia incommoda, quae metuenda essent, pensentur emolumento subsequenti, ne oblata divinitus rei bene gerendae occasio amitteretur, ubi simul prudenter addit, respiciendum esse ad ingenium, naturamq; illius, cuja res praeceptumq; esset, ne ferox durus indomitus inexecrabilisq; sit, qualia fuerunt Posthumiana imperia & Manliana. Nam si tali Praeceptorum ratio reddenda sit, nihil faciendum aliter quam praeceptum est. Confirmat id ipsum exemplo P. Crassi Muciani, Magistro ἀρχιτέκτων jubentis, ut ex malis duobus uter major esset, eum mittendum curaret, cum ille verò non, uti jussus erat, majorem, sed quem esse magis idoneum aptioremve existimabat, minorem misit, virgis eum cedere jussit, addita hac epigrammā: *Corrumpi & dissolvi omne officium Imperantis, si quis ad id, quod*
facere

facere iussus est, non obsequio debito, sed consilio non desiderato respondere. Hoc ipsum maximè in bello observari docemur ex *l. de ser-* 166
vore. 3. §. 15. ff. de re milit. ubi Ictus Modest. ait: *in bello, qui rem a*
Duce prohibitam facit, aut mandata non servavit, capite punitur, et-
iamsi bene gesserit; quod etiam confirmat Gail. *1. de pac. publ. c. 4. n. 27.*
 exemplo ex Valerio Maximo *L. 2. cap. 2.* desumpto. Videlicet Manlius
 Torquatus filium e medio sustulit, quod cum hoste contra præceptum
 suum dimicasset, hostemque superasset, satius esse iudicans, patrem 167
 forti filio, quam patriam militari disciplina carere. Quo etiam sine
 dubio respexit Dux Sidonius, qui admonitus: videret, ne importuno in
 verba Regis obsequio Regis causa proderetur, Regis administratos sub-
 inde imperata interpretari par esse, mandatis satis obtemperari, si vin-
 catur, respondit: *impositum sibi a Rege munus mandatis regis obse-*
quendi, non relictum super iis arbitrium consultandi. Vid. Dn. Becman.
Histor. Orb. terrar. P. 2. c. 1. §. 12.

Ante omnia vero Legatus hoc requisitum attendere debet, & e- 168
 pistalmata sui Principis exactè observare. Vid. Franc. Vayer. *de Legat.*
c. 11. quo etiam collimant, quæ de hac materia fusius proponit Wic-
 quefort *tract.* quem vocat, *l' Ambassadeur l. 2. partit. 5.* ubi ait: *So*
lan demnach ein Ambassadeur nicht eher von aller Verantwortung
sich befreyet zu seyn ermesen / als wann er seiner gegebenen Or-
dre in allen und jeden punctuellement nachgekommen / er kan
auch schlechterdinges nicht vor seines Fürsten Ungnade gesichert
leben / im fall er sich der gehorsamen Pflicht / womit er seinem Herrn
zu aller gehorsamsten Aufmerksamkeit verbunden ist / einiger mäs-
sen entziehen darff: Id. *lib. 2. partit. 4.* Legatos ita instruit: Ein Am-
 bassadeur ist verbunden die Ordre seines Prinzen haarklein
 und von Punct zu Punct zu vollstrecken / absonderlich wenn
 dieselbe austrücklich an ihm ergangen / oder doch wiederholet werden.
 Narrat Livius, referente Francisco Vayerio *tr. de Legat. c. 11.* Legatos
 Romanorum Tarentum missos, publice laudatos fuisse, quod non modo
 fideliter mandata executi fuissent, sed etiam, quod quibus acceperant
 verbis, legationem peregissent.

In causa ergo tam difficili & periculosa una eademque decisione 169
res in thesi absolvi nequit, sed negotiorum *diversitas, circumstantiarum*

- varietas, generalitas & incertitudo epistalmatis, natura & indoles ipsius Principis ostendent, qualis decisio in hypothesis sit formanda. De natura & indole Principis jam supra ex Gellio vidimus. Quod generalitatem Epistalmatis attinet, wen die Ordre general ist / tunc observanda decisio Pauli in l. si quis pro eo. 46. ff. mand. Licet aliis prestationibus exsoluta sit causa mandati, quam quæ ipsi mandato inerant; si tamen hoc mandatori expedierit, valere. An autem incertum sit epistalma & generale, dijudicari potest ex Clausula inserta: Reliqua tue prudentie & discretionis committimus. Et hoc generale mandatum non infrequenter dari Legatis docet Wicquefort cit. tr. L. 1. partit. 13. ubi inter exempla addit literas ad Legatum nomine Regis Galliarum missas, his verbis: Der König will / daß ihr in der bevorstehenden Reise sonder einige gegebene Ordre und Instruction dasjenige / was ihr selbst nach gelegenheit rahsahm zu seyn erachten werdet / bescheiden und verrichten sollet. Subjungit & aliam: Es will ihre Königliche Majest daß dieses Memorial vor sie aufgesetzt und ihnen ausgeliefert werde / damit sie sich desselben als einer Befräftigung seines Königl. Befehls und Meinung / nicht aber als eines unwandelsbaren Gesetzes zu vollstreckung der ihnen aufgetragenen angelegenheiten zu gebrauchen haben mögen. Sane notari meretur exemplum quod affert Frider. Marselaër L. 2. de Legat. diff. 4. de CAROLO AUDACE, qui non certo aliquo mandato Legatos suos ad LUDOVICUM Regem Galliarum instruxit, sed solummodo eis dedit chartam nullo verborum contextu adorientam, subscripto tantum Caroli nomine, hac mente, ut quicquid Legati e re Regis esse intelligerent, summa autoritate exquerentur. Conf. Dn. Præs. Vol. 4. diff. 15. de oblig. Princ. ex fact. Min. 6. 2. n. 22. ubi talis reperitur formula: Es möchte der Abgesante endlich schliessen / so guth er immer könnte / und so weit er es zu bringen vermöchte. Mutatio circumstantiarum non prævisarum & supervenientes casus sæpius quoque non admittunt, ut stricte insistere epistalmati Legati possint, adeoque Gail. Lib. 1. de pac. publ. cap. 4. n. 30. concludit, Commissarios & Legatos Principum ex causa nova, quæ committentem latebat, quandoque extempore pro re nata limites mandati sui pro utilitate domini excedere posse, veluti qui pro honore Principis non exequitur mandatum. Hector. Capyc. Latr. Decis. noviss. dec. 170. n. 23.*

n. 23. Unde & procurator nunquam excessisse dicitur, dum ea facit, quæ possunt considerari uti consentanea menti & intentioni mandantis, & quæ ipsemet verosimiliter esset factururus, Joh. Baptist. Saminiat. *controv.* 32. n. 88. Tutius tamen est, si tempus & occasio ferant, super nova & incidenti causa committentem consulere, ne si res aliter opinione cadat, ipsi Legati in vitæ honoris & bonorum periculum ob non arcte servatum mandatum adducantur. Hoc ipsum quoque diligenter inculcat Wicquefort. *cit. tr. L. 1. part. 14.* quod, cum in quavis Instructione etiam sufficienti non omnes possint exprimi casus, præcautiones & admonitiones, semper suo Principi rescribere debeat, und durch verneuerte Ordre dieses versehen. Imo si videant, magnum in executione epistalmatis imminere præjudicium, ut omni periculo & culpa se liberent, omnino hoc attendere debent Legati. Hinc addit, eos plane non esse obstrictos ad exequenda epistalmata, quando sentiunt, obedientiam hac ratione Principi damnosam futuram, ut adeoque prudentia singularis requiratur in Legatis, qua hæc omnia recte perpendere & ponderare possint, præprimis vero, wen man den Gesanten keine Zeit lasset, daß er seines Fürsten Ordre erwarten könne. Denique circa hoc requisitum optime quoque attendendum, an exequens *directo* contra formulam sibi datam agat, an vero illa agat, quæ quidem expresse in epistalmate non continentur, *tacite* tamen in eo latent, quo casu dici nequit contra hoc requisitum peccasse, veluti, quæ ad faciliorem mandati executionem faciunt; *arg. l. 2. ff. de Jurisd.* quod ipsum etiam in privatorum mandatis observari docent, *l. ad rem 16. & l. ad legatum. 62. ff. de procurat.* Petr. Franc. de Tondut. *tr. de quest & Resol. Benef. l. 1. c. 32. n. 7. & lib. 2. c. 19. n. 8.* Joh. Baptist. Saminiat. *Controv.* 33. n. 61. Coelij. Bichii *Decis. Rot. Roman. decis. 397. n. 7.*

Cum hoc secundo requisito connexum valde est *tertium*, scil. Ne aliquid sine Epistalmate in rebus magni momenti faciat. Si enim facta citra Principis mandatum sunt admodum periculosa, adeo ut eventus facile in grave Reip. damnum vergere potuisset, licet idem feliciter cesserit, non tamen propterea minister erit excusatus, sed potius non levi pœna afficiendus, nisi causa alia iusta mitigationem pœnæ suadeat. Dn. præf. *disp. d. Obl. Princ. ex fact. Min. c. 2. n. 50.* Facit huc *l. un. C. ne sine jussu Princip. cert. jud. lic. confisc.* ubi solummodo

modo excipiuntur in summa administrationis potestate positi; reliqui autem omnes absque jussu Principis confiscari prohibentur, quod intelligunt de *extraordinaria confiscatione*, non de ea, quæ fit in *consequentiam & a Lege jam dictata* est. vid. B. Dn. Brunnem. *ad c. l.* Solet vero hujus requisiti ratio imprimis haberi in bello, ubi quicquid citra mandatum gestum, was ohne Ordre geschehen / mox peccatum est. *cit. disput. c. V. n. 2.* Quodnam enim negotium majoribus periculis est expositum, quam bellum? ubi magis anceps est & dubia fortuna, quam in præliis? Hinc tali modo tota Respubl. exponeretur incipiti eventui, quod admittendum non erat. Hinc ne quidem conjecturam voluntatis, ubi mandatum deficit, valere contendit H. Grot. *d. I. B. & P. L. 1. c. 3. §. 5. n. 3. cum non sufficiat, videre, quid hoc rerum statu summam potestatem habenti, si consulatur, placitum sit, sed hoc magis videndum, quid ille, ubi res moram fert, aut dubiam habet deliberationem, se inconsulto cupiat fieri, si ea de re lex ferenda sit.* Hic sine dubio statueretur, ne minister inconsulto Principe aliquid suscipiat summam rerum spectans, uti est bellum offensivum. Conf. Dn. de Pufend. *L. 8. de I. N. & G. c. 6. §. 11.* Optime hanc sententiam illustrat supra jam allegata *l. desertorem. 3. §. 15. de re milit.* imo & ex *L. Julia Majestatis* tenetur, qui injussu Principis, penes quem jus belli gerendi residet, bellum gesserit, delectumve habuerit, exercitumque comparaverit. *l. lex duodecim. 3. ff. ad L. Iul. Maj.* Adducta hanc in rem sunt exempla in sæpe laudata *disp. c. 5. §. 10.* tam ex veteri quam moderno rerum statu.

Siquidem id apud omnes ferè obtinuit Gentes, ne inconsulto Principe aliquid in bello susciperetur. Docent etiam id aperte omnium Regnorum & populorum jura militaria die Krieges Articul. Brieffe / quorum potiora digesta sunt in unum volumen sub tit. *Corpus Juris militaris*, ubi in den Königl. Schwedischen Articul. Brieff tit. 11. §. 55. sequentia reperiuntur: Welches Regiment oder Fahnen / ohne unser oder des Feld Marschall Vorberußt und Befehl / mit dem Feinde in einen Tractat oder Handel sich einläßt / und die Befehlshabere daran schuldig seyn / so sollen dieselbe an Ehr und Guth / so auch an Leben gestraffet / von denen gemeinen Soldaten aber allezeit der zehende nach dem Loß gehencfet / und mit den andern

ändern procediret werden/wie droben beyhm 49. art. (ubi disponitur, quod debeant fieri infames, & ignominiosam pati dimissionem) angedeutet. Es könten sich denn etliche gnugsam entschuldigen / daß sie sich dessen nicht theilhaftig gemachet / sondern mit Ernst dawider geredet / auf solchen Fall werden sie billich schadlos gehalten / und hätten es zu genießten / wenn etwa Gelegenheit zu deren Beförderung vorkommen würde. Idem etiam dispositum in Chur Brandenburg Kriegs-Recht Artic. art. 27. Sic & Christianus IV. Rex Daniæ constituit art. 27. ne ullus belli Præfectus, cui defensio urbis aut castris alicujus commissa, absque Principis seu Regis jussu cum hoste paciscatur aut se dedat, er hätte denn deswegen Befehl bekommen / oder auch dasselbe / so lange ihn befohlen worden / gehalten. Hinc in necessitate constituti maturè hoc indicare debent suo Principi & ejus epistalma expetere, denn sonst muß er davor im Krieges-recht antworten. Repetitur etiam id ipsum in den Hannoverischen Articulis Brieffe art. 59. his verbis: Wer von unsern Officirern / welchen das *Commando* in einen festen Posten von uns anvertrauet worden / denselben Orth ohne die höchste Noth / und unsere Ordre / da er dieselbe haben kan / aufgibet / und verläßset / der soll das Leben verwürcket haben. Paria traduntur in dem Articulis Brieff der Reichs-Völcker art. 62. Conf. Hug. Grot L. 3. c. 15. §. 6. ubi idem confirmat, quod scil. teneatur suæ civitati, qui non jussus in bello aliquid fecit, non tamen hosti ad reparandum damnum, quippe cui nullam intulit injuriam. Dantur tamen aliquando justæ excusationum causæ, wenn ein Befehlshaber ohne Ordre die Festung aufgegeben / de quibus vid. tit. 12. der Königl. Schwed. Kriegs-Artic.

179

180

181

182

Cæterum idem hic monendum, quod de Legatis supra jam monitum est. Videlicet sæpe mutato rerum statu aliquid in bello commodè suscipiendi se offerre occasionem, quæ tamen antequam Dux belli a Principe, cujus auspiciis bellum geritur, epistalma consequatur, facile interea evanescere potest, ubi equidem ipsi Duci nihil imputari potest, se excusanti: Er habe keine Ordre zu schlagen gehabt / sed belli exitus eo ipso impeditior magisque anceps redditur, hinc *questionis* magis *politica* est, & *prudentiæ militari* relinquenda, an consultum semper sit, tam arctis Præfectos belli includere cancellis, Optimum satis

satis iudicium est, quod in disp. Dni Præs. *de. Obl. Princ. ex fact. Min.* c. 5. n. 18. affertur: videlicet prudentis Principis esse explorare prius fidem & dexteritatem ministrorum militarium, & hac bene probata, liberiores quodammodo potestatem Duci belli primario concedere, licet ut solennem aciem absque præscitu Principis ingrediatur, non facile committi soleat. Imo B. Ziegl. ad Grot. *L. 3. c. 22. §. 5. n. 2.* hoc addit: Rectius Duces nullis certis mandatis instruuntur, sed ex re capere consilium jubentur, quemadmodum Romæ, cum bellum decretum fuisset, Senatus sibi pacis tantum firmandæ jus reservavit, cætera in Imperatoris potestate erant, dimicare aut abstinere pugna, obsidere urbes, cum obsessis de vitæ & liberationis incolumitate pacisci, solvere obsidia, & quæ his sunt similia. vid. Förstner *ad Tacit. Lib. 1. annal. 10.*

- Ad causas magni momenti merito etiam referendæ criminales,
- 183 ubi agitur de vita hominis. Hinc licet Princeps summus alicui ex Ministris vel Iudicibus concesserit potestatem inquirendi & processum formandi, potestatem tamen exequendi sententiam sibi vindicare nequit, cum illa Principis ipsius subscriptionem requirat, quo pertinet Volradi Fürstenholds *Politisches Bedencken über das eigenhändige unterschreiben grosser Herren P. 2. n. 7.* ubi ait: So hat ein ieglicher Regent darin billich feste Ordre zu stellen / damit in solchen Dingen nichts ohne seinen eigenhändigen Befehl exequiret werde.
- 184 Imò si vel maximè executio demandata sit, tamen & hæc suspendi potest, ubi nova emergit ratio inquirendi, veluti si poena capitali afficiendus, complices quosdam indicet. Proficit enim, legitimè de his inquirere, quo provincia purgetur facinorosis hominibus, maximè si furum aut latronum colluvies ingens adhuc alicubi lateat. *l. congruit. 13. pr. ff. de off. Præs.*
- 185 Cum verò dentur aliæ quædam causæ, quæ omnino speciale mandatum Principis exigant, præprimis hoc requisitum attendere debet minister, qui in huiusmodi negotio versatur, licet jam generali mandato instructus sit. Pertinet huc, quod sicuti procuratori generali non permissum sit absque speciali mandato transigere, *l. transactionis. 7. C. d. Transact.* ita nec inconsulto Principe ohne Fürstl. Ordre procuratori Principis transigere licet, *l. nulli. 13. ff. eod.* Imò si venditionis

vel donationis causa quid agat, nihil agit; non enim alienare rem Cæsaris, sed diligenter illam gerere commissum est, *l. 1. §. 1. ff. de offic. proc. Cæs.* & generale mandatum in administrando, non dissipando ipsi concessum, ut hinc tale factum inconsultum Principi non noceat. *l. factum. 22. C. de pact.* Conf. Dn. Præf. *disp. de Oblig. Princ. ex fact. min. c. 2. n. 40.* Notabile hanc in rem adducit exemplum Wicquefort *187*
L. 1. part. 15. de Philippo Rege Galliae Legatum ad Regem Castiliæ mittente, qui cum promitteret aliquid nomine sui Regis Regi Castiliæ, se inde non obstrictum arbitrabatur Gallus, opponens: *der Gesante hätte keine Ordre gehabt zu versprechen.* Quo vero hujus Regis amicitiam conservaret, ipsum Legatum noxæ quasi dedit, & ita factum inconsultum Legati punire voluit. Conf. *l. 28. in f. ff. de pact.* In causa tamen *illiquida*, ubi transactio ad conservationem jurium tendit, valebit, ob er gleich nur generale Ordre gehabt. *vid disp. cit. n. 46.*
 Nam ut bene observat Grot. *L. 3. c. 22. §. 2. & 3.* obligatur Princeps per eos, quos voluntatis suæ ministros elegerit, siue voluntas illa specialiter sit expressa, siue ex ipsa præpositionis natura colligi possit. Et ita hoc casu etiam ex re ipsa obligatur. Qui enim dat facultatem, dat quantum in se est, quæ ad facultatem sunt necessaria. Ex hoc principio etiam dijudicari debet dispositio *l. bene a Zenone. 3. C. de quadr. præscr.* quæ eo tendit, ut, qui a Fisco emit statim securus fiat, adeo ut illa res a possessore evinci nequeat, sed tantum intra quadriennium ab ipso fisco. Conf. *§. fin. I. de Usuc.* Sed hæc dispositio tamen non habet locum in venditionibus rerum fiscalium, quæ a Principalibus Rationalibus von denen Fürstl. Beamten speciale mandatum ad vendendum non habentibus fiunt; nam diserte lex requirit Epistalma, verb: *ex epistalmate tamen nostro*, quæ verba necessitatem legalem satis ostendunt. Conf. Myl. ab Ehrenb. *d. Princip & Stat. Imp. c. 32. §. 3.* Franc. de Claßp. *ibi cit. qv. 2.* ubi Epistalmatis necessitatem pluribus persequitur. Cum vero hoc privilegium Fisci bonam fidem præsupponat, *190*
 quæritur, si procurator sciverit rem esse alienam, Princeps autem ignoraverit, an procuratoris scientia, qui ex ejus epistalmate alienavit, possit præjudicare Principi? Sane cum in hoc negotio ex speciali epistalmate vices Principis gerat, & negotium tale tangat interesse Principis, scientia hujus habetur pro scientia Principis, & illi præjudicat, *l. 14. ff.*

ad Municip. Nig. Cyriac. Contr. for. 531. n. 28. 29. accedente diuturnitate temporis aliisque circumstantiis: Petr. Franc. de Tondut. quest. & Resol. Benef. p. 3. c. 198. n. 7. veluti ubi quis specialiter ad aliquod negotium deputatus. Scientia ergo procuratoris malam fidem in Principe haftenus parit, ut beneficium fisci hoc cesset.

- 191 Sicuti vero quidam actus speciale epistalma requirunt, ut absque hoc recte geri nequeant; ita e contrario ad quorundam negotiorum subsistentiam non necessarium est epistalma aliquod speciale,
- 192 sed absque hoc recte perficiuntur. Alterum exemplum est in *procuratore Caesaris*, alterum in *Ducibus belli*. Ille acquirit suo Principi, si jussu ejus servus Caesaris adierit hereditatem opulentam *l. 1. §. 2. ff. de offic. proc. Caf.* Unde cum absque speciali Epistalmate procurator Caesaris hoc efficere possit, dicitur hoc esse *præcipuum*. Conf. *l. si quis mihi. 25. §. 2. ff. de acquir. vel amitt. her. & l. aufertur. 46. §. 8. de jur. fisci*, ubi hoc ita limitatur; ut *Cæsari volenti* acquirat. Videl. haftenus mandatum Caesaris ad adeundam hereditatem non est necessarium, quoties per illam *conditio* ejus sit *melior*, ubi autem forsan subest dubium, tantum *Cæsari volenti* acquiritur. Sed veniamus ad *Duces belli*. Horum officium maxime ad *Epistalma* adstrictum esse, tam in bello gerendo quam finiendo, ex antea dictis apparet. Unde foedera *absque speciali jussu* pangere nequeunt. Alia tamen est ratio in *Sponsionibus*, quoties inter se *Duces belli* quædam paciscuntur; *l. conventionum. 5. ff. d. pact.*
- 193 ut adeo sponsiones a foederibus in eo differant; *Fœdera* fiunt jussu summæ potestatis, seu autore eo, qui τὸ Κύριον habet. *Sponsiones* vero sunt, ubi hi, qui a potestate summa mandatum ejus rei non habent, aliquid promittunt, quod illum proprie tangit. Grot. *L. 2. c. 15. §. 2. n. 1.* B. Dn. Pufend. *L. 8. c. 9. §. 12.* Excell. Dn. Thomas. *disput. de Spons. Claudina Rom. §. 50. 51.* B. Dn. Brunnem. *ad l. 5. ff. de pact. n. 5.* Potest hoc illustrari ex ipso Livio *Lib. 9. c. 5.* ibi: Coss. profecti ad Pontium in colloquium cum de foedere victor agitarer, negarunt, *injussu populi* (penes quem residebat summa rerum) foedus fieri posse, nec sine fecialibus ceremoniaque alia solenni. Itaque non ut vulgo credunt, Claudiusque etiam scribit, pax Claudina, sed per sponsionem facta est.
- 194 ut adeo sponsiones a foederibus in eo differant; *Fœdera* fiunt jussu summæ potestatis, seu autore eo, qui τὸ Κύριον habet. *Sponsiones* vero sunt, ubi hi, qui a potestate summa mandatum ejus rei non habent, aliquid promittunt, quod illum proprie tangit. Grot. *L. 2. c. 15. §. 2. n. 1.* B. Dn. Pufend. *L. 8. c. 9. §. 12.* Excell. Dn. Thomas. *disput. de Spons. Claudina Rom. §. 50. 51.* B. Dn. Brunnem. *ad l. 5. ff. de pact. n. 5.* Potest hoc illustrari ex ipso Livio *Lib. 9. c. 5.* ibi: Coss. profecti ad Pontium in colloquium cum de foedere victor agitarer, negarunt, *injussu populi* (penes quem residebat summa rerum) foedus fieri posse, nec sine fecialibus ceremoniaque alia solenni. Itaque non ut vulgo credunt, Claudiusque etiam scribit, pax Claudina, sed per sponsionem facta est.
- 195 Conf. Dn. Thomas. *c. 1.* Harum autem Sponsionum usus tunc sese exserit, quoties in mora periculum est, aut jussa Majestatis audiri nequeunt

queunt. Brunn. c. l. n. 7. Et haecenus Duces belli excusationem merentur, quod exercitum ab interitu moraliter certo vindicare & Reip., quæ hoc nititur, consulere voluerint. Ipse tamen Princeps tali sponfione non præcise obligatur, ceu ad caput fequens n. 24. feqq. oftendemus.

Referri etiam huc poffunt cafus alii, ubi miniſtri excufantur, ſi non conſulto aut iubente Principe quid fecerint ob imminens grave periculum & Reip. difcrimen. Et ex hoc merito limitanda eſt aſſertio ſupra n. 183. de cauſis Criminalibus adducta, quod ſcil. nemo ſine juffu Principis pœna mortis affici queat. Quid enim ſi vivente inquilto tumultus aliter ſedari non poſſit? *l. quicadam. 16. ff. ad L. Cornel. de ſicar.* ſi ſit latro manifeſtus, vel ſeditio prærupta factioque cruenta, vel alia juſta cauſa, quæ moram conſulendi & reſcribendi non recipiat? tunc ſane punire iudices poſſunt, non pœna feſtinatione, ſed præveniendi periculi cauſa, & deinde reſcribere. *l. ſi quis filio. 6. §. 9. ff. de inj. rupt. irrit. fact. teſtam. l. conſtitutiones. 16. ff. de appellat. l. obſervare. 2. C. quor. appell. non recip.*

Succedit denique ultimum requiſitum: Ut Epiftalmata Miniſtri exacte diligenterque exequantur. Certum enim eſt, aliena negotia exacto officio geri debere, nec quicquam in eorum adminiſtratione neglectum ac declinatum culpa vacuum eſſe. *l. in re mandata. 21. C. Mand.* Quod ſi ad hoc in negotiis privatorum attendendum; multo magis Miniſtri & Officiales exactiſſimam diligentiam impendere debent, quippe duplici vinculo ad hoc obſtricti (1) epiftalmate ſeu ſpeciali mandato Principis obligandi & parendi neceſſitatem habente; (2) obligatione communi omnium civium ad communem utilitatem promovendam, ad quod etiam Homagio ſeſe obſtrinxere. vid. Diſp. Dn. Præſ. d. obl. Princ. ex fact. Min. c. 4. n. 5. Add. *l. 2. C. d. offic. Civ. mun. l. 1. de ſuſcept. l. 4. §. 1. famil. herc.* Non enim ferendi ſunt miniſtri, qui deſides & reſupina cervice tantum titulum gerunt, *l. de his. 5. C. de Cuſtod. reor.* cum boni & innocentis viri officio fungi debeant. *l. cetera. 4. §. 1. ff. famil. herc.* Proinde retardari non debet executio mandati, quando de juſtitia & validitate illius conſtat. Angel. Celf. Decif. Rot. Rom. decif. 22. n. 13. Cum enim officium conſiſtat in obligatione faciendi, ea omittere, quæ ad ejus exercitium ſpectant, dolo proximum eſt. Chriſtoph. Crefp. de Valdaura obſ. 98. n. 9.

Sed cum hic non simus solliciti in genere de negligentia Ministrorum, de qua fusius Myl. ab Ehrenb. in *Hyparchol.* in specie solummodo de illa videamus, quam adhibent circa executionem Epistalmatum, illa vel plane non exequendo, vel tardius quam licuerat. Poenæ pro varietate circumstantiarum possunt variæ statui, wenn jemand die Fürstl. Ordre nicht respectiret/nec una Regula absolvi possunt, sed arbitrio Principis determinandæ. Plane si *dolo* & *ex contumacia* minister recusat nulla iusta de causa exequi iussum sibi demandatum, crimen læsæ Majestatis videtur incurrere, & eo nomine ex L. Julia teneri. *arg. l. 1. C. ad L. Jul. Majest.* Si vero *ex oscitantia* duntaxat hoc neglexerit, poena *arbitraria* erit, & solet plerumque Clausula indignationis bey Vermeidung unserer schweren Ungnade/vel: so lieb als ihn unsere Gnade ist/epistalmati adjici. Cacheran. *Dec. 80. n. 18.* Scacc. *de Judic. c. 12. n. 18.* Brunn. *Jure Eccles. Lib. 3. c. ult. §. 3.* Myl. ab Ehrenb. *de Princ. & Stat. Imp. p. 2. c. 4. §. 2. lit. b.* ubi Dn. Præf. in publicis ad hunc autorem prælectionibus annotavit, determinationem der Ungnade capiendam esse partim ex qualitate facti a Principe injuncti, an ex ejus omissione damnum redundare possit in Rempubl. aut alium privatum: deinde ex qualitate contumaciæ, an aliquam causam habeat probabilem non factæ paritionis, qualis in jure nostro est, si Princeps quid severius mandet, ex cujus executione damnum irreparabile metui possit, ubi executio per 30. dies suspendenda, vid. *l. 20. C. de pæn.* de qua materia supra jam actum.

Unde patet, temperamento hic opus esse, nec statim poenis subjiciendum, qui non statim absque omni mora epistalma sui Principis executus est. Haftenus enim dicta procedunt, ubi iusta causa differendi & rescribendi Principi & *secundum jussum* expectandi Officialis destituitur. Sæpe enim quid mandat Princeps, ex quo tamen officialis facile judicare potest, hanc Principi sententiam esse amplius non posse, sed illum vel non satis informatum, vel statum rei non exacte nosse, hinc omnino tali casu incumbit officiali, ut *ulteriore jussu* expectet, quo hoc accepto securius voluntatis sui Principis executor esse queat, nec contra voluntatem ejus agat, voluntatem ejus implere conando: certiorandus ergo ante executionem mandati Princeps de impedimentis, quæ occurrunt. Hector, Capycii Latri *Decis. noviss. decis. 170. n. 3.*

Hinc

Hinc jam coronidis loco quædam annectenda sunt de *secundo*
aut tertio jussu. Notum verò est, quod Rescripta semper præsupponant
 preces, & sic in se semper contineant tacitè clausulam: *si preces verita-*
te nitantur, adeoque sub- & obreptionis exceptioni aliquando locus
 fit. Sic & mandata seu epistalmata ut plurimum emanant ex relatio-
 ne alicujus ministri vel ejus suggestionem; hinc eodem modo in se ha-
 bere videntur clausulam: *si relatio veritate nitatur*. Unde si probabi-
 liter ex circumstantiis dijudicari possit, mandata niti falsa alicujus sug-
 gessione, non sunt statim executioni tradenda, sed rescribendum Prin-
 cipi, & ulterior jussio expectanda, præsertim si Princeps *contra jus* quid
 mandaverit. Non præsumitur enim Princeps velle aliquid contra jus
 statuere, & si quid contra illud mandaverit, præsumitur potius per am-
 bitiosam importunitatem alicujus factum, *c. qui per ambitiosam. f. X. de*
Rescript. in 6. l. 1. C. de petit. bonor. subl. lib. 10. Gail. 2. obs. 58. n. 9. præ-
 fertim cum nec omnium memoriam habere possit. Sanè ipse Impe-
 rator in *Nov. 17. c. 4.* jussus iniquos & præcepta etiam solenni formâ
 edita non vult esse observanda, nec ex eis aliquid agendum, antequam
 secundam præceptionem acceperit, *bis ex andere Ordre erhalten.*
Conf. Nig. Cyriac. Contr. for. 59. n. 13. Hect. Capyc. Latri. Decis. noviss.
decis. 174. n. 5. & decis. 191. n. 31. Imo in *Nov. 82. c. 13.* tales jussiones,
 quæ sunt contra Leges, non attendi debere, præcipitur, sed potius le-
 ges sequendas, cum Princeps id velit obtinere, quod ejus Leges vo-
 lunt. Et in *Novell. 113.* disposuit Imp., ne lite pendente jussiones Princi-
 pum attenderentur, quæ judici injungerent, aliter causam esse tractan-
 dam, quam per jus commune liceret. *Conf. L. Rescripta. 7. C. de prec.*
Imper. offer. l. fin. C. si contra jus vel util. publ. Unde Reges Ægyptio-
 rum Judices suos jurejurando adigebant, ut, si quid juberent, quod in-
 justum esset, nullo modo id exequerentur; & TIBERIUS CÆSAR dixis-
 se fertur: Si quid contrarium Legibus per epistolam jussero, obsequi
 nolite, sed me ignorantia lapsum creditote. De ANTIOCHO TERTIO
 Asiæ Rege referunt Gail. 2. obs. 58. n. 10. & Mar. Giurba *decis. 47. num. 3.*
 quod omnibus suis urbibus scripserit, ut si quid in literis, quæ ejus no-
 mine scriberentur, esset, quod Legibus adversari videretur, crederent,
 ignaro se hujusmodi literas scriptas fuisse, & propterea eis non pare-
 rent. Idem quoque de AGESILAO Rege idem refert. Pertinet hac *c. si*
quando

quando. 5. X. de Rescript. quod scil. in tali casu qualitas negotii, quod demandatum est officiali, diligenter sit considerata, & ita aut mandatum reverenter adimplendum, aut rationabilis causa alleganda, quare non adimplere possit iussum.

- 208 Quocirca licet domanialia alienari nequeant, etiam si vel maxime rationalis iussionem Principis pro se habeat, tamen teste Fabro in *C.L. 3. tit. 22. def. 11.* invaluit, ut plerumque alienationes istae admittantur, si *trina* Principis *iussio* urgeat, quæ rationalem a iurijurandi, quod ad eam rem pertinet, observatione liberat & eximit. Ex quo idem infert, ex pluribus emtoribus non eum præferri, cui res prius vendita, sed eum demum, qui prius trinam illam iussionem a Principe impetravit. Adscribunt enim secundæ iussioni efficaces effectus, veluti, quod habeat vim clausulæ: *ex certa scientia*, ut adeo omnis exclusus præsumptio sub- & obreptionis. Nam ex actuum geminatione certa scientia & voluntas colligitur: Petr. Franc. de Tonduti in *tr. de quest. & Resol. benef. lib. 1. c. 62. n. 11.* it. clausulæ: *non obstante*, quo ipso appareat, Principem voluisse, destinato consilio a juris communis Regulis abscedere; & denique clausulæ *motus proprii*, vid. Ludov. Rudolfin. de Sabloneta *de Absol. Princip. pot. c. 3. n. 11.* Gail. 1. *obs. 35. n. 6.* Everhard. a Middelb. *loc. topic. a conjunct. seu combin. duarum Legum. n. 6.* etiam si non expressæ sint. Arismin. *Tepat. Decis. tit. 48. c. 2.* quod tamen intelligi debet, dummodo in secunda iussione sit facta mentio de prima. M. Anton. Peregrin. *tr. de jure fisc. L. 1. tit. 3. n. 39 inf.* Jason. in *l. nec*
- 209 *damnosa. n. 6. inf. C. de prec. Imp. offer.* Cæterum sicuti rescripta hisce & similibus Clausulis vallata tollunt quidem præsumptionem sub & obreptionis, non tamen remonent probationem sub & obreptionis; Dn. Præf. *Disp. de Motu proprio* ita quidem epistalma repetitum inducit præsumptionem animi satis deliberati Principis, & quod hætenus tuto exequi minister potest, ut exculetur: interim tamen non excluditur probatio: daß die confirmirte Ordre auff annoch ungegründeten præsuppositis beruhe / ita ut circumstantiis id suadentibus, fidelis minister rursus Principi rescribere & causas, cur mandatum hoc non possit exequi, allegare debeat.

- 211 Eodem modo *secundum epistalma* requiritur, ubi dubium oritur, ob dieses oder jenes mit in der Ordre begriffen / nam partibus, quas

quas mandatum hoc tangit, contradicentibus, nihil tutius est, quam executionem differre & secundam expectare jussionem. Accidere id potest in Commissariis, ubi propter partium contradictionem de commissa Jurisdictione dubium suboritur, ob der Commissarius von seinen gnädigsten Herrn Ordre habe/diesen oder jenen Punct mit zu schlichten. nam tunc secundam jussionem, ut vocant, impetrare solet. vide Gail. 1. obs. 35. n. 5. imo & appellatio tali casu permessa est. Id. c. l. n. 4. & hoc casu præcise standum secundo præcepto, nec admittitur ulterior Contradictio. Denique ubi epistalma publicæ utilitati quam maxime ad-
versatur, non statim est ei obediendum, sed etiam secunda jussio expectanda. Petr. Ant. de Petr. *de jur. quas. per Princ. non toll. c. 24. n. 40.* modo accurate minister dijudicare queat, quidnam utilitati publicæ adversum sit.

212

CAPUT IV.

DE

EPISTALMATIS EFFECTU.

SUMMARIA.

Effectus epistalmatis in Principem redundat. 1.

Primus effectus scil. imputatio. 2.

Quid Imputatio in moralibus? 3.

Qua ratione effectus imputetur? 4.

Quomodo jussus imputetur? 5.

Quatenus acquiratur per liberam personam. 6. 7.

Applicatur ad ministros & Legatos. 8. 9.

Imputatio ex jussu ex LL. deducta. 10.

Applicatio. 11.

Factum Ministri, Factum Principis. 12.

Quatenus Princeps ex epistalmate

obligetur. 13.

Ille Princeps alteri Principi inde obligetur, quid requiratur. 14.

Legati absque mandato non admittuntur. 15.

Quisnam effectus epistalmatis generalis. 16.

Quisnam arcani. 17.

Limitatio. 18.

Non admittitur Legatus cum generali mandato habente clausulam: servata instructionis forma. 19.

Aliquando ad obligandum Principem mandatum speciale exigitur. 20.

Effectus

Effectus mandati limitati. 21.

Princeps tenetur ad ratificationem.

22.

Imputatio delictorum. 23.

Effectus Sponsionum. 24.

Quid requiratur, ut obligent Prin-
cipem. 25.

Unde ratihabitio hic colligatur? 26.

Ad quid teneantur sponsores? 27.

Quid si epistalma respiciat propri-
os subditos? 28.

Declaratio. 29. 30. 31.

Quomodo ex delicto ratione sub-
ditorum? 32.

An Principis sint omnia? 33.

Epistalma inducit jus quesitum. 34.

Habet effectum legis. 35.

Effectum juris inducit & supplet
defectus, & actus ipso jure nul-
los sustinet. 36.

Declaratur exemplis. 37. 38. 39.
40. 41.

Liberat a mora. 42.

Quenam hic requirantur. 43.

Applicatio ad depositum, 44. 45.

An debitor jussu Principis debitum
exsolvere prohibitus, liberetur
ab usuris? 46.

Decisio. 47.

Quatenus excuset a pœna conven-
tionali? 48.

Quatenus a pœna legali? 49.

Declaratio. 50. 51. 52. 53. 54.

An Princeps Legato exequenti jus-
sum teneatur ad indemnitatem
ratione casus fortuiti? 55.

Decisio. 56.

Epistalma aliquando habet effe-
ctum pœnae. 57.

Factum Principis habetur pro casu
fortuito. 58.

Epistalma habet effectum casus for-
tuiti. 59.

Declaratur ex l. 11. de Evict. 60.

It. ex l. 33. ff. locat. 61.

Epistalma operatur justum metum.
62.

An pariat restitutionem? 63

Declaratur. 64.

- I **Q**uoniam Epistalmata plerumque causam ipsius Principis respici-
unt, conveniens est, ut quoque effectus der exequirten Ordre
in ipsum redundant. Palmarius enim effectus consistit hic in Im-
2 putatione seu obligatione Principis ex Epistalmate suo, de qua cum
jam peculiari dissertatione Dn. Præsidis fusius sit actum, ego saltem hu-
jus materiæ summa delibabo capita, & fundamenta ejus demonstrabo,
B. L. in reliquis ablegans ad d. dissert. de oblig. Princ. ex fact. Min. Ex
3 moralibus constat, per imputationem effectum productum alicujus a-
ctionis ab alio patratae haberi, tanquam ad eum pertineret, cui impu-
tatur,

etatur, vel illum, cui imputatur, pro *auctore* haberi, licet alius egerit. Unde per *participationem* constituitur in causa morali, & inde obligatur. Quia vero ea ratione effectus alicui potest imputari, partim pri-
 4
 mario, partim secundario, maxime respiciendam est, quatenus ille, cui imputandus effectus, concurrat ad actiones alienas, quos modos recensuit & illustravit Dn. Præf. *Disp. de Im, ut. fact. alieni*, Conf. B. Dn. Pufendorff. *de J. N. & G. L. 1. c. 5. §. 14.*

Inter illos merito primum sibi vindicat locum *jussus*. Nam principalis causa actionis ab alio *immediate* patratae habetur, qui *jubet* aliquid fieri ab eo, qui ipsius imperio est subjectus, Pufend. *c. l.* & si constet de voluntate nostra, per alterum æque obligamur, ac per nosmet ipsos; Grot. *L. 2. c. 11. §. 12. n. 1.* cum alius nostri consensus sit tantum interpres ac internuncius. Equidem de jure Civ. notum, quod
 5
 6
 per liberam personam, quæ alterius juri non est subiecta, nihil acquiri possit; *l. 1. C. per quas person.* adeo ut non detur principali actio, nisi illa prius a procuratore cessa fuerit, exceptis quibusdam casibus, ubi utilis sine cessione competit. Vid. Hahn. ad *W. de procurat. n. 8.* In præsentī tamen materia jus hoc acquisitæ obligationis non metiendum præcise ex jure Civili puto, nec has subtilitates hic attendendas, præsertim cum & jure Civ. probe separari debeant *nuntii a Procuratoribus*. Per hos enim non acquiritur, nisi *cessis actionibus*: per illos vero quis *ipse* contraxisse videtur, cum nuntii tantum voluntatem nostram exponant, ipsi vero non gerant, non contrahant. Et his nuntiis in plurimis casibus comparari possunt Legati ex epistalmate agentes, qui & proinde *Nuntii* appellari solent, quamvis non negandum, quod & in pluribus Procuratorum spartam obtinere videantur. Sed tum
 7
 8
 9
 magis ad illa confugiendum jura, quæ de Institutoribus, exercitoribus, de jussu agunt; præsertim cum per talem personam hic negotia peragantur, quæ Principis juri est subdita. Hinc officialis vel Legatus directo jus suo Principi acquirit.

Cæterum & hæc imputatio ex jussu accurate in Legibus nostris observata est. Sic enim Iavol. in *l. liber homo. 37. pr. ad L. Aquil.* respondet, si jussu alterius liber homo manu injuriam dedit, actionem *L. Aquiliæ* cum eo esse, qui jussit, *si modo jus imperandi habuit*. Et si jussu patris filius tacitam fidem interposuit, non debet id filio nocere,

quia parendi necessitatem habuit, *l. 10. §. 2. ff. de his quæ ut indign. & deiecisse videtur, qui iussit. l. 1. §. 12. de vi & vi arm. Conf. l. si patet. 12. quæ in fraud. cred. ibi: videbitur ipse fecisse. l. 152. §. 2. d. R. 7. l. 169. pr. eod. ibi: is dominum dat, qui iubet dare. l. 1. pr. ff. quod iussu l. non solum. 11 §. si mandatu meo. 3. ff. de injur. c. 72. d. R. I. in 6. c. 6. X. de sentent. ex com. l. furtim casa. 7 §. 4. ff. arbor furt. cas. & c.*

- II Ex hisce præsuppositis jam conclusio in hac materia erit facillima, scilicet, quod actio Officialium ex epistalmate gesta imputetur ipsi Principi, & quod ex suo iussu obligetur. Conf. Cyriac. *Contr. For. 647. n. 18.* Joh. Francisc. Andreoli *Controv. for. 56. n. 24. & Contr. 288. n. 22. seqq.* ubi plura huc pertinentia suppeditat, Grot. *L. 3. c. 22. §. 2. inf.* ubi specialiter de officialibus ex speciali præpositione agentibus, quatenus Principem obligent, agit. Collimat huc *l. 1. pr. ff. de offic. proc. Cas.* quæ acta gesta que sunt a procuratore Cæsaris, sic ab eo comprobantur, atque si a Cæsare gesta sunt, ex quo Dd. axioma sequens tradunt: *Factum Ministri est factum Principis*, seu: Princeps omnia sua facit, quibus auctoritatem impertitur propriam. Joh. Baptist. Saminiat. *Contr. 29. n. 39.* Unde & in *l. procuratoris. 5. pr. ff. de tribut. act.* dicitur: procuratoris scientiam & dolum nocere debere domino, scilicet in his, quæ ipsi expresse sunt mandata. vid. Myl ab Ehrenb. *de Princ. & Stat. Imp. c. 41. §. 4. Disput. supra alleg. Dn. Præf. c. 2. §. 3. seqq.* ubi hæc plenius declarantur.

- III Cum vero hic non agatur de quovis facto ministri, sed de tali, quod *iussu Principis* præsupponit, necessarium erit, ut ostendamus, quomodo & quatenus ex executione Epistalmatis Princeps obligetur. Videl. Epistalma vel respicit negotium cum *extero* Principe ineundum, 14 vel *proprios subditos*, aliosve *privatos*. Quoad priorem casum, omnino hic ad obligationem Principis ex iussu oriundam requirimus: Ut minister ex ipso Epistalmate egerit. Sicuti enim in exercitorem Prætor non ex omni causa dat actionem, sed ejus rei nomine, cui præpositus fuerit i. e. si in eam rem præpositus sit, *l. 1. §. non autem. 7. ff. de exerc. act.* & sic præpositio certam legem dat contrahentibus, quem modum si egressus fuerit magister, non obligabit exercitorem *l. c. §. igitur. 12. eod.* Idemque juris in quolibet institore est. *l. 1. §. non tamen. 11. ff. de instit. act.* ibi: *duntaxat ad id, quod eum præposuit.*

suit. conf. l. 11. §. 5. eod. quin imo dominus eatenus tenetur, *quatenus*
jussit. l. dominum. 3. ff. quod jussu, & mandati actio non competit, cum
 non antecesserit mandatum: *l. ex mandato. 20. §. 1. ff. Mand. conf. H.*
Grot. d. I. B. & P. L. 3. c. 22. §. 4. n. 1. ita & minister Principem non a-
 liter obligabit, quam si ex epistalmate ejus egerit. Unde etiam expe- 15
 rientia docet, legatum non aliter admitti ab extraneo Principe, quam
 si per literas Credentiales mandatum sui Principis doceat, non quidem
 semper *speciale*, cum ut plurimum *generaliter* concipi soleat: ut scili-
 cet legato plenaria fides habeatur, & ob eo gesta in hoc vel illo ne-
 gotio reputentur, ac si a Principe præsente gerantur. vid *Disp. d. Obl.*
Princ. ex fact. Min. c. 2. n. 13. Sed hoc epistalma generale hunc præ- 16
 cipue effectum habebit, ut Princeps ex facto sui Ministri in causa, ad
 quam missus est, obligetur, etiamsi vel maxime legatus contra *priva-*
tam instructionem quid commiserit, cujus notitiam non habuit Prin-
 cept, ad quem talis Legatus missus. Hinc Grot. *L. 2. c. 11. §. 12.* inquit:
In generali prepositione accidere potest, ut nos obliget, qui prepositus
est agendo contra voluntatem nostram, sibi soli significatam, quod ul-
 terius declarat B. Dn. Pufend. *lib. 3. c. 9. §. 2. in f.* ut scilicet Princeps 17
 per arcana mandata quidem obstringat Legatum, ne ab iis discedat, &
 si transgressus ea fuerit, teneatur suo Principi eo nomine: Extraneo
 autem Principi eo nomine obligetur ad id, quod ab isto fuit actum:
 alioquin nunquam tuto cum legato contrahi posset. Hoc tamen me- 18
 rito limitatur, modo alter Principum bona fide & absque omni cor-
 ruptione & fraude cum ipso egerit, vel tale negotium a Legato gestum,
 quod ipsi a mittente commissum non esse, probabiliter scire poterat.
cit. disp. Dn. Præs. c. 2. §. 27.

Quæ cum ita sint, non solet admitti a Principe, ad quem missus 19
 est legatus, generale mandatum, quod annexam habet clausulam: *ser-*
vata instructionis forma; eo ipso enim omnis exspiraret obligatio Prin-
 cipis, cum ubivis prætereire possit, Legatum contra epistalma suum
 egisse Vid. Wicquef. *cit. tr. lib. 1. partit. 16.* Imo aliquando non sufficit 20
 mandatum generale, in rebus ardui momenti, sed requiritur, ut, si
 Principem suum ex factis suis obligare velit, dirigatur Mandatum in-
 simul ad ipsum actum expediendum a Legato, v. g. si Principis nomine
 aliquid promittat, ne postea Princeps opponat: *der Gesante hätte*

keine Ordre noch Vollmacht gehabt / etwas zu versprechen / quod
 exemplo commodo illustrat Jd. *ibid.* Conf. Ill. Dn. de Rhetz. *Instit.*
 21 *Jur. publ. lib. 3. tit. 7. §. 3.* Cæterum si mandato ipsius legati insertum,
 wie weit der Gesante Ordre habe zuschliessen: tunc absque omni
 dubio non obligabit Principem suum, si non ex epistalmate suo egerit
 & alter Princeps, quocum egit, sibi imputet, quod scienter contra epi-
 stalma Legati ipsi haud ignotum processerit, veluti si ita sit limitata po-
 testas Legati: daß der Fürst in der Vollmacht die Ratification ihm
 vorbehalten habe. Illustr. Dn. Rhetius *loc. cit.* §. 2. Nam tunc gesta
 non absolute obligabunt Principem, und können die Tractaten nicht
 unterschrieben werden / wenn der Abgesante nicht mit einer Klä-
 rern und zulänglichen Ordre versehen ist. Wicquef. *l' ambass. c. 1.*

22 Hæc ita obtinent in negotiis & Belli & pacis, imprimis in *incun-*
da pace, ubi omnia per internuncios fieri solent, ceu nupera pacifi-
 catio Ryfswicensis ostendit. Ibi enim ex horum subscriptione obligatur
 Princeps, quamvis forsan hæc subscriptio contrarietur privatæ instru-
 ctioni. In delictis jussu Principis commissis idem erit dicendum, cum
 23 & hoc Principi imputari debeat, etiam ut contra eum procedatur ad
 poenam a Camera vel toto Imperio.

Cæterum ubi absque omni epistalmate egerit minister, tota ob-
 ligatio dependebit a ratificatione Principis; id quod commode illu-
 strari potest ex supra dictis de sponfionibus Ducum belli, quarum ef-
 24 fectum huc reservavimus. Videlicet si Princeps ex suo epistalmate fir-
 miter obligatur, evidens est, aliam esse *fæderum*, aliam *sponfionum*
 rationem. Illa ipsi imputantur, ac obligant eum ex jussu; hæ vero non,
 deficiente jussu. Unde Posthumius ad Romanos: *Injussu populi nego-*
quicquam sanciri posse, quod populum teneat. Et alibi: *Hosti nihil spo-*
pondistis, civem neminem pro vobis spondere jussistis; nihil ergo vobis
nec nobiscum est, quibus nihil mandastis, nec cum Semnitibus, cum qui-
bus nihil egistis. Grot. *d. I. B. & P. L. 2. c. 15. §. 16. n. 1. & lib. 3. c. 22. §. 7.*
 25 Ut ergo obligent, requiritur *ratihabitio* Principis, quam subjungere
 ex æquitate solent, modo conditiones sint tolerabiles, & circumstan-
 tiæ ostendant, non initis sponfionibus totam provinciam in discrimen
 sumamum fuisse adductam, ex quo fonte merito incusandi sunt Romani,
 quod

quod Caudinam sponfionem ratihabere noluerint. Conf. Disp. Dn. Thomas. *de spons. Caud.* Pufend. *de I. N. & G. L. 8. c. 9. §. 12.* Tunc ergo ratihabitio iustus instar est, eundemque effectum nanciscitur. Quemadmodum vero iustus *instructionem* requirit *certam*; ita statim apparet, quod illa ratihabitio ex sola notitia vel scientia Principis colligi non possit. Ubi enim *epistalma certum* requiritur, ibi non sufficit conjectura voluntatis, quæ ex silentio patientiaque alias colligi solet; conf. Brunn. *ad l. 5. ff. de pact. n. 15.* nisi forsan actus talis accesserit, qui necessario ratihabitionem involvat. Grot. *L. 2. c. 15. §. ult. n. 2.* ubi *n. 3.* id exemplo declarat. Ad quid nam vero sponsores teneantur eo casu, ubi sponfionem Princeps ratihabere recusat, hujus loci non est latius deducere, & possunt hac de re videri supra in capite anteced. in hac materia cit. Dd. *n. 194.* Imprimis vero Dn. Præs. Disp. *de oblig. Princ. ex fact. Min. in fin. & Excell.* Dn. Thomas. disput. duplici *de sponsione Caudina & Numantina.*

Quodsi Epistalma respexerit *proprios subditos* aliosve *privatos*, tunc itidem in Principem redundant effectus eorum, quæ ex ejus Epistalmate gesta sunt. Unde & omnia quæ fiunt *auff Ordre des Fürsten* / censentur ab ipso Principe facta, sive epistalma respiciat causam licitam sive illicitam. Sic enim omnes alienationes de aula procedentes, (dummodo domanialia non respiciant, sunt enim hæc inalienabilia) faciunt securum possessorem sive per ipsos Principes, sive per procuratores ex horum Epistalmate assignatæ fuerint, ita ut etiam hoc casu pateat omnibus aditus, intra quadriennium actionem de iis contra ipsum Principem movendi, ceu fusius exponitur in *l. bene a Zenone. 3. C. de quadr. præscr.* Eadem ratione obligatur Princeps, quando ex iussu ejus contraxerit privatus cum officiali seu ministro, ubi commode applicari possunt jura superius de Institutoribus adducta; imo sicuti procuratoris officium in hoc consistit, ut exacte sui Principalis mandata servet; ita & Principem suum ultra obligare nequit, quam fines Epistalmatis admittunt. Cauti proinde omnino sint contrahentes, scientes se contrahere cum officiali Principis ex ejus Epistalmate, ut fines ejus antea explorent, nec temere nudæ assertioni officialis, se epistalmate instructum esse ad hoc negotium, credant, ne postea eis imputari possit credulitas. vid. Disp. Dn. Præs. cit. *c. 2. n. 35.* quod im-

primis observandum in tali casu, ubi actus expediendus, qui *speciale mandatum* Principis præsupponit: velut si de transactione cum Principis procuratore ineunda agatur, quæ inconsulto Principe fieri nequit *l. 3. ff. de transact. i. e. sine speciali mandato. Gothofr. in not. ibid. lit. f.* Sic nemo aliter discussior i. e. disceptator rationum fiscalium & publicarum ab aliis tractatarum, intelligi debet, quam ex iussione Principis specialiter discussionis facientis mentionem. *l. nemo fiat. fin. C. de discuss.*

- 32 Cæterum quin & delicta ex epistalmate commissa Principi impu-
tentur, dubium esse non potest, ut vel exemplum Davidis Uriam oc-
cidi jubentis docet, cujus epistalma refertur *II. Reg. XI. 15.* Unde &
c. XII. 9. adeo ei effectus imputatur, ut dicatur homicida. Merito er-
go si per epistalma ejus damnum alteri sit datum, si jus tertii læsum,
33 tenetur Princeps ad damnum resarciendum. Nam inutilis est
abblandientium quorundam sententia ex *l. bene a Zenone. 3. C. de qua-
dr. præscript. vers. quæ enim differentia.* deducere conantium, quasi
omnia Principis esse intelligantur, & ita damnum inferre non censea-
tur; cum tamen evidentissime solum in lege agatur de *bonis fiscalibus
& patrimonialibus.* Ferocem hanc Adulatorum sententiam pie sic elu-
dit Tertull. *Lib. de Idololatr. Quid erit Dei, si omnia sunt Cesaris?*
vid. Gothofr. *in not. ad cit. l. lit. c.* Plura addere supersedeo, cum ple-
raque ad obligationis materiam pertinentia jam fusissime sint excussa
in sæpe laudata disp. Dn. Præs. *d. Obl. Princ. ex fact. Min.*

- Jam ad ultteriores effectus properabimus, & quidem ratione ejus,
34 quem tangit Epistalma. Hic (1) epistalma Principis effectum quen-
dam singularem inducit, ita ut is, cujus favorem maxime respicit, inde
jus questum aliquando nascisci possit; eodem fere modo, quo Re-
scripta Gratiae sunt loco tituli, & jus quæsitum precanti tribuunt. Conf.
Dd. *ad tit. X. de Rescr.* Exemplum solenne est in his, welche *Ordre
zu werben bekommen.* Nam Generalis & Colonellus, ut vulgo ajunt,
quis mox est nach erhaltenen werbungs Patent. Unde si ad duos
vel tres talia epistalmata emanaverint, prærogativam ordinis seu præ-
cedentiam sibi optimo jure vindicabit, der am ersten die *Ordre zu
werben erhalten arg. §. 5. I. quibus mod. jus. p. p. solv. verb. illico im-
perialibus Codicillis præstitis.*

Deinde

Deinde (2) habent *effectum Legis*. Sicuti enim quod Principi placet, legis habet vigorem; §. 6. *I. d. I. N. G. & C.* ita & epistalmata necessitatem continent, tam quoad personam exequentem, quam quoad alios, ne exequenti epistalmata resistent, quod ex supra dictis satis perspicuum esse puto. 35

Porro (3) *effectum juris* inducunt; quo ipsi fit, ut a Piratis differant die *Caper*/ qui autoritate publica instructi sunt, sic habent *Dre zu capern* / & sic participes sunt juris belli, indeque eodem modo ut alii captivi tractantur, cum contra piratæ suspendi soleant, quia privato ausu prædam maritimam captant. Dn. Præs. in not. ad *Lauterbach. tit. de Leg. Rhod. de jact. verb. Piratis*. Inde quoque est, quod ea negotia, quæ tanquam contra jura gesta alias fuissent ipso jure nulla, hoc ipso sustineantur. Nam vim definitivæ sententiæ & rei judicatæ habere dicuntur. Unde actus sine omnibus solennibus valet, quoties explicatur vigore mandati vel specialis commissionis, quia exequens repræsentat ipsum Principem. Joh. Francisc. de Ponte *conf. 53. num. 13. 14.* Imo rectè uni ex pluribus heredibus solvit depositum, qui jussu Principis solvit. *l. Si stipulatus. 81. §. 1. de Solution.* Sic bona fideicommisso obnoxia alienari non posse expediti juris est; *L. f. §. 2. cum auth. res quæ. C. de Legat. l. 61. §. 1. de Legat. 2.* idque ex natura rei, quæ plane alienationi repugnat. Knipschild. *de fideicomm. c. 11. n. 8.* adeo ut omnis alienatio de talibus rebus facta ipso jure nulla sit, *l. 69. §. 3. l. 77. §. 27. l. pen. §. 15. de Leg. 2. l. f. C. de reb. alien. non alien.* & sic nec transactio de hisce bonis subsistat *l. 3. pr. §. 1. de transact.* Knipsch. *c. l. n. 90.* cum ei, qui prohibetur alienare, prohibitum etiam sit transigere. Valida tamen est transactio, quoties ex Superioris Epistalmate fit; quamvis enim quis non possit invitus compelli ad compromittendum & transigendum, arg. *l. 14. C. de contrah. emt.* hoc tamen non procedit, si inter personas insignes sit lis multum intricata, ut diu duratura, & si ex litis prosecutione rixæ & scandala oriri timeantur, tunc enim ad transigendum quis potest compelli. Knipschild. *c. l. n. 101. 102.* nec hic protestatio jus protestanti alias competens conservabit. Vid. Diss. Dn. Thomas. *de Protest. jus protest. non conserv. c. 4. §. 1.* 36 37

Ob eandem rationem Princeps, ut causam ordinariam etiam invitis 38

vitis

vitis partibus summariter & sine strepitu tractent, mandare potest. Vid. Brunnem. *Proc. Civ. c. 1. n. 27.* eo imprimis casu, quando turbarum & seditionis metus subest: tunc enim non solum necessitas, sed & æquitas postulat, ut manu potius & imperio Principali, quam jure & processu ordinario res componatur. Schrader. *von der Fürsten und Herren Machtprüchen c. 3. §. 1. Conf. l. Constitutiones. 16. de Appellat.*

- 39 Porro expediti iuris est, minori absque curatoris consensu haud recte solvi, adeoque non liberari debitorem; *§. ult. l. quib. alien. lic. vel non.* imo nec hujus consensus sufficit, sed judicialis sententia solutionem præcedere debet; *l. sancimus. 25. C. de admin. tut.* si tamen jussu Principis ad solutionem compulsus sit, securus est debitor solvens, nec minor in integrum restitui volens auditur. *l. ait Prætor. 7. §. 2. ff. de Minor.* Circa alienationem rerum immobilium idem contingit, quæ quidem ex voluntate Tutorum vel Curatorum simpliciter pendet, jussu tamen Superioris sustinetur. *l. sed si pecunia 3. §. 1. ff. de reb. eor. quæ sub tut. vel cur. conf. l. non est mirum. 26. §. 1. de pignor. action.* Denique quamvis depositio certis requisitis constare debeat, ut valida sit, & effectus juris fortiatur, quæ referuntur a Carpzov. *5. Resp. 99.* suppleantur tamen illa omnia per jussum Superioris. Licet enim cessante solennitate oblationis & obsignationis tota depositio invalida sit, tamen si a Principe jussus pecuniam deponere, paruit, tota depositio legitima erit, legitimosque habebit effectus. Carpz. *5. Resp. 101.*

- 42 Unde jam (4) novus oritur Epistalmatis effectus, quod *a mora liberet*, & alias excuset, ne vel poenam vel usuras aut interesse, vel periculum præstare teneatur, cum nihil ei possit imputari *l. 169. de R. I.* nec dolo facere videatur, *l. non videntur. 167. §. 1. de R. I.* adeo ut jussum Principis etiam a perjurio excusare asserat Berlich. *P. 1. Dec. 25. n. 5.*

- 43 Tria vero omnino hic supponuntur, ut effectus jam indicatus procedat: 1.) ut præcipiens sit talis, qui justum possit inferre metum. 2.) Præceptum sit poenale. 3.) Ut jussus non sit procuratus i. e. ut ille, qui ita jussus quid fecit, non sponte, sed coactus fecerit, omnemq; adhibuerit diligentiam ad avertendum a se præceptum. Quam autem diligentiam adhibere debeat ne solvat, judicis arbitrio relinquitur. Et satis excusatus est, si ipse 'mandatum poenale ostendere possit. Menoch. *Q. J. A. cas. 137. n. 30.* Hæc tria ubi concurrunt, planè coactus quis

quis fecisse merito dicendus est. Conf. Fachin. *L. 1. conf. 22. n. 14.* Carpov. *5. Resp. 101. n. 14.* Applicari hæc possunt ad casum præcedentem de deposito allatum, ubi quidem alias cessantibus legitimis requisitis periculum ex mora in deponentem redundat: Jussus tamen effectum moræ tollit, ut non videatur in mora fuisse. Quocirca si forte apud sequestrem res deposita pereat, vel is solvendo non existat, deponens tutus erit a periculo, quin liberatur ab usuris & interesse, *l. cum quidam. 17. §. 2. l. moram fieri. 32. §. 2. de usur. & fruct.* id quod illustrat Carpov. *cit. Resp. 101.* subiecto responso: Da aber dennoch euren Bericht nach auf vorhergehende Churfürstl. gnädigsten Befehl und gethanes Straff-Verboth das depositum von euch geschehen / dessen ihr / wie sehr ihr auch hierüber bemühet gewesen / euch nicht entbrechen können / sondern dazu genothdrängt worden / so möchtet ihr nunmehr zu keiner fernern Auszahlung nicht angehalten werden / sondern ihr wäret durch das beschehene depositum von der Schuld gänzlich befreiet. B. R. W. Conf. Gl. in *l. ait Prætor. §. permittitur. verb. imputandum. de Minor. l. Paulus Callinico. 27. §. f. ff. de Legat. 3.* Unde etiam si pecuniam depositam jussu Superioris alii exsolvat depositarius, excusatur. Berlich. *P. 1. dec. 54.* Brunnem. *ad l. fin. ff. de L. Commiss. in f.* vel etiam si non restituat. Alia sane ratio est privati cujusdam hominis jussus; hujus enim protestatio non potest remorari vel impedire restitutionem depositi ob privilegium deposito tributum. Vid. *l. si quis. 11. §. aurb. sed jam cautum est. C. de pos.* Refert etiam huc Carpz. *p. 2. C. 30. def. 24.* quod debitor, qui jussu Principis debitum exsolvere prohibetur, liberetur ab usuris & interesse. Hoc tamen non simpliciter accipiendum esse, patet ex iis, quæ latius deduxit Finckelthaus. *obs. 19.* cum jussus talis sit stricti juris: Jam jussus de sola solutione non facienda conceptus fuit, nihilque de usuris disposuit: hinc æquum est, ut qui interim pecunia illa usus est, etiam usuras solvat, ne alterius jactura locupletior fiat. *l. 226. de R. I. l. nam hoc natura. 14. de condict. indeb.* Solvit ergo usuras non ob moram, in qua ob jussum Principis non est, sed ob compendium, quod ex pecunia habet. Hinc ut cursum usurarum sistat, necesse est, ut sortem legitime deponat. *l. debitor. 7. ff. de Usuris.* Conf. Esbach. in Carpz. *ad cit. def. Add. l. 15. §. 26. de injur.* ibi: quæ notabiliter fiunt, nisi specialiter notentur, videntur quasi neglecta.

- 48 Quod poenam concernit, illa duplex est, vel *conventionalis* vel *legalis*. Ab utraque certa ratione excusat jussus. Qui enim propter epistalma Principis conventioni stare non potuit, veluti si in emtione venditione statuta sint tempora solutioni pecuniæ, hoc cum pacto, ut si non paruerit emtor, arrham perderet, & res inempta esset; & jam paratus sit emtor die statuto solvere, inhibeatur autem per jussum Superioris vel fiscum, ne ante pecuniam exsolvat, quam fisco a venditore satisfactum, emtor in legem venditionis commisisse dici nequit, cum per eum non stetit, quo minus ante solveret. *l. mulier fundos. ult. ff. de Lege commiss.* In omni enim promissione intelligitur excepta auctoritas Superioris ex justa causa supervenientis. Matth. de Afflict. decis.
- 49 328. Poena *legalis* itidem ob jussum cessat. Vid. *l. quod Principis aut Senatus jussu. 23. de aqua & aq. pluvi. arc.* Unde si jussu Principis dominus loci ossa ab alio illata ejecerit, actione injuriarum non tenetur. *l. ossa. 8. pr. ff. de Relig. & sumpt. fun.* Eadem ratione, si statutum sit, ne mulier forensi nubat, ni velit privari hereditate, quale statutum Mantuæ esse tradit Niger Cyriac. *Contr. for. 292.* Mulier tamen successione illa non privatur, quæ forensi Principe jubente nubit, præsertim si Principis interesse matrimonium concernat. Cum enim Principe mandante hoc fiat, hoc non potest nocere mulieri, cum ex facto alterius nemo prægravari debeat, maxime ex facto Principis, per quod nemini laqueus injici debet. *l. 1. C. de his qui veniam etat. impetr.* Cravetta *Conf. 732. n. 6.* Neque enim ex sua, sed aliena electione nupsit forensi, nec Principi contradicere potuit, quo casu ei nulla culpa imputari potest. *Conf. Cyriac. cit. l.* Porro notum est, quod transigens de delicto reus habeatur pro confesso & judicato, & si ex tali delicto actio mota, ex quo damnatum sequitur infamia, etiam infamiam incurrit. *l. athletas. 4. §. ult. l. 5. l. 6. §. 3. ff. de his qui not. infam.* B. Struv. *Ex. 6. th. 60.* excusatur tamen & a poena infamiæ liberatur, si jussu Superioris facta sit transactio *cit. l. furri. 6. §. 3.* ubi pro cautela transactioni inferi solet: daß er keinesweges animo confitendi, sondern allein aus schuldigsten respect gegen dem Churfürstl. Befehl oder dessen Hochlöbl. judicium diesen Vergleich eingegangen. *Conf. Gail. 2. obs. 102. n. 13.*
- 52 14. Pertinet huc *c. miles. 13. & 5. C. 23.* quod miles excusetur, si jussus hominem occiderit, puniri vero debeat, si fecerit injussus, vel nisi fecerit jussus.

jussus. Hoc ipsum etiam in jure Feudali attenditur. Nam in eo plerique consentiunt, quod vasallus etiam dominum teneatur defendere non tantum in pugna, sed etiam in judicio, non vero eum oppugnare: quodsi fecerit, justa erit causa vasallum privandi feudo. Vid Matth. de Afflict. Dec. 265. n. 45. Gail. 2. obs. 157. At vero si a Superiori cogatur patrocinium adversus dominum suscipere, excusandus est, cum non sua sponte hoc faciat, Gail. 1. Obs. 88. n. 5. ubi n. 8. infert, eruditos advocatos & procuratores nunquam contra Principem vel dominum territorii defensionem alterius suscipere, nisi expectata prius jussione Principis. Add. l. necquicquam. 9. §. 5. de offic. Proc. & Leg. Denique qui jussu Superioris coactus suspectam adiit hereditatem ante vindicatam necem defuncti, non incidit in poenam S^Cti Syllan, l. siquis. 24. de S^Ct. Syllan. Conf. Matth. de Afflict. dec. 328. ubi adducit casum, quo mandatum de non solvendo excusavit debitorem a poena caducitatis.

53

54

55

56

57

Cæterum cum non raro accidere soleat, ut exequentibus mandata Principis per casum fortuitum quid accidat, veluti latronum insultatione, aut furum insidiis, naufragioque, quæritur: an jussus etiam hunc effectum habeat, ut Princeps damnum illud Legato resarcire obstrictus sit? De mandatario res expedita est, quod mandans ad casus fortuitos præstandos non teneatur, v. c. si spoliatus sit a latronibus, aut naufragio res amiserit; l. inter causas. 26. §. 6. ff. Mandat. nisi forsan damnum contingat ex re ipsa mandata, l. si servus. 61. §. 5. ff. de furt. vel mittatur ad loca manifesto periculosa, Hahn. ad W. tit. Mand. n. 10. In Principis tamen ministro forsan contrarium dicendum, cum in hujus arbitrio situm non fuerit exequi epistalma nec ne, sed parere necesse habuit: hinc clementius cum Legatis agere solent Principes, siquidem justissime allegant, se non fuisse id damnum passuros, si id mandatum, quod declinare, sicuti alii mandatarii, non potuerunt, non accepissent. Conf. Richter. Vol. 2. consil. 19. Et in hanc sententiam etiam inclinatur Ill. Dn. de Rhez. Instit. Iur. publ. L. 2. tit. 33. §. 4. ubi ait. Ufu juris publici & de curialitate Principes solere damnum rependere Legato: quin & Gothofr. ad l. cit. 6. lit. d. notat ex Accursio illum §. de curialitate non observari. Conf. Cravett. Consil. 525. n. 3. Ruland. de Commiss. P. 1. L. 2. c. 12. n. 8. seqq. Natta Cons. 168. n. 4. Vincent. Caroc. tr. de Locat. p. 2. q. 3. n. 3. Interdum quoque jussus Principis habet

effectum pœna, siquidem in aulis Principum sæpe contingit, ut ad i-
ram Principis significandam quis aula prohibeatur, daß ihn der Hoff
verbothen wird. Brunn. *ad l. 3. ff. de offic. proc. Cas.*

- 58 Cæterum notum est, quod *factum seu voluntas Principis* habeatur
pro *casu fortuito*; Socin. in *l. quidam relegatus. 6. in tert. notab. sub n. 3.*
ibi: *quia voluntas Principis videtur quodammodo casus fortuitus. ff.*
de reb. dub. Petr. Franc. de Tondut. de quest. & Resol. benef. l. 2. c. 50. n.
53. in f. quia ejus imperio resisti non potest. Hector Capyc. Latr. *de-*
cis. noviss. dec. 200. n. 34. Sebast. Medices *tr. de cas. fortuit. q. 13. n. 6.* Crav.
59 *cons. 223. n. 2.* Inde novus emergit effectus, quod scil. *epistalma* habeat
effectum casus fortuiti. Id ipsum eleganti casu Ictus in *l. Lucius Titi-*
60 *us. 11. ff. de Evict.* comprobatur. Nimirum Lucius Titius emerat in Ger-
mania prædia & partem pretii intulerat: cum in residuam quantitatem
jure emtionis conveniretur, quæstionem retulit, dicens, has possessiones
ex præcepto Principali auf Fürstl. Ordre partim distractas, partim in
præmia veteranis assignatas, (quod Principi licuisse declarat Gothofr.
in not. ad cit. l. quæstio instituebatur, an ad venditorem hujus rei pe-
riculum pertinere deberet, ita ut ad evictionem emptori teneretur? Re-
spondit Paulus, futuros casus evictionis post contractam emtionem ad
venditorem non pertinere, hinc nihilominus pretium prædiorum peti
posse. Hæc tamen dispositio *l. cit.* locum habere nequit in eo, qui jus
61 ab ipso Principe habet. Petr. Franc. de Tondut. *cit. l. n. 56.* Eadem de-
cisio obtinet in *l. si fundus. 33. ff. Locat.* si scil. fundus, quem alteri quis
locaverat, jussu Principis publicatus sit, nam tunc domino nihil impu-
tari potest, & sic quidem mercedem, quam præstitit conductor, restitu-
ere debet, ejus scil. temporis, quo fructus non fuit, non verò ultra quid
actione ex conducto præstare cogitur. Et additur ibi elegans hujus
decisionis declaratio: quod distinguendum sit, an colonus prohibea-
tur frui fundo ab eo, quem locator prohibere poterat, ne id faceret,
tunc enim omne interesse præstare tenetur: an vero ab eo prohibe-
atur, quem prohibere locator propter vim majorem aut potentiam e-
jus non poterat, & tunc interesse peti nullum potest.

- 62 Denique Epistalma quoque operatur *justum metum*; Tiraqv. *de*
pœn. temper. c. 35. imo & ipsæ preces potentum importunæ. Petri Bel-
luga *Specul. Principum Rubr. 35. n. 42.* ibique Camillus Borellus *in com-*
ment.

ment. lit. c. Ferdinand. Arias de Mesa *Variar. Resol. lib. 3. c. 36. n. 5.* Nam cum Magistratus subalternus etiam hunc per sua iussa sæpe inferat, licet per injuriam, *l. continet. 3. in f. ff. quod met. caus.* & ita venditiones, donationes, transactionesque per potentiam extortæ infirmari debeant: *l. f. C. eod.* multo magis id de summorum Principum epistalmate dici potest. Nam & jam supra *cap. preced.* ostendimus, hunc metum operari inexequente mandatum injustum levio-
 63
 rem poenam. Cum vero expediti juris sit, metum justum restitutionis in integrum præbere auxilium, quæstio haud vana inde moveri potest: an & quatenus is, qui ex jussu Principis aliquid facere debuit, restitutionis auxilium implorare possit? Quid enim si quis ad matrimonium cum per-
 64
 sona quadam contrahendum ex jussu Principis coactus fuerit, annon postea audiendus sit, minas sui Principis & justum metum allegans, ut matrimonium nullum declaretur? Equidem metus reverentialis restitutionem haud parit, vid. *l. 22. de R. N.* & sic si quis solummodo ex sola reverentia erga Principem suum matrimonium hoc suadens uxorem duxerit, metus hic tanquam insufficiens merito rejiciendus. Sed si ponamus accessisse præceptum minis refertum, ex quo omnino metus justus ortus fuit, tale matrimonium nullum esse puto, nec rescissioni locum fore. *l. 14. C. d. Nupt.* Id enim singulare est in matrimonio, quod metu initum non subsistat, sed statim ab initio ipso jure nullum sit. Conf. Petr. Belluga *Specul. Principi. Rubr. 35. n. 40. & 41.* Multo magis ergo in aliis, ubi restitutioni locus esse potest, operabitur restitutionem in integrum.

CAPUT V.

DE

MODIS EPISTALMATA DIS-
SOLVENTIBUS.

SUMMARIÆ.

L Ex & epistalma tam in duratione quam constitutione dependent a voluntate Principis. 1.

Quibus modis cesset voluntas? 2.
 In mandato privatorum plures modi sunt quam in epistalmate. 3.
 Unice modi dissolvendi epistalma

L 3

depen-

- dependent a voluntate Principis. 4.*
Quid Revocatio? 5.
Hec finem imponit negotio Legato inuncto. 6.
An Principalis obligetur ex eo, quod post revocationem a ministro factum? 7.
Decisio. 8.
Declaratio. 9.
An & quatenus hic res integra esse debeat. 10.
Si res non amplius integra, revocatio frustranea est. 11.
Limitatur assertio. 12.
Ratificatio quatuorplex. 13.
Quid juris inter diversa Epistalmata? 14.
Quid si dubitetur, quodnam Epistalma sit posterius? 15.
Punitur minister revocationem insuper habens. 16.
Quidnam operetur revocatio, ubi mandatum ad subditos directum? 17.
Mors Principis dissolvit epistalmata. 18.
A successore renovatum epistalma exigi debet. 19.
Declaratur sub distinctione. 20.
An heres teneatur ex epistalmatis executione defuncto inuncta? 21.
Decisio. 22.
Conclusio. 23.

1

Sicuti lex omnis dependet ex voluntate Principis, tam in *constitutione* quam in *duratione*, & tam diu censeatur durare, donec de contraria Principis voluntate vel expresse vel tacite constet; ita & epistalmata tam diu ministrum, aliumve ad quem directa sunt, obligant, quamdiu Princeps in eadem voluntate permanet. Unde sicuti voluntas Principis constituit epistalmata, ita & eadem voluntas ea retrahit, dissolvit & annullat, ut non amplius minister inde obligetur. Voluntas vero tanquam omnium epistalmatum primaria directrix cessat variis modis; Primarii tamen in hac materia consistunt in eo, quod vel *non possit* amplius velle, vel quod quidem possit, idem tamen amplius *non lit*, quod antea voluit. Hinc oriuntur duo modi: *Revocatio* & *Mors ipsius Principis*. Equidem in mandato privatorum plures modi reperiuntur, videl. *Renunciatio*, ita tamen ut integra causa mandatori reserve-
 2
 3
 tur; imo cum illud ex amicitia suscipiatur, illud quod amicitiam tollit, tollit quoque ipsum mandatum. Sed tales modi hic notorie cessant. Nam sæpe jam monitum, epistalma habere necessitatem paren-
 di,

4

5

6

7

8

di, quæ excludit renunciationem, ita ut qui voluntati Principis resistat, (modo nullam resistendi causam habeat) ordinationi divinæ resistat. Ergo unice videntur modi dissolvendi epistalmata dependere a voluntate Principis, nisi quod mors ministri aliquando impedire possit, quo minus epistalma non possit exequi, quo ipso tamen epistalma non cessat; nam & post mortem ejus, cui epistalma injunctum, adhuc Princeps in eadem voluntate persistere, & ita illud per alium Ministrum exequi potest; quod secus est in mandato privato, quippe quod contractu, & ita mandantis & mandatarii liberrima voluntate constituitur.

Revocatio ergo est, quando Princeps jussum ministro datum non vult exequi; id quod contingere imprimis solet in Ducibus belli, wenn sie contramandiret werden / propter variam belli fortunam & circumstantiarum mutationem frequentissimam: vel in Legatis, wenn sie Ordre bekommen / daß sie von den Tractaten sollen abbrechen / vel etiam quando plane ad aulam revocantur, wenn sie ihre rappelle bekommen; antea enim discedere de loco non debent, quod pluribus illustravit sæpe laudatus Wicquef. *L. 1. part. 30.* Hæc revocatio fieri etiam potest tacitè, veluti superveniente secundo Epistalmate diverso a primo eidem personæ, cui primum mandatum fuerat; maxime si in secundo mandato adsit nova forma, quæ non erat in primo. Pet. Franc. de Tonduti *de prævent. judic. P. 2. c. 35. n. ult.* Et tunc quidem omnino abstinere debent, nec ulterius progredi, etiamsi vel maxime finis tractatum immineat. Si vero nihilominus pergant in negotio peragendo sui Principis, quæritur: num Principalem suum inde obligent? Equidem revocato mandato, expirat omnis vis agendi in ministro, & ita Principem obligare posse non videtur. Accedit, quod minister solummodo sit voluntatis Principis interpres; cessante vero voluntate ejus, cessare debent omnes effectus. Sed tamen puto obligari inde omnino Principem. Sufficit enim pro altero Principe, quocum negotium per Legatum gestum, mandatum semel Legato datum esse, cujus intuitu ille fidem Legato habere debuit, alioquin nunquam secure per Legatos negotia Principes expedire possent. Et præterea revocatio est facti: facti autem alieni ignorantia nemini fraudi esse debet. *l. Regula est. 9. ff. de I. & F. ignor.* Peccat quidem Minister si contra jussum

jussum agat, sicuti etiam peccat, si contra privatam instructionem agat, ubi tamen nihilominus suum Principem obligat. Sane alteri Principi hoc indicari debuisset, ne quid amplius cum Legato suo negotii gereret, quo ipso omni obligatione liberatus esset. Sicuti enim gesta cum procuratore vero non valent, nisi de mandato ejus constet; sic & revocatio mandati multo magis apparere debet, ex regula *in c. 1. de R. I. l. nihil tam naturale. ff. eod.* Ferdinand. Arias de Mesa *Variar. Resol. lib. 3. c. 43. n. 2.* Simile quid occurrit in privatis negotiis. Nam & si debitores manumisso dispensatore Titii per ignorantiam liberto solverint, liberari eos constat, §. 10. *I. Mand.* quod etiam ad Institores applicari potest. Unde inter mercatores moris est, ut dimisso institore hoc notum faciant aliis, *sie pflegen es auff alle handels Plätze kund zu machen.* Procuratoris enim revocatio ipsi tantum nota, nocet domino revocanti; non adversario ignoranti. Ferdinand. Arias de Mesa *cit. loc. n. 5.* ubi simul in seqq. ad varios textus Juris Civilis & Canonici plenius respondet.

9

10 Quamquam vero in mandato privatorum revocatio debeat fieri *re integra*; §. 9. *I. Mand.* hoc tamen in praesenti materia ita est intelligendum, ut res adhuc semper integra sit, quamdiu adhuc in nudis tractatum finibus contrahentes subsistunt, quo ipso fit, *Daß sich die tra-*

11 *ctaten zerschlagen.* Tunc vero *revocatio* est *intempestiva*, & sic frustranea, quando revera res non amplius est integra, h. e. quando jam negotio, ratione cujus missus fuit Legatus, finis im-

12 *positus: id enim per contrarium jussum rescindere nequit Princeps. l. 5. C. de Obl. & Act.* Nisi (1) Legatus officii limites notorie excesserit, *weil er keine Ordre zu schliessen gehabt* / & hoc Princeps alter etiam non ignoraverit. (2) Princeps ratificationem totius negotii sibi reservaverit, & id ipsum alteri Principi notum fuerit, ipseque Legatum cum hac conditione admiserit. Hoc enim casu semper res erit integra Principi, etiam post negotium jam peractum, ante ratificationem; & si Principis salus & interesse ita svadeat, revocatio etiam tunc plenum effectum habebit, Ratificatione autem accedente, res integra esse desinit. Cauti tamen hic esse debemus, ne hoc intelligamus de quavis ratificatione: alia enim est *necessitatis*, alia *voluntatis*. Illa est quæ negotio a Legato peracto accedit majoris *securitatis*, non demum ob-

13

liga-

ligationis inducenda gratia, quales ratificationes in pace per Legatos inita intervenire solent, ceu recentissima exempla pacis Ryswicensis & Carlovicensis docent. Conf. etiam Dn. Præs. *disput. de Obl. Princ. ex fact. Min. c. 2. n. 16.* Et hic revocatio nullum sibi vindicat locum. Hæc est, quando Princeps ex facto sui Legati non aliter vult obligari, nisi accesserit demum ejus ratificatio, & tunc est mandatum limitatum, de quo *cap. 4.* quædam monuimus. Et hoc casu res integra semper est, antequam hæc accesserit.

14

Ex hac revocatione oritur *Diversitas Epistalmatum*, ubi notanda Regula: Inter diversa Epistalmata, novissimum præfertur, tanquam anteriori derogans. vid. Mev. *consil. 100. n. 105.* Nam & lex posterior derogat priori *l. 4. ff. de constit. Princ.* cujus vicem epistalma sustinet. Sed quid si dubitetur, quodnam epistalma sit posterius, si forsan eodem tempore ad Legatum perferantur, nec alterum alterius mentionem faciat? Neutrum valere puto, adeoque rescribendum Principi, & secunda jussio est expetenda. Non dubium vero est, Ministrum revocationem epistalmatis temere negligentem, perfidiæ insignis reum fieri, & poenis legitimis subjiciendum esse, quæ tamen arbitrio Principis determinandæ relinquuntur. Quod alia mandata, per quæ Princeps cum suis subditis agit, concernit, illa vel odium vel favorem eorum concernunt. Si prius, revocatio argumentum gratiæ erit, veluti si mandaverit, ne hic vel ille ad aulam accederet, & iterum hanc prohibitionem revocaverit. Si posterius; tunc etiam quoad revocationem respiciendum esse existimo, an per illud epistalma jam sit jus quæsitum subdito, an vero non? exemplum prioris allatum supra de eo, *Der Ordre zu werben erhalten* / qui mox eo ipso ad certum officium militare admotus censetur, & præcedentiam præ alio, *der auch nebst ihn die Ordre zu werben erhalten* / obtinet, & ibi revocatio temere fieri nequit, læderet enim jus tertio quæsitum.

15

16

17

18

Deinde *mors Principis* epistalma dissolvit. Pendet enim illud ex ejus voluntate, & exinde omnem vim capit: cessante ergo illa voluntate cessat etiam Epistalma: ultimus autem voluntatis humanæ terminus mors est. *l. locatio. 4. ff. locat. c. si gratiose. 5. X. de Rescript. in. 6.* Idem etiam obtinet in privatorum mandatis integro adhuc mandato. *S. 10. l. Mand.* Imo cum in Epistalmate Principum majus versetur præ-

19

judicium, major publicæ salutis ratio, quam si privatorum negotia alicui mandentur, hinc majori cautione opus ei, cui demandata est Epistalmatis executio, ne scil. id temere exequatur, postquam mors Principis sui intervenerit, sed vel a Republ. vel a Principe renovatum exigat epistalma, & ita in eo recedit a natura mandati privati, ubi mors non ejusdem efficaciam est, ac revocatio ceu ex Baldo plenius notat

20 Christoph. Crespus de Valdaura *obser. 108. n. 25.* Cum autem successio fiat vel per *electionem*, vel per *successionem*, & in regnis seu Principatibus successivis non videatur mori Princeps, propter continuum successorem, qui ipso momento mortis defuncti Principis in jus ejus succedit, facilius ille, cui epistalma datum, a successore novam instructionem exigere potest, quo fit, ut ejus nova voluntate novum exurgat epistalma. Equidem heres tenetur præstare factum defuncti, sed quamdiu epistalma non est perfecte executioni mandatum, res adhuc

21 merito successori integra esse debet, & ita revocationi locus. Gravius dubium in hoc latere videtur; an & quatenus heres obligetur ex Epistalmatis executione a defuncto injuncta, & quatenus in eum effectus redundare possint? fane si injustum mandatum fuerit, nulla culpa Principi imputari potest, cum delictorum imputatio ad heredes non transeat. In aliis res eo redit, ut videamus, quatenus, ad factum defuncti servandum successor teneatur, ubi de successione certum est, quod sicuti ad contractum defuncti servandum, ita & ex obligatione Epistalmatis teneatur: *arg. 2. feud. 45.* si vero jure proprio succedat, quod etiam fit in Episcopatibus, quia jure electionis succedit, non ita obligatur successor: Schrad. *de feud. p. 3. c. 2. n. 26.* Carpz. *p. 2. C. 45. def. 5.* sub hac tamen limitatione, nisi intuitu dignitatis Principalis negotium gestum, & Epistalma, quod executioni mandatum, huc respexerit. Vid. plenius Hahn. ad W. *de constit. princip. n. 2. verb. Princeps successor* &c. Atque hæc de tam illustri materia adduxisse sufficiat. Si

22 quid minus digne minusque apte pro dignitate materiæ edisserui, benevolum, non lividum expeto censorem, qui animo secum reputet, in aliorum erroribus detegendis & emendandis plus peccari, si in errores proprios inquirere ex insana philautia quis supersedeat.

DEo interim sit gloria in æternum.

Stryk, Samuel,

Disp. de iure epistalmatis, von fürstlicher Ordre

Francofurtum ad Viadrum 1699

4 Diss. 200#Beibd.11

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10644329-6

VD17 1:006447K